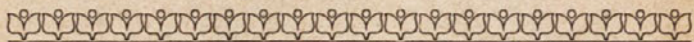

LJUDSKA KNJIŽNICA

TRETJI ZVEZEK

JERNAČ ZMAGOVAČ .. (BARTEK ZWYCIĘZCA) ..

POVEST

... MED PLAZOVI ...

POVEST
TIROLSKEGA GORSKEGA ŽUPNIKA

1906

ZALOŽILA KATOLIŠKA BUKVARNA V LJUBLJANI

TISK KATOLIŠKE TISKARNE

JERNAČ ZMAGOVAČ .: (BARTEK ZWYCIĘZCA) .:

POVEST

.. .. POLJSKI SPISAL
HENRIK SIENKIEWICZ
IZ POLJSKEGA PRELOŽIL
FR. VIRANT

MED PLAZOVI

POVEST
TIROLSKEGA GORSKEGA ŽUPNIKA

.. .. NEMŠKI SPISAL
ARTHUR ACBLEITNER
S PISATELJEVIM DOVO-
: LJENJEM POSLOVENIL :
E. T.

1906
ZALOŽILA KATOLIŠKA BUKVARNA V LJUBLJANI
TISK KATOLIŠKE TISKARNE

030026940

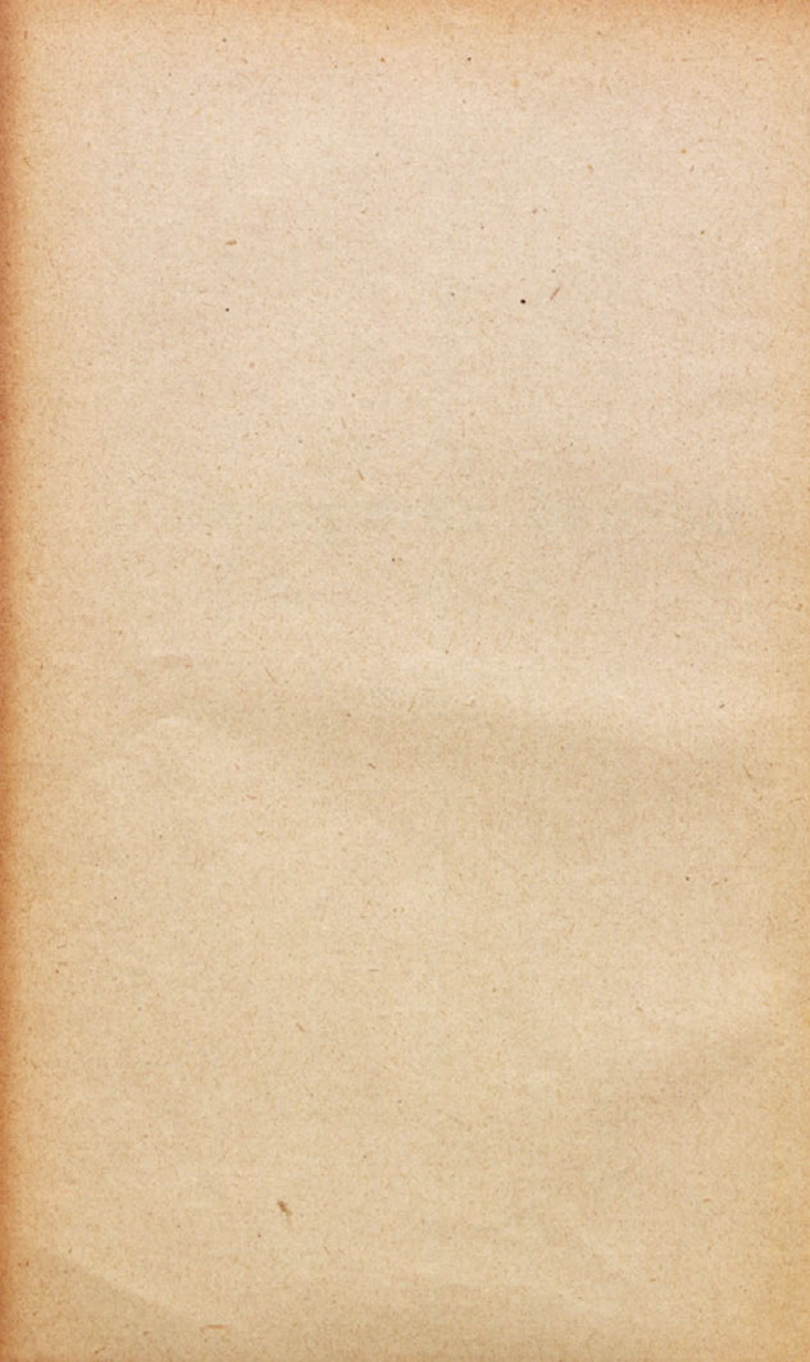
VII E 37807 C

Jernač zmagovač.

Povest.

I.

Naš junak se je imenoval Jernej (Bartek) Slavec (v poljščini: Słowik). Ker pa je imel navado, da je oči izbuljil, če je kdo z njim govoril, zato so ga imenovali: Jernač Zijač. S slavcem je v resnici imel le malo skupnega, zato so mu pa pridobile njegove duševne lastnosti in njegova podgorska preprostost tudi priimek: neumni Jernač. Ta priimek je bil še najbolj znan in najbrže ga bodo zanamci poznali samo pod tem imenom, četudi je imel Jernač še četrti priimek, namreč Słowik. Ker je med poljskima izrazoma za človek in Slavec ne čuti nemško uho nobene razlike in Nemci v imenu »civilizacije« »barbarska« slovanska imena radi predstavljajo na svoj »kulturni« jezik, zato se je dogodil svoj čas pri vojaškem zapisovanju sledeči razgovor:

»Kako se pišeš?« je vprašal častnik Jernača.

»Słowik.«

»Šloik? . . . Ah, ja. Gut. *)

In častnik je zapisal: »Mensch.« **)

Jernač je bil doma v vasi Pognebin, kakor se imenujejo prav pogosto vasi v kneževini Poznanjski in drugih deželah nekdanje poljske države. Imel je razen zemljišča, bajte in par krav še konja lisca in ženo Magdo. V teh razmerah je živel lahko mirno in prav, kakor poje poljska narodna:

*) Ah, da. Dobro.

**) Človek.

„Konjiček lisec — žena Magda,
kar če Bog dat' — to takò da.“

In življenje mu je tudi potekalo čisto tako, kakor je Bog dal, in šele, ko je Bog dal vojsko, se je prestrašil Jernač nemalo. Razglasilo se je, da je treba iti k vojakom, zapustiti bajto, posestvo in vse ženam izročiti. Ljudje v Pognebinu so bili v obče zelo revni. Pozimi je delal Jernač navadno v tovarni in si s tem opomogel pri gospodarstvu — toda kaj sedaj začeti? Kdo ve, kdaj bo vojska s Francozi končana?

Ko je Magda prebrala pozivnico, se je začela hudovati:

»Da bi jih Bog kaznoval, da bi oslepeli . . . Če tudi si neumen . . . vendar mi je žal za te. Francozi ti ne bodo prizanesli; glavo ti bodo odrezali ali pa ti bodo naredili kaj družega.«

Jernač je čutil, da govori žena resnico. Bal se je Francozov kakor živega vruga, in pri tem je bilo tudi njemu hudo. Kaj ima on opraviti s Francozi? Po kaj in zakaj naj gre — v strašno tujino, kjer ni nobene dobrohotne duše? Če sedi človek v Pognebinu, se mu zdi dolgočasno; a če pride ukaz, da je treba iti, tedaj se šele vidi, da je vendarle doma boljše ko kjersibodi drugje. Toda vse nič ne pomaga; kar je, pa je, treba je iti. Jernač je objel ženo, potem desetletnega Franclja, pljunil, prekrižal se in stopil iz bajte, Magda pa za njim. Poslovili se niso preveč nežno. Ona in deček sta ihtela, Jernač je pa mrmral: »No, le tiho, no!« in tako so prišli na cesto. Tu šele so videli, da se je godilo po vsej vasi isto, kar pri njih. Vsa vas se je zbrala: cesta je polna njih, ki morajo na vojsko. Zdaj gredo na postajo, žene, otroci, vsi jih pa spremljajo. Vsem je težko pri srcu; le nekateri mlajši imajo kratke pipice v ustih in se delajo

malomarne; eni so že na vse zgodaj pijani; drugi pojo s hripavim glasom:

„Oj Škšineckega roke in zlati prstani,
več ne bodo po vojnikih s sabljo mahali.“

Vsa raznobarvna in pisana množica, sredi kate-
tere se blišče bajoneti orožnikov, se pomika s krikom
in šumom med plotovi do konca vasi. Žene se obe-
šajo možem na vrat in tarnajo; glej! tam-le ona
starka kaže svoj rumeni zob in grozi s pestjo nekam
v daljavo. — Druga preti: »Bog naj vam po-
plača naš jok!« Slišijo se klici: »Francelj! Katica!
Jože! z Bogom!« Psi lajajo. V cerkvi zvoní. Župnik
sam moli molitve za umirajoče, kajti niti eden izmed
teh, ki gredo sedaj na postajo, se ne bo vrnil. Vojna
jih bo vzela vse. O tem nihče ne dvomi.

Zvonenje zvonov spremlja množico, ki je pustila
vaške plotove za seboj. Pridejo mimo znamenja:
vsi moški se pobožno odkrijejo. Zlatorumen prah se
vzdiguje na cesti, kajti suh in lep dan je. Na obeh
straneh ceste šumi dozorevajoče žito s težkimi kla-
sovi in se klanja pod vetričem, ki zaveje od časa do
časa nalahno. V jasnem zraku plavajo škrcjančki in
vsak svojo žvrgoli, ker mu ni mar človeške žalosti.

Zdaj smo na kolodvoru! . . . Množica je tu še
večja. Vojskarji iz sosednih vasi že čakajo. Vrve-
nje, gneča in zmešnjava povsod! Stene postaje so
oblepljene z oklici. Vojna »v imenu Boga in domo-
vine.« Dombobranci pojdejo braniti svoje rodbine,
žene in deco, bajte in polja, katerim preti nevarnost.

Pred postajo dohajajo vedno nove množice.
V sobi napolnjuje dim iz pip ozračje in zagrinja
lepake. V gneči se težko razumejo drug drug: vsi
hodijo, vpijejo, kriče. Na postajališču se slišijo

nemška povelja, njih glasne besede zvene kratko, trdo, odločno.

Zvonec se razlega . . . Žvižg! Oddaleč se zasliši močno puhanje lokomotive. Neka ženska prične kričati: »Gorje! gorje!« Očividno je vzdihovala za svojim sinom ali ženske so napačno ujele njeno vpitje in zdaj vse kličejo: »gré, gré, Francoz že gré!« in vtrenutku nastane strah ne samo med ženskami, ampak tudi med bodočimi sedanskimi *) junaki. Veliko gibanje nastane med množico. Medtem je vlak došel na postajo. V vseh oknih je videti čepice z rdečimi obšitki in uniforme. Vojakov je kakor mravelj. Iz vozov za premog kukajo skrivnostne cevi topov; čez odprte vozove se vzdiguje cel gozd bajonetov. Najbrže so ukazali vojakom peti, kajti cel vlak se stresa od krepkih moških glasov. Nekaka sila in moč prihaja od vlaka, katerega konca ni videti.

Na postajališču so začeli novince postavljati v vrsto; kdor more, se še poslovi. Jernač mahne s svojo široko dlanjo, kakor z lopato, oči mu nekam nepremično štrle.

»No, Magda! z Bogom!«

»Oj, ti revež ti!«

»Nikoli več me ne boš videla!«

»Nikoli več!«

»Vse nič ne pomaga!«

»Naj te Mati božja varuje in brani . . . «

»Z Bogom! varuj bajto.«

*) Pri Sedanu so zajeli Prusi francoskega cesarja Napoleona III., ki se je potem udal z vso svojo vojsko kralju Viljemu I., dné 2. septembra 1870.

Žena ga objame okolu vratu, vsa v solzah.

»Bog naj te spremlja!«

Zadnji trenutek pride. Pisk, plakanje in tarnanje žensk zaglušni vse: »Z Bogom! z Bogom!«

Toda vojaki so že ločeni od črne množice: že so strnjeni v eno črno, sklenjeno maso, ki se zgrne v kvadrate in pravokotnike in se začne premikati z urnostjo in pravilnostjo stroja. Povelje: »Vstopiti!« Kvadrati in pravokotniki se v sredi prelomijo, se raztegnejo v ozkem pasu proti vozovom in izginjajo v njih notranjosti. Spredaj zažvižga lokomotiva in bljuje oblake sivega dima. Sedaj zasopiha kakor zmaj in spušča od sebe cele curke vodnega para. Tarnanje žensk doseže vrhunec. Ene pokrivajo oči s predpasniki, druge iztegujejo roke k vozovom. Ihteči glasovi ponavljajo imena mož in sinov.

»Z Bogom, Jernej! kliče spodaj Magda. Ne hodi tja, kamor te ne pošljejo. Mati božja . . . Z Bogom! O za Boga!«

»Pazi na bajto!« kliče Jernač.

Dolga vrsta voz se naglo strese; vozovi so trčili drug na drugega in se začeli premikati.

»Pomisli, da imaš ženo in otroka!« je klicala Magda, za vlakom stopicaje. »Z Bogom, v imenu Očeta, Sina in svetega Duha. Z Bogom!«

Vlak se je premikal vedno hitreje in odpelje vojake iz Pognebina in sosednjih vasi.

II.

Na eno stran se vrača proti Pognebinu Magda s kopo žensk in joka, na drugo stran sveta drvi v sivo daljavo vlak s štrlečimi bajoneti in v njem naš Jernač. Konca sive daljave ni videti. Tudi vas Pognebin

se komaj vidi. Samo lipa se vidi in cerkven stolp se leskeče, ker se igrajo solnčni žarki po njem. Kmalu je tudi lipa izginila in zlati križ se vidi kakor bleščeča točka. Dokler se je svetila ta točka, je zrl Jernej nanjo, ali ko je tudi ta izgubila, je bila žalost Jernejeva brez mere.. Obšla ga je velikanska slabost, in čutil je, da je izgubljen. Začel je sedaj gledati na korporala, kajti ta je za Bogom zdaj prva oseba med njimi. Kaj se bo sedaj z njim zgodilo, zato ima skrbeti že korporal; Jernej sam nič več ne ve, nič ne razume. Korporal sedi na klopi in puško držeč med kolena kadi svojo pipico. Dim mu vsak trenutek kakor oblak zagrne resni in čemerni obraz. Ne samo Jernejeve oči so nanj obrnjene: nanj so obrnjene vse oči iz vseh kotov voza. V Pognebinu ali drugje je vsak Jernej ali Janez sam svoj gospodar, vsak mora zase misliti, sedaj za vse misli korporal. Če jim bo ukazal gledati na desno, bodo gledali na desno, če jim bo ukazal na levo, bodo gledali na levo. Vsak vprašuje s pogledom: »No? Kaj se z nami godi?« On sam pa vé pravzaprav ravno toliko, kakor oni sami, in ravno tako čaka, kedaj mu bo kakšen višji predstojnik dal kakšno povelje ali pojasnilo. Sicer se pa vojaki boje vpraševati, kajti sedaj je vojna z vso strogostjo vojnih sodišč. Nihče ne ve, kaj se sme, kaj se ne sme. Vsaj oni ne vedo, in straše jih besede kakor »Kriegsgericht«, *) katerih dobro ne razumejo, pa se jih tembolj boje!

Vsi čutijo, da jim je korporal sedaj še potrebnjši, kakor na vajah pri Poznanju, kajti le on ve vse, on misli zanje, in brez njega bi se niti geniti ne mogli. Medtem mu je pa puška očitvidno postala pre-

*) Vojno sodišče.

težka, kajti vrgel jo je Jerneju, da mu jo drži. Jernej je hlastno zagrabil puško, zadržal sapo, izbuljil oči in gledal v korporala, kakor v mavrico; pa tudi to ga je le malo utešilo.

Oj, gotovo mora biti hudo, kajti tudi gospod korporal se drže, kakor bi jih s križa snel. Na postajah petje in krik; korporal daje povelja, se zvija, zmerja, da bi pokazal svojo moč, ko se pa začne vlak pomikati dalje, utihnejo vsi, tudi on. Tudi zanj ima sedaj svet dve strani: ena jasna in znana . . . to je njegova hiša in žena, druga je temna, popolnoma temna, to je Francija in vojna.

Med tem je vlak ropotal, sopihal in letel v daljavo. Na vsaki postaji so priklopili nove vozove in lokomotive. Na vsaki postaji so se videle same svitle čelade, topovi, konji, bajoneti pešcev in praporčki ulancev. Polagoma je nastal prijeten večer. Solnce se je razlilo v široko rdečo zarjo, visoko na nebu so plavale čede drobnih lahkih oblakov z robovi, pozlačenimi od zahajajočega solnca. Vlak je končno jenjal pobirati ljudi in vozove po postajah, samo tresel se je in letel naprej, v to rdečo svetlobo, kakor v morje krvi. Iz odprtega voza, v katerem je sedel Jernač s pognebinskimi junaki, so se videle vasi, sela in mesteca, cerkveni stolpi, štorcklje na strehah, skrivljene kakor kljuke, stoječe z eno nogo v gnezdih, posamezne bajte, češnjevi vrtovi. Vse je letelo hipoma mimo, a vse je bilo rdeče. Vojaki so začeli nekoliko prosteje med seboj šepetati, ko so gospod podčastnik, položivši vrečo pod glavo, zaspali s porcelanasto pipico v ustih. Vojteh Gvizdala, mlad posestnik iz Pognebina je sedel poleg Jerneja; skrivaj ga je sunil s komolcem.

»Jernač, slišiš no!«

Jernej je obrnil k njemu obraz z zamišljenimi, izbuljenimi očmi.

»Zakaj gledaš kakor tele, ki ga peljejo v mesnico? . . .« je govoril potihem Gvizdala. »Toda ti, ubožec, greš gotovo v mesnico . . .«

»Oj, oj!« je zastokal Jernej.

»Ali se kaj bojiš?« je vprašal Gvizdala.

»Kaj se ne bi bal? . . .«

Zarja je postala še bolj rdeča in Gvizdala je iztegnil proti njej roko in šepetal dalje:

»Vidiš svetlobo? Ali veš, tepec, kaj je to? To je kri. Tu je Poljska, torej takorekoč naš kraj; razumeš? A tam daleč, kjer se sveti, to pa je Francoska . . .«

»Pridemo kmalu tja?«

»Se ti mar tako mudi? Pravijo, da je grozno daleč. Ali ne boj se: Francozi pridejo naproti . . .«

Jernej je začel zmajevati s svojo pognebinsko glavo. Čez kratek čas je vprašal:

»Vojteh!«

»Kaj?«

»Pa na primer, kakšen narod pa so ti Francozi?«

Tu je Vojtehova učenost zagledala nagloma pred seboj jarek, v katerega je bilo lažje priti kakor vun izlezti. Vedel je samo, da so Francozi Francozi. Slišal je nekaj od njih od starejših ljudi, ki so zatrjevali, da Francozi vsakega potolčejo; slednjič je vedel, da so to zelo hudi ljudje. Ali kako to razložiti Jerneju, da bo vedel, kako hudi so?

Tri narode je poznal Vojteh: v sredi Poljake, na jutrovi strani Moskale (Ruse), in z večerne strani Nemce. Toda Nemcev je bilo več vrst. Ker je hotel po domače povedati, je rekel:

»Kakšen narod so ti Francozi? Kako bi ti povedal: ravno taki kakor Nemci, samo še hujši . . . «

In Jernej na to:

»O, gadja zalega!«

Do tega časa je imel glede Francozov le en občutek, to je občutek nepopisnega strahu. Sedaj šele je čutil ta pruski domobranec do njih razločnejšo domoljubno nevoljo. Kljub temu še ni vsega dosti razumel in zato je vprašal iznova:

»Torej se bodo Nemci z Nemci vojskovali?«

Sedaj je Vojteh, kakor drugi Sokrat, sklenil rabiti prilike in primere in je odgovoril:

»Ali se ne grizeta tvoj Lisko in pa moj Burko? *)

Jernač je odprl usta in gledal nekaj časa na svojega učitelja.

»O, res . . . «

»Saj so tudi Avstrijci Nemci,« je nadaljeval Vojteh, »pa ali se niso naši z njimi bili? Tako je pravil stari Sveršč, da je tedaj, ko je bil v oni vojni, kričal Steinmetz nanje: »Naprej, fantje, na Nemce! Samo da s Francozi ni tako lahko!«

»O, za Boga!«

»Francozi niso nikdar nobene vojne izgubili. Če se tak nate spravi, mu ne uideš, zapomni si! Vsak je dvakrat, trikrat tako močen kakor eden naših, in brade imajo dolge kakor židje. Kakšen je pa črn kakor vrag. Če takega zagledaš, priporoči se Bogu!«

»No, po kaj pa gremo k njim?« vprašuje obupani Jernač.

Ta filozofična opazka morda ni bila tako neumna, kakor se je zdelo Vojtehu, kateri je, očitvidno pod vplivom uradnih navdihov, hitro odgovoril:

*) Imena psov.

»Jaz bi tudi raje ne šel. Če pa ne gremo mi tja, pridejo oni sem. Ni pomoči. Bral si, kaj je tiskano. Najbolj imajo piko na naše kmete. Ljudje pripovedujejo, da so zaradi tega tako lakomni na našo zemljo, ker so hoteli žganje vtihotapljati iz kraljestva, a vlada tega ne dovoli in iz tega je nastala vojna: no, razumeš?«

»Kaj ne bi razumel!« je rekel Jernej ves potr. Vojteh je govoril dalje:

»Na ženske so tudi tako lakomni, kakor pes na slanino . . .«

»In tako bi na primer tudi Magdi ne prizanesli?«

»Tudi starim ne prizanašajo!«

»O!« je zakričal Jernač s takim glasom, kakor bi hotel reči: »Če je pa taka, bom pa že udaril!«

In zdelo se mu je, da je tega že preveč. Žganje naj bi še vtihotapljali iz kraljestva, ali Magde naj se ne dotaknejo! Sedaj je začel naš Jernač o vojski premišljevati s stališča lastne koristi in začutil je nekako tolažbo pri misli, da gre toliko vojakov in topov v obrambo Magdi, ki ji preti nevarnost od francoske lahkoživnosti. Nehote so se mu stisnile pesti, in strah pred Francozi se je pomešal v njegovem srcu s sovraštvom do njih. Prišel je do prepričanja, da ni nobene pomoči, ampak da je kar treba iti.

Medtem je ugasnila svetloba na nebu. Stemnilo se je. Voz se je začel navzdol močno zibati, in v taktu z njegovim zibanjem so odskakovale na desno in levo čelade in bajoneti.

Minila je ura za uro. Iz lokomotive so se sipali milijoni isker, katere so se, kakor dolge zlate črte in kače, križale med seboj v temi. Jernej dolgo ni mogel zadremati. Kakor one iskre v ozračju, tako so se po njegovi glavi podile misli o vojni, o Magdi,

Pognebinu, Francozih in Nemcih. Zdelo se mu je, da tudi ko bi hotel, ne bi mogel vstati s klopi, na kateri je sedel. Zadremal je končno, toda bilo je le polspanje. In kmalu so priletele razne prikazni: Najprej je videl, kako se njegov Lisko grize z Vojtehovim Burkom, da leti dlaka od njih. On zgrabi za kol, da bi ju pomiril, tu zagleda nekaj drugega: poleg Magde sedi Francoz, črn, kakor oglje, in Magda se zadovoljno smeje in kaže zobe. Drugi Francozi se norčujejo iz Jerneja in kažejo nanj s prsti . . . Lokomotiva sopiha najbrže tako, toda njemu se zdi, da Francozi vpijejo: »Magda, Magda! Magda! Magda!« Jernej zakriči: »Jezik za zobmi, vragi! Pustite ženo!« Lisko in Burko lajata, ves Pognebin vpije: »Ne pusti žene!« In on, ali je zvezan ali kaj? Ne! stegnil se je, odtrgal se, vezi so odjenjale, Jernej je zgrabil Francoza za glavo — in hipoma

Hipoma ga prešine silna bolečina, kakor bi ga kdo močno udaril. Jernej se zbudi in skoči na noge. Ves voz se je zbudil, vsi vprašujejo, kaj se je zgodilo? Ubogi Jernej je zagrabil v sanjah gospoda korporala za brado. Sedaj stoji ravno kakor sveča, dva prsta na sencih, korporal pa maha z rokami in kriči kakor besen:

»Ach, Sie! Dummes Vieh aus der Polakei! Hau' ich den Lümmel in die Fresse, dass ihm die Zähne sektionsweise aus dem Maule herausfliegen werden!« *)

Podčastnik je ves hripav od besnosti, Jernač pa stoji še vedno in salutira. Drugi vojaki se grizejo

*) „Hej, vi, poljsko govedo! Udaril bom tepca po čeljustih, da mu bedo zobje v celih trumah leteli iz gobca.“

v ustnice, da se ne bi smejali, pa se boje, kajti iz ust podčastnika prihajajo še zadnji streli: »Ein polnischer Ochse! Ochse aus Podolien!« *) Nazadnje utihne vse, Jernač je sedel zopet na prejšnje mesto. Čutil je samo, da so mu lica začela otekati, in lokomotiva ponavlja, kakor klubovaje, vedno:

»Magda! Magda! Magda!«

Čutil je tudi nekako veliko žalost . . .

III.

Zgodaj zjutraj! Nestanovina, bleda svetloba razsvetljuje zaspane in od naporov izmučene obraze. Na klopeh spe v neredu vojaki: eni z glavami, sklonjenimi na prsi, drugi vznak. Zora vstaja in obliva cel svet z rdečkasto svetlobo. Sveže in poživljajoče jutro je. Vojaki se prebujajo. Jasno jutro jim odkriva iz senc neznano pokrajino. Hej! kje je sedaj Pognebin in sosedne vasi? Tu je že tujina in vse drugače. Naokoli s hrasti porasle višine, v dolinah z rdečo opeko krite hiše, s črnimi mrežami v belih stenah, hiše lepe kakor dvori, obrastle s trtami. Tu in tam cerkve z visokimi zvoniki, tu in tam tovarniški dimniki s stebri rdečkastega dima. Samo nekako tesno je tukaj, manjka ravnine in obsežnih polj. Zato je ljudi kakor mravelj. Vasi in mesta migljajo pred očmi. Vlak se ne ustavlja, ampak kar drdra mimo malih postaj. Nekaj se je moralo zgoditi, ker povsod je videti gruče ljudi. Solnce se počasi vzdiguje izza višin, že začenja prvi in drugi glasno moliti. Njihovemu zgledu sledijo drugi; prvi žarki obsevajo kmetske obraze, pobožne in resne.

*) Poljski osel! Vol iz Podolja!

Medtem se je ustavil vlak na veliki postaji. Takoj ga obda množica ljudi: že so dospele novice z bojišča. Zmaga! Zmaga! Pred nekaterimi urami so došle brzojavke. Vsi so pričakovali porazov, ko so jih pa zbudile vesele vesti, ni bilo veselja ne konca ne kraja. Ljudje so zapustili hiše in postelje na pol napravljeni in hiteli na postajo. Z nekaterih streh vihrajo že zastave, vsi imajo pa v rokah žepne robce. V vozove mašijo piva, tobaka in smodk. Navdušenje je nepopisno, obrazi žareči. Cesarska pesem buči kakor vihar. Nekateri jokajo, drugi se objemajo. »Unser Fritz« *) je sovražnika čisto potolkel, uplenil topove, zastave. V plemenitem navdušenju ponujajo množice vojakom vse, kar imajo. Upanje se polašča vojakov, pa poskušajo tudi oni peti. Vozovi se stresajo od močnih moških glasov, množice pa poslušajo začudeno besede nerazumljivih pesmi. Pognebinci pojo: »Bartoš! Bartoš! oj ne zgubimo nadeje« Die Polen! Die Polen! *) kliče množica in se gnete okoli vozov, občudujoč postave vojakov; vsi vedo polno pravljic o strašni hrabrosti poljskih polkov.

Jernač ima napihnjena lica, kar ga zaradi njegovih rumenih brk, izbuljenih oči in ogromne koščene postave dela strašnega. Občudujejo ga tudi kakor kakšno posebno zver. Kakšne branitelje imajo Nemci! Ta bo pokazal Francozom! Jernač se zadovoljno smehlja, ker je tudi njemu vseč, da so pobili Francoze. Vsaj ne pridejo v Pognebin, ne bodo zalezovali Magde in ne vzamejo mu zemlje. Prijazno se smehlja; ker ga pa obraz hudo ščeni, se obenem tudi nekam kremži in je v resnici strašen. Jé pa kakor

*) Naš Fric.

**) Poljaki! Poljaki!

volk. Grahove klobase in vrčki piva mu izginjajo v ustih, kakor bi jih metal v brezdno. Dajejo mu smodke, krajcarje, on vzame vse.

»Dobri ljudje so ti Nemci,« pravi proti Vojtehu, in čez nekaj časa doda: »Vidiš, da so potolkli Francoze!«

Ali nezaupljivi Vojteh mu zagreni veselje. Vojteh prerokuje:

»Francozi se vedno puste najprej potolči, da zmotijo svoje sovražnike, če pa zares zgrabijo, tedaj lete vsi na drobne kosce.«

Vojteh ne ve, da je istega mnenja tudi velik del Evrope, a še manj ve, da se tudi vsa Evropa moti z njim vred.

Peljejo se naprej. Vse hiše, kakor daleč sega oko, so v zastavah. Na nekaterih postajah se mude dalje časa, ker je povsod polno vlakov. Od vseh strani Nemčije hite čete na pomoč zmagujočim bratom. Vlaki so okrašeni z zelenjem. Ulanci natakajo na sulice šopke cvetic, darovanih jim po poti. Med ulanci je ravnotako večina Poljakov. Včasih se slišijo z vozov do vozov razgovori in klici:

»Kako se imate, fantje! Kam nas Bog pelje?«

Včasih dospje iz vlaka, po sosednjem tiru vozečega, znana pesmica:

Z one strane Sandomerja,
deklica prosi žolnerja . . .

in tedaj Jernač in njegovi tovariši poprimejo pesem in nadaljujejo:

Oj ti žolner, ljubit me pridi.
Nisem še jedel, z Bogom odidi!

Kakor so se iz Pognebina odpeljali vsi žalostni, tako so sedaj navdušeni in pogumni. Prvi vlak z ranjenci, ki je dospel iz Francije, jim pa skali dobro

voljo. Ustavil se je v Deutzu in stoji dolgo, da spusti mimo one, ki hite na bojišče. Pa predno vsi pridejo čez most v Kolin, mine par ur. Jernač se podviza z drugimi, da si ogleda bolnike in ranjene. Eni leže v zaprtih, drugi zaradi pomanjkanja prostora v odprtih vozovih, in te je lahko videti. Pri prvem pogledu je upadel Jernaču pogum.

»Pojdi sem, Vojteh!« kliče ves prepaden, »poglej kako so jih Francozi obdelali!«

Kakšni prizori! Obrazi blede, izmučeni; nekateri počrneli od smodnika ali bolečin, zaliti s krvjo. Na glasove splošne radosti odgovarjajo samo s stokanjem. Nekateri preklinjajo vojno, Francoze in Nemce. Posušene in posinele ustnice kličejo zmirom vode; oči gledajo kakor blodne. Tu in tam med ranjenci se vidi otrpel obraz umirajočega, obraz, ki je včasih miren, z modrimi lisami okoli oči, včasih pa ga spači krč in tedaj je pogled prestrašen in zobje so stisnjeni. Jernač vidi prvič krvava znamenja vojske. V njegovi glavi nastane zopet zmešnjava, kakor omamljen gleda in stoji v gneči z odprtimi usti; pehajo ga na vse strani; orožnik ga sune s kopitom v tilnik. Z očmi išče Vojteha. Ko ga najde mu pravi:

»Vojteh, boj se Boga!«

»S teboj se bo zgodila prav taka.«

»Jezus, Marija! Tako se ljudje more! Če pa kmet ubije kmeta, ga vendar odpeljejo orožniki k sodniji in ga kaznujejo!«

»No, sedaj je pa ta boljši, ki več ljudi pobije. Kaj si tepec mislil, da boš s smodnikom streljal, kakor na vajah, ali v tarčo, ne na ljudi?«

Tu se je vidno pokazala razlika med teorijo in prakso. Naš Jernej je bil vendar vojak, je hodil na vaje, streljal, vedel, da je vojna zato, da se pobijajo,

in sedaj, ko je zagledal kri ranjencev, nadloge vojne, postalo mu je tako nekako tesno pri srcu, da se je komaj mogel držati na nogah. Dobil je zopet spoštovanje do Francozov, ki se je zmanjšalo šele tedaj, ko so prišli iz Deutza v Kolin.*) Na osrednjem kolodvoru so zagledali prvič ujetnike. Obkolila jih je množica vojakov in ljudi, ki so jih gledali s ponosom, toda še brez sovraštva. Jernej si je delal s komolci pot; tako se je preril skozi gnečo, pogledal na voz in se začudil.

V vozu so bili natlačeni — mali, umazani, sestradani francoski pešci v razdrapanih plaščih kakor slaniki v sodu. Mnogi izmed njih so iztegovali roke po skromnih darovih, s katerimi jih je množica obdarila, v kolikor niso tega zabranile straže. Po tem, kar je Jernač slišal od Vojteha, je imel o Francozih čisto drugo mnenje. Zopet se ga je polastil pogum. Ozrl se je, če ni Vojteha tukaj. Vojteh je stal poleg njega.

»Kaj si govoril?« vpraša Jernač. »To so vendar pritlikavci! Če enega po glavi udarim, zgrudijo se štirje.«

»Najbrže so shujšali,« je odgovoril ravnotako razočarani Vojteh.

»Kako pa govore?«

»Seveda ne po poljsko.«

Pomirjen v tem oziru, je šel Jernej dalje poleg vozov.

»Strašno so izdelani!« je rekel, ko je prišel mimo vseh vozov onih francoskih ujetnikov, ki so služili v liniji.

V naslednjih vozovih so sedeli zuavi. Ti so dali Jerneju več misliti. Ker so sedeli v pokritih vozovih,

*) ali, kakor so naši predniki rekli: Kelmorajn.

ni bilo mogoče spoznati, če je vsak tako močen kakor dva ali trije navadni ljudje, toda skozi okna so se videle dolge brade in bojeviti, resni obrazi starih vojakov temne polti in groznjo bliščečih oči. Jerneju je zopet upadel pogum.

»Ti so strašnejši,« je šepetal tiho, kakor bi se bal, da bi ga ne slišali.

»Tistih, ki se niso dali ujeti, pa še nisi videl,« je odgovoril Vojteh.

»Boj se Boga!«

»Boš že videl.«

Ko sta se nagledala zuavov, sta šla dalje. Takoj pri naslednjem vozu je odskočil Jernač, kakor bi ga gad pičil.

»Pomagajte, ljudje božji, pomagajte!«

V odprtem oknu se je videl teman, skoraj črni obraz Algirca, s preobrnjeno očesno belino. Najbrže je bil ranjen, kajti obraz se mu je čudno pačil od bolečin.

»Kaj pa je?« reče Vojteh.

»To je pošast, ne vojak . . . Bog, bodi milostljiv meni grešniku!«

»Poglej no, kašne zobe ima.«

»Naj ga . . . Jaz ga ne bom gledal.«

Jernej je umolknil, čez trenutek je vprašal:

»Vojteh!«

»Kaj pa češ?«

»Ali ne bi pomagalo, če bi naredil križ čezenj?«

»Pogani nimajo zmisla za sveto vero.«

V tem trenutku je bilo dano znamenje, da vstopijo. Čez trenutek se je začel vlak pomikati dalje. Ko se je stemnilo, je Jernej videl še vedno pred seboj črni obraz divjega Algirca in strašno belino njegovo-

vega očesa. Iz občutkov, ki so v tem trenutku navdajali pognebinskega vojaka, bi ne mogel sklepati na njegove prihodnje čine.

IV.

Ko je bil naš Jernač v ognju pri Gravelottu, je bil v začetku te misli, da je v bitki dosti gledati, delati pa nič, kajti v začetku je bilo ukazano njemu in njegovemu polku, stati s puško pri nogah, v znožju hriba, obraščenega z vinogradom. V daljavi so pokali topovi, v bližini so drvili konjeniški polki s takim ropotom, da se je stresla zemlja; zdaj so migotale zastave, zdaj meči kirasirjev. Nad hribom so po jasnem ozračju frčale s sičanjem granate v obliki belih oblačkov, potem je dim napolnil obnebje in zagrnil razgled. Zdelo se je, da se vleče bitka, kakor vihar, le na straneh; toda to ni trajalo dolgo.

Čez nekaj časa je nastalo okoli Jernačevega polka nekako čudno gibanje. Začeli so se postavljati okoli njega drugi polki, in v presledke med njimi so pridirjali topovi, katere so hitro izpregli in obrnili z žreli navzgor. Cela dolina se je napolnila z vojaki. Sedaj done od vseh strani povelja, letajo adjutanti. In naši vojaki si šepetajo v uho: »Oj, sedaj smo mi na vrsti!« ali pa vprašujejo drug drugega s strahom: »Ali se bo kmalu že začelo?« »Gotovo.« Sedaj se torej bliža nevarnost, morda smrt . . . V dimu, ki zagrinja hrib, vre nekaj in kipi strašno. Vedno bližje se sliši grmenje topov in pokanje pušk. Od daleč prihaja nekako nerazločno treskanje, že se slišijo kar-teče. Naenkrat zagrme topovi, ki so jih ravnokar pripeljali, da se strese obenem zemlja in zrak. Pred Jernejevim polkom je zasičalo strašno. Pogledajo:

nekaj leti kakor oblaček, a tem oblačku nekaj siče, smeje se, škriplje in tuli. Vojaki vpijejo: »Granata! granata!« Medtem drvi ta vojni ptič, kakor vihra, se približa, pade, se razpoči! Strašno bobnenje zagluši ušesa, pok, kakor bi se svet podiral, in vse se strese kakor od viharja. Nered nastane v vrstah, stoječih v obližju topov, razlega se krik in povelje: »Strnite se!« Jernej stoji v prvi vrsti, puško na rami, glavo pokonci, brado podprto, da zobje ne šklefetajo. Ne sme se premekniti, ne sme streljati. Stati! Čakati! Že leti druga granata, tretja, četrta, deseta . . . V eter odveje dim s hriba. Francozi so že pregnali z njega pruske baterije, že so postavili svoje in sedaj sipljejo ogenj v dolino. Vsak trenutek se vzdignejo iz grmovja vinograda dolgi, beli oblaki dima. Pehota se pomika pod varstvom topov vedno nižje, da bi začela streljati s puškami. Že so na polovici hriba. Sedaj je mogoče razločiti, ker je veter odpihal dim. Ali je v vinogradu zacvetel mak? Ne, to so rdeče čepice pešcev. Naenkrat izginejo med visokimi brajdami, ne vidijo se; le tu pa tam vihrajo trobarvne zastave. Začne se hitro, mrzlično, neredno streljanje, ki se hipoma vname na različnih mestih. Nad tem ognjem sičejo vedno granate in se križajo v ozračju. Na hribu včasih zaženejo krik, kateremu v dolini odgovarjajo z nemškim: »hurra!« Topovi v dolini grme v neprestanem ognju. Polk stoji nepremično.

Okrožje ognja ga začenja okolinokoli objemati. Kroglice brenče kakor muhe ali brenclji oddaleč, toda lete s strašnim žvižganjem mimo. Vedno več jih je: tako žvižgajo preko glav, mimo nosov, oči, ramen in jih je na tisoče, milijone. Čudno, da še kdo stoji na nogah. Naenkrat se zasliši za Jernejem stok: »Jezus!« potem: »Strnite se!« iznova: »Jezus!« —

»Strnite se!« kmalu je stokanje vedno večje. Povelja pa so vedno hitrejša, vrste se stiskajo, žvižganje vedno pogostejše, neprestano, grozno. Ubite izvlečejo za noge iz vrst. Božja sodba!

»Ali se bojiš?« vpraša Vojteh.

»Kako bi se ne bal! . . .« odgovarja naš junak, šklefetajoč z zobmi.

In vendar stojita oba, i Jernač, i Vojteh, in nobenemu niti na misel ne pride, da bi mogla uteči. Ukazali so jim stati, in to je dosti! Jernač laže. Ne boji se tako, kakor bi se balo tisoč drugih na njegovem mestu. Disciplina obvladuje njegovo domišljijo, in domišljija mu ne slika položaja tako groznega, kakor je. Vendar meni Jernač, da ga bodo ubili, in zaupa to misel Vojtehu.

»Na nebu ne bo luknje, če enega tepca ubijejo!« odgovori Vojteh z razdraženim glasom.

Te besede pomirijo Jernača zelo. Zdi se skoraj, da mu je bilo največ na tem, če se naredi na nebu luknja? V tem oziru pomirjen, stoji potrpežljivo, čuti samo grozno vročino in pot mu zaliva obraz. Medtem postane ogenj tako strašen, da se vrste topijo kakor vosek. Nikogar ni več, da bi ubite in ranjene vlačil vun iz gneče. Hropenje umirajočih se meša z žvižganjem krogelj in gromenjem pušk. Po gibanju trobarvnih zastav se je moralo soditi, da se pešci, skriti v vinogradu, vedno bolj bližajo. Roj karteč strašno trebi pruske vrste, tako da se jih začenja lotevati obup.

Toda kot odmev tega obupa je čuti mrmranje nepotrpežljivosti in besnosti; ko bi jim ukazali iti naprej, bi šli kakor vihar. Kdo bo stal zmirom na mestu? Neki vojak zgrabi hipoma čepico z glave, jo vrže z vso silo na tla in pravi:

»Enkrat vsako kozo zadene smrt!«

Jerneju je iznova pri teh besedah tako odleglo, da se je skoraj nehal bati. Kajti če vsako kozo enkrat zadene smrt, se iz tega vidi, da smrt ni nič posebnega. To je kmečka filozofija, boljša od vsake druge, da le daje pogum. Jernej je sicer vedel, da mora koza enkrat umreti, vendar je rad to slišal in bil je o tem popolnoma prepričan, posebno ker se je začela bitka izpreminjati v poraz. Kajti polk je bil že do polovice uničen, ko še ni niti enkrat ustrelil. Krdela vojakov od drugih razbitih polkov beže mimo njega v neredu; samo ti kmetje iz Pognebina in okolice, brzdani od železne pruske discipline, stoje še. Pa tudi v njihovih vrstah se čuti že nekako omahovanje. Kmalu bodo odjenjale vezi discipline. Zemlja pod njihovimi nogami postaja že mehka in opolzla od krvi, katere ostri duh se meša s smradom dima. Na nekaterih mestih ni več mogoče strniti vrst, ker trupel je že na kupe. Pri nogah mož, ki še stoje, leži polovica polka v krvi, stokaje, premetavaje se, umiraje ali v smrtni tišini. Že ni mogoče dihati, ker primanjkuje zraka. V vrstah nastaja mrmranje.

»Pod nož so nas pripeljali!«

»Nobeden ne uide živ!«

»Still, polnisches Vieh!«*) odzove se glas častnika.

»Dobro ti je za mojim hrbtom . . .«

»Steht der Kerl da!«**)

Hipoma začne neki glas govoriti:

»Pod tvoje varstvo . . .«

Jernej nadaljuje takoj:

*) „Tiho, poljsko govedo!“

**) „Stoji ta tepec kakor štor!“

»Pribežimo, o sveta božja Porodnica!«

In kmalu kliče zbor poljskih glasov na tem polju pogube k Materi božji Čenstohovski:*) »Ne zavrzi naših prošenj!« In pri nogah jih spremljajo vzdih: »O Marija, Marija!« Res jih je očitvidno uslišala, kajti v tem trenutku pridirja na spenjenem konju adjutant, razlega se povelje: »Orožje k naskoku! Hurra, naprej!« Osti bajonetov se hipoma pobesijo, vrsta se raztegne v dolgo črto in že hiti v hrib, da poišče z bajonetom sovražnika, ki ga niso mogle uzreti oči. Vendar pa imajo do vznožja hriba še kakih dvesto korakov, in to razdaljo morajo premeriti pod smrtonosnim ognjem . . . Ali ne bodo padli vsi do zadnjega? Ali se ne bodo umaknili? Pasti morajo, ali umaknejo se ne, kajti prusko poveljništvo ve, kakšno pesem je treba zagosti tem poljskim kmetom k naskoku. Sredi grmenja topov in pokanja pušk, sredi dima, zmešnjave in stokanja zatrobijo z vso silo trobente poljsko himno, tako da Poljakom zavre vsaka kaplja krvi v prsih. »Hurra!« odgovore poljski vojaki. »Dokler mi živimo!«*) Polasti se jih navdušenje, oči se jim zaiskre. Kakor vihar gredo čez človeška, konjska trupla, čez razvaline topov. Padajo, toda pomikajo se s krikom in petjem naprej. Že so dospeli do vinograda, zdaj izginejo v grmovju. Samo petje se razlega, včasih se zablišči bajonet. Na vrhu divja vedno strašnejši ogenj. V dolini buče še vedno trobente. Francozi streljajo vedno hitreje, še hitreje, mrzlično in hlastno . . .

Naenkrat utihnejo.

*) Čenstohova je najimenitnejša božja pot med Poljaki.

**) „Jezceve Polska nie zgynęła, — poki my żyjemy“, se začena poljska himna; hrvaška pa podobno: „Još Hrvatska ni propala, — dok mi živimo!“

Tam spodaj si prižiga stari lisjak Steinmetz porcelanasto pipo in pravi z zadovoljnostjo:

»Njim je treba samo to zaigrati! Tički so že na vrhu!«

Čez nekaj trenutkov se vzdigne ena izmed ponosno vihrajočih trobarvnih zastav, se pobesi in izgine . . .

»Ne šalijo se!« pravi Steinmetz.

Trobente zatrobijo zopet isto himno. Drugi poznanjski polk gre prvemu na pomoč.

V goščavi divja boj z bajoneti.

Sedaj, o Muza, opevaj mojega Jernača, da bodo potomci vedeli za njegove čine. Tudi v njegovem srcu so se strah, nestrpljivost, obup zilili v en občutek-besnosti; in ko je zaslišal ono godbo, tedaj se je vsaka žilica nategnila kakor železna žica. Lasje so mu vstali pokonci, oči so se mu iskriale. Pozabil je na svet, na to, da »enkrat mora koza umreti«, in zgrabivši z mogočnimi dlanmi puško, se je zagnal z drugimi vred v hrib. Dospevši na vrh, se je prebrnil kakih desetkrat na zemljo, si potolkel nos, pomazal se s prstjo in krvjo, ki mu je tekla iz nosa, in drl naprej, besen, sopihajoč in loveč z odprtimi ustmi zrak. Izbuljil je oči, da bi ugledal v goščavi najprej kakega Francoza, in zagledal je končno tri naenkrat pri zastavi. Bili so zagoreli Algirci. Morda mislite, da se je Jernač umaknil? Ne! On bi sedaj za roge samega Luciferja zgrabil! Že je pridrvel k njim, tudi oni se vržejo z vikom proti njemu; dva bajoneta, kakor dve želi, se že dotikata njegovih prs, sedaj pa zgrabi naš Jernač za puško na tanjšem koncu kakor ročico in začne udrihati. Samo strašen krik in stok mu je odgovoril — in dvoje črnih teles se je začelo krčevito tresti na zemlji.

V tem hipu je priteklo tretjemu, ki je držal zastavo, okoli deset tovarišev na pomoč. Jernač se je vrgel kakor divji na vse skupaj. Ustrelili so — za bliskalo se je, zagrmelo, in istočasno se je razlegalo v oblakih dima hripavo rjojenje Jernačevo:

»Zgrešili ste!«

In iznova je naredila puška v njegovi roki strašen lok, iznova so odgovarjali stoki udarcem. Črni Algirci so se umaknili prestrašeni pri pogledu tega od besnosti znorelega velikana, in bodisi da je Jernač napak slišal, bodisi da so oni kaj vpili po arabsko, dovolj je bilo zanj, da se mu je razločno zdelo, kakor bi prihajal iz njihovih širokih ust krik:

»Magda! Magda!«

»Magde se vam hoče!« je zarjovel Jernač in z enim skokom je bil sredi sovražnikov.

K sreči so mu priskočili v tem hipu drugi na pomoč. Sredi grmovja v vinogradu se je razvil bojni metež, katerega je spremljalo pokanje pušk, piskanje nozdrvi in mrzlično pihanje bojujočih se. Jernač je divjal, kakor vihar. Osmojen od dima, oblit s krvjo, bolj podoben zveri, kakor človeku, brez pomisleka, je z vsakim udarcem prevračal ljudi, lomil puške, razbijal glave. Njegove roke so se gibale s strašno hitrostjo stroja, ki seje pogubo. Prerivši se do zastavonoše, ga je zgrabil z železnimi prsti za grlo. Oči zastavonoše so izstopile, obraz se mu je napihnil, zahropel je in njegove roke so izpustile drog.

»Hurra!« je zakričal Jernač in dvignivši zastavo jo je zavihtel po zraku.

To dvigajočo se in padajočo zastavo je videl spodaj Steinmetz.

Mogel jo je pa videti le en hip, kajti že v drugem hipu je razbil Jernač z isto zastavo nekomu glavo, ki je nosila čepico z zlato porto.

Med tem so skočili njegovi tovariši že naprej.

Jernač je ostal za trenutek sam. Strgal je zastavo z droga, potlačil jo je za srajco, zgrabil z obema rokama za drog in hitel za tovariši.

Krdela Algircev, kakor zveri rjoveč, so bežala sedaj k topovom, stoječim na vrhu hriba, za njimi so se drvili Poljaki, kričeč, udrihajoč s kopiti in bajoneti.

Zuavi, stoječi pri topovih, so pozdravili prve in druge z ognjem iz pušk.

»Hurra!« je zakričal Jernač.

Vojaki so dospeli do topov. Razvil se je pri njih nov boj z golimi meči. V tem trenutku je že dospel drugi poznanjski polk prvemu na pomoč. Zastavin drog se je v ogromnih pesteh Jernačevih izpremenil sedaj v neusmiljen cepec. Vsak njegov udarec je naredil gaz v stisnjenih francoskih vrstah. Groza se je jela polaščevati zuavov in Algircev. Tam, kjer se je boril Jernač, so bežali. Kmalu je že sedel Jernač prvi na topu, kakor na pognebinski kobilu.

Pa predno so imeli vojaki čas, ugledati ga na enem topu, je že sedel na drugem, pri katerem je zopet pobil zastavonošo z zastavo vred.

»Hurra, Jernač!« so kričali vojaki.

Zmaga je bila popolna. Uplenili so vse topove. Bežeča francoska pehota je na drugi strani zadela ob nov pruski polk in se udala.

Jernač je pa osvojil pri zasledovanju še tretjo zastavo.

To bi ga bili morali videti, ko je ves izmučen, oblit s potom in krvjo, sopeč kakor kovaški meh,

stopal z drugimi vred s hriba, s tremi zastavami na ramah. Francozi! Hej! Kaj se zmeni on zanje. Poleg njega je šel razpraskan in raztrgan, Vojteh, in Jernej je menil:

»Kaj si govoril? To so črvi; v kosteh nimajo nobene moči. Razpraskali so mene in tebe kakor mačke, pa samo to. Če sem pa katerega lopnil, takoj je bil na tleh . . .«

»Kdo je pa vedel, da si tako togoten!« je odgovoril Vojteh, ki je videl čine Jernejeve in ga začel gledati s čisto drugimi očmi.

Kdo pa teh činov ni videl? Zgodovina, ves polk in večina častnikov. Vsi so gledali sedaj na tega orjaškega kmeta, z redkimi plavimi lasmi in izbuljenimi očmi, z začudenjem. »Ach! Sie verfluchter Polake!«*) mu je rekel sam major in ga potegnil za uho, in Jernej mu je pokazal od veselja celo kočnike. Ko je stal polk zopet v znožju hriba, ga je major pokazal polkovniku in polkovnik samemu Steinmetzu.

To je ogledal zastave in jih ukazal pobrati, potem je začel ogledovati Jerneja. Naš Jernač stoji zopet ravno kakor sveča, prezentira orožje, in stari general ga opazuje in kima z glavo od zadovoljnosti. Nazadnje začne nekaj govoriti s polkovnikom. Razločno se sliši beseda: »Unteroffizier.«**)

«Zu dumm, Exzellenz!«***)

»Poizkusimo,« pravi ekscelenca, in obrnivši svojega konja, se približa Jerneju.

Jernej sam ne ve, kaj se godi ž njim. Nekaj nezaslišanega v pruski armadi: general se bo razgovarjal s prostakom! Ekscelenca je to tem lažje, ker

*) „A ti prokleti Poljakar!“

***) Podčastnik.

***) „Je preneumen, ekscelenca!“

razume poljski jezik. Sicer je pa ta prostak ugrabil tri zastave in dva topa.

»Odkod si?« vpraša general.

»Iz Pognebina,« odgovori Jernač.

»Dobro! Tvoje ime?«

»Jernač Slowik.«

»Mensch . . .« tolmači major.

»Mens!« ponovi Jernač.

»Ali veš, zakaj toľčeš Francoze?«

»Vem, celenca . . .«

»Povej!«

Jernač začne jecljati: »Ker . . . ker . . .«

Hipoma mu pridejo srečno besede Vojtehove v spomin in hitro izblekne, da bi se ne zmotil:

»Ker so tudi Nemci, samo slabša zalega!«

Obraz stare ekscelence se začne pačiti, kakor bi hotel udariti v smeh. Čez nekaj časa se pa obrne ekscelence k majorju in pravi:

»Imeli ste prav.«

Naš Jernač, zadovoljen sam s seboj, stoji ravno kakor sveča.

»Kdo je zmagal danes?« je zopet vprašal general.

»Jaz, celenca!« odgovori brez obotavljenja Jernač.

Obraz ekscelence se je začel zopet kriviti v smeh.

»Da, da, ti! In tu imaš nagrado . . .«

Tu odpne stari general železen križec s svojih prsi, potem se sklone in ga pripne Jerneju. Ker so videli, kako se šali general, so se začeli šaliti tudi polkovnik, major, stotniki, da celo podčastniki. Ko je general odjezdil, da polkovnik iz svojega žepa Jerneju deset tolarjev, major pet in tako dalje. Vsi po-

navljajo smeje, da je dobil zmago on, tako da je Jernač v sedmih nebesih.

Čudno, samo Vojteh ni z našim junakom nič kaj zadovoljen.

»O ti Jernač, neumen si pa, neumen . . .«

»Pa zakaj?« pravi Jernač s polnimi usti.

»Kaj si, nesrečenež, kvasil generalu o Francozih, da so Nemci?«

»Saj si sam rekel . . .«

»Pa bi vendar moral pomisliti, da so general in častniki tudi Nemci.«

»No, kaj pa je zato?«

Vojteh je prišel malo v zadrego.

»Pa jim tega vendar ni treba praviti, ker to nikakor ni lepo . . .«

»Saj sem le o Francozih trdil, da so zaléga, ne pa o Nemcih.«

»Ej, kajti glej, če. . .«

Vojteh je hipoma utihnil, najbrže je hotel sam kaj drugega reči; hotel je Jerneju razložiti, da se vpricho Nemcev ne sme slabo govoriti o Nemcih; toda jezik se mu je nekako opletal.

V.

Kmalu potem je prišlo na kraljevo prusko pošto v Pognebin sledeče pismo:

»Hvaljen bodi Jezus Kristus in njegova sveta Porodnica! Preljuba Magda! Kaj je o tebi slišati? Dobro se ti godi v bajti pod pernico, jaz pa se tu krvavo vojskujem. Bili smo pri veliki trdnjavi Metz, bila je bitka, in jaz sem Francoze tako nabil, tolkel, da se je čudila cela infanterija in artilerija. Sam general se je čudil in rekel, da sem jaz bitko dobil in mi je dal križec. In sedaj me častniki in podčastniki

visoko cenijo in malokdaj dobim katero okoli ušes. Potem smo marširali dalje in bila je druga bitka, pa sem že pozabil, kako se mesto imenuje, in zopet sem jih potolkel in vzel četrto zastavo in enega polkovnika kirasirjev sem zgrabil in ujel. In ko bodo naše polke poslali domov, to mi je podčastnik nasvetoval, da bi napisal »reklamacijo« in ostal še naprej v vojnih, kajti razen spanja imamo vsega dosti, žreti, kolikor želodec prenese, in vina je v tem kraju povsod dosti, kajti ljudje so bogati. Ko smo zapalili neko vas, tedaj nismo prizanesli niti otrokom, in jaz ravno tako. Cerkev je pogorela do tal, kajti Francozi imajo tudi cerkve, tudi ljudi je precej pogorelo. Sedaj gremo nad samega cesarja in vojske bo konec, ti pa pazi na bajto in Francka, kajti če ne boš pazila, ti kar črepino razbijem, da boš vedela, kdo sem. —
Bogu te priporočim Jernej Słowik.

Jernaču je bilo očitno všeč v vojni in začel jo je smatrati kot svoje rokodelstvo. Dobil je veliko samozavest in v bitke je hodil sedaj, kakor bi se pripravljaj na kako delo v Pognebinu. Po vsaki bitki so letele na njegove prsi medalje in križci, in četudi ni postal podčastnik, so ga vendar imeli za prvega vojaka v polku. Bil je vedno pokoren, kakor poprej, in je imel slepo hrabrost človeka, ki sploh ne misli na nevarnost. Ta hrabrost zdaj ni izvirala več, kakor poprej, iz besnosti. Sedaj je bil njen vir vojaška izkušnost in vera v samega sebe. Pri tem so njegove ogromne telesne moči prenašale vse napore, vsa težka pota, vse neprijetnosti. Tovariši so cepali na tla, edino on je vztrajal trdno, samo vedno bolj je podivjaval in postajal vedno srditejši pruski vojak. Zdaj Francozov ni le pobijal, ampak jih je tudi sovražil. Izpremenili so se tudi drugi njegovi pojmi.

Postal je cesarski vojak in poveličeval je slepo svoje voditelje. V naslednjem pismu je pisal Magdi:

»Vojteha je na dvoje raztrgalo; pa zato je voj-ska, razumeš? On je bil tudi norec, kajti trdil je, da so Francozi Nemci, ampak Francozi so Francozi, in Nemci, to so naši.«

Magda mu je pa v odgovor na obe pismi povedala, kar mu je šlo:

»Preljubi Jernej,« je pisala, »pred svetim oltarjem mi zaročeni! Da bi te Bog kaznoval! Ti si tepec, pogan, če katoliške ljudi v službi z luterani pobijaš. Ti, katoličan, pomagaš luteranom! Hoče se ti vojne, lump, ker ni treba nič delati, ampak samo moriti, piti, nič postiti se in cerkve požigati. Te bodo pa tudi žgali v peklu zato, da se še sam hvališ in nimaš nobenega usmiljenja ne s stariši, ne z otroki. Pomisli, kozel, na to, kaj je zapisano v sveti veri z zlatimi črkami od začetka sveta do dneva zadnje sodbe za poljski narod, na kateri dan Bog najvišji ne bo imel s takimi cepci, kakor si ti, nobenega usmiljenja; spokori se, Turek, da ti tvoje buče ne razbijem. Pet tolarjev ti pošiljam, četudi se mi slabo godi, ker si ne znam pomagati in gre gospodarstvo rakovo pot. Zdaj Te pa pozdravim, preljubi Jernej, čez hribe in doline.

Magda.«

Nauki tega pisma so imeli na Jerneja malo vpliva: »Ženska ne razume moje službe,« si je mislil, »kaj se vmešava!« In bojeval se je po starem. Odlikoval se je skoraj v vsaki bitki, tako da so ga nazadnje opazili še na višjem mestu, kakor Steinmetz. Končno, ko so bili skoraj uničeni poznanjski polki poslani nazaj v Nemčijo, je podal on po nasvetu podčastnika »reklamacijo« in ostal. Tako je prišel kmalu pred Pariz.

Njegova pisma so bila sedaj polna zaničevanja do Francozov. »V vsaki bitki beže kakor zajci,« je pisal Magdi. Pisal je resnico. Obleganje mu pa ni bilo kaj povšeči. Pred Parizom je bilo treba cele dni ležati v podkopih in poslušati grmenje topov, često nasipe delati in biti premočen do kože. Sedaj mu je dolgčas po prejšnjem polku. Pri tem, h kateremu so ga sedaj premestili kot prostovoljca, so ga obdajali večjidel sami Nemci. Nemško je razumel, kolikor se je bil priučil v tovariš, ali le za silo. Sedaj mu je pa hitro šlo v glavo. Vendar so ga pa pri polku imenovali »ein polnischer Ochs,« *) in le njegovi križci in strašne pesti so ga obvarovale občutnih šal. Toda po nekolikih bitkah si je pridobil spoštovanje novih tovarišev in kmalu je dobro shajal z njimi. Končno so ga smatrali za enega izmed svojih, kajti proslavil je cel polk. Jernej bi se bil čutil razžaljenega, ako bi ga bil kdo imenoval Nemca, sam se je pa iz sovražstva nasproti Francozov nazival »ein Deutscher.« **) Zdelo se mu je, da je to nekaj čisto družega, in razven tega ni hotel veljati za slabšega kakor drugi. Prigodilo se mu je pa nekaj, kar mu bi bilo dalo veliko misliti, ako bi bil le sploh navaen misliti njegov junaški duh. Nekoč je bilo nekaj stotnij njegovega polka komandiranih proti francoskim prostovoljcem, katere so zvalili v zasedo. Toda tedaj Jernej ni ugle dal rdečih čepic, bežečih po prvih streljih, temveč oddelek sovražnikov je obstajal iz starih vojakov, gotovo ostankov kakega polka tujinskelegije. Obkoljeni so se srdito borili, in nazadnje so se vrgli z vso silo da bi si z bajoneti naredili pot skozi obdajajoči jih

*) Poljski vol.

**) Nemeec.

obroč pruskih vojakov. Branili so se s tako srdistostjo, da se je en del prebil skozi prusko vojsko; po nobeni ceni se niso dali ujeti živi, ker so vedeli, kakšna usoda čaka ujete prostovoljce. Stotnija, v kateri je služil Jernač, je ujela samo dva. Zvečer so ju namestili v izbi neke gozdarske hiše. Drugo jutro bosta ustreljena. Nekaj vojakov je stražilo pri vratih, Jernača so pa postavili v izbo skupaj z zvezanima ujetnikoma.

Eden izmed ujetnikov je bil prileten človek, z osivelimi brki in z obrazom, ravnodušnim proti vsemu; drugemu je bilo prisoditi okoli dvajset let; na obrazu, ki je bil bolj podoben obrazu deklice kakor vojaka, so komaj poganjali prvi brki.

»Sedaj je vsega konec,« je rekel čez nekaj časa mlajši, »kroglo v glavo in konec!«

Jernač se je stresel, da mu je puška v roki zarožljala: mladenič je govoril poljsko . . .

»Meni je že tako vse eno,« je odgovoril drugi vznevoljeno, »res vse eno mi je. Izkusil sem že toliko, da imam dosti . . .«

Jernaču je vedno hitreje utripalo srce pod vojaško suknjo . . .

»Poslušaj no,« je govoril dalje starejši, »nobene pomoči ni. Ako se bojiš, misli o čem drugem, ali pa se vlezi in zaspi. Življenje je podlo! Kakor gotovo ljubim Boga, vseeno mi je.«

»Matere mi je žal!« odvrne mlajši zamolklo.

In očitvidno je hotel ali zakriti svojo ginjenost, ali samega sebe zamotiti, pa je začel žvižgati. Naenkrat pa je prenehal in zaklical popolnoma obupno:

»Naj me strela ubije! ko bi se bil vsaj poslovil!«

»Kaj si utekel iz doma?«

»Seveda. Misil sem: če pobijejo Nemce, bo za Poznanjce boljše.«

»Tudi jaz sem tako mislil. Sedaj pa . . .«

Stari je mahnil z roko in rekel še nekaj po tihem, toda zadnje besede je zaglušil šum vetra. Noč je bila hladna. Droben dež se je ulil od časa do časa, bližnji gozd je bil črn kakor mrtvaški prt. V izbi je žvižgal veter po kotih in tulil po dimniku kakor volk. Svetilka, obešena visoko nad oknom, da bi je veter ne ugasnil, je metala trepetajočo svetlobo po izbi, toda Jernač, ki je stal ravno pod njo pri oknu, je bil zavrt v temo.

In morda je bilo bolje, da ujetnika nista videla njegovega obraza. Z možem so se godile čudne reči. V začetku se ga je polastilo začudenje, in izbuljil je oči na ujetnika in si prizadeval razumeti, kaj govoriga. Torej ta dva sta prišla Nemce bit, da bi se Poznanjcem godilo boljše, in on je moril Francoze, da bi se Poznanjcem godilo boljše! In ta dva jutri ustrela! Kaj pomeni to? Kaj naj misli tepec o tem? Ko bi ju nagovoril? Ko bi jima povedal, da je on domač človek, da mu je žal zanja. Hipoma ga je zgrabilo nekaj za grlo. In kaj naj jima pove? Ali naj ju reši? Tedaj ustrela še njega! Hej, kaj se godi z njim? Hudo mu je tako, da ne more ostati na mestu.

Nekaka strašna tesnoba ga obide, domotožje se ga polasti.

Neznan gost v vojaškem srcu, sočutje, kriči mu v duši. »Jernač, reši svojce, to so rojaki!« — in srce hrepeni po domu, po Magdi, po Pognebinu, tako hrepeni, kakor nikdar poprej. Sit je te Francije, vojne in bitk! Vedno razločnejše sliši glas: »Jernač reši svojce!« Da bi se vsaj vojna že končala! Skozi ubito

okno se vidi temni gozd, ki šumi kakor pognebinski bori, in v tem šumenju kliče nekaj iznova:

»Jernač, reši svojce!«

Kaj naj stori?

Ali naj z njimi zbeži v gozd, ali kaj? Vse, kar mu je le mogla vcepiti pruska disciplina, se upre takoj proti tej misli . . . V imenu Očeta in Sina! Pred to mislijo se mora prekrižati. On, vojak, naj dezertira? Nikdar!

Med tem šumi gozd vedno močnejše in veter žvižga vedno bolj žalostno.

Starejši ujetnik se hipoma oglasi:

»Veter vleče ravno tako, kakor pri nas v jeseni . . .«

»Daj mi mir . . .« reče mlajši žalostno.

Trenutek pozneje pa zastoka nekolikokrat:

»Pri nas, pri nas, pri nas! O Bog! Bog!«

Globok vzdih se strne z žvižgom vetra in ujetnika ležita zopet tiho . . .

Jerneja začne tresti mrzlica . . .

Najhujše je, če človek ne more dati odgovora o tem, kaj mu je. Jernej ni nič ukradel, toda zdelo se mu je tako, kakor bi bil kaj ukradel, in bi se bal, da ga zalotijo. Nič mu ne grozi, in vendar se grozno boji nečesa. Noge se mu tresejo, puška ga strašno teži in nekaj ga duši, kakor velik jok. Po Magdi, ali po Pognebinu? Po obojem, ali mlajšega ujetnika mu je tako žal, da si ne more pomagati.

Včasih se zdi Jerneju, da spi. Medtem vihar na dvorišču raste. V žvižganju vetra se množe čudni klici in glasovi.

Naenkrat se zježe vsi lasje Jernaču pod čelado . . .

Dozdeva se mu, da tam nekje globoko v temnem, mokrem borovju, nekdo ječi in ponavlja: »Pri nas, pri nas, pri nas!«

Jernač se strese in udari s kopitom ob tla, da bi se zbudil.

Polagoma se zopet zavé . . . Ozre se: ujetnika ležita v kotu, svetilka brli, veter vleče, vse je v redu.

Svetloba pada sedaj obilneje na obraz mladega ujetnika. Prav obraz otroka ali deklice. Oči ima pa zaprte, slamo pod zglavjem in že je podoben mrtvecu. —

Še nikoli ni bilo Jernaču tako hudo. Nekaj ga stiska za grlo, in jok se mu izviije iz prsi.

Medtem se starejši ujetnik s težavo obrne na stran in pravi:

»Lahko noč, Vladek . . .«

Nastopi tišina. Preteče ura, Jernaču je res hudo. Veter buči, kakor pognebinske orglje. Ujetnika ležita tiho, hipoma pa se vzdigne mlajši s trudom in zakliče:

»Karol?«

»Kaj?«

»Ali spiš?«

»Ne . . .«

»Slišiš! Jaz se bojim . . . Reci, kar hočeš, toda jaz bom molil . . .«

»Torej moli!«

»Oče naš, kateri si v nebesih, posvečeno bodi Tvoje ime, pridi k nam Tvoje kraljestvo . . .«

Ihtenje pretrga hipoma besede mladega ujetnika . . . vendar se sliši pretrgani glas:

»Žgodi se . . . Tvoja . . . volja! . . .«

»O, Jezus!« se izvije v prsih Jernejovih. »O, Jezus! . . .«

Ne! dalje ne more vztrajati! Še trenutek, nato zakriči: »Gospodič! saj jaz sem tudi tam doma, kakor vidva« . . . Potem skok skozi okno . . . v gozd . . . Naj se zgodi, kar hoče!

Hipoma se zaslišijo od veže sem umerjeni koraki. To je patrolja, in z njo podčastnik. Straže se menjajo!

Drugi dan je bil Jernač na vse zgodaj pijan. Naslednji dan ravno tako . . .

* * *

Toda v naslednjih dneh so prišli novi pohodi, bitke . . . in častno mi je naznaniti, da je naš junak dobil zopet ravnotežje. Po oni noči se mu je samo malo priljubila steklenica, v kateri se dobi vedno ukus, in včasih tudi pozabljenje. Sicer je bil pa v bitkah še bolj divji ko sedaj; zmaga mu je sledila povsod.

VI.

Zopet je minulo nekaj mesecev. Bilo je že pozno pomladi. V Pognebinu so cvetele češnje v vrtu in se odele z bujnim listjem in na polju je zelenelo žito. Magda je sedela pred bajto, lupila za obed droben krompir, ki bi bil prej za živino nego za ljudi. Toda bilo je pred žetvijo; beda je zavladala v Pognebinu. Beda se je poznala tudi na pobitem, skrbipolnem obrazu Magde. Da bi pregnala skrbi, je pela z napol zaprtimi očmi, s tenkim, prisiljenim glasom:

„Moj Janezek na vojni pa list mi piše bel;
za njim jaz tudi pojdem — za ženko me bo vzel.“

Vrabci na češnjah so čivkali, kakor bi jo hoteli prevpiti, ona pa je med petjem zamišljena pogledala sedaj na psa, spečega na solncu, sedaj na pot, ki je vodila mimo bajte, sedaj na stezo, ki je vodila od poti čez vrt in polje. Morebiti je tudi zato gledala Magda na stezo, ker je videla čez polje na postajo, in Bog je dal, da ta dan ni gledala zastonj. V daljavi se je pokazala neka postava, in žena je zaslonila oči z roko, toda ni mogla ničesar spoznati, ker jo je svetloba slepila. Samo Lisek se je zbudil, dvignil glavo in kratko zalajal, začel migati z repom, nastavil ušesa in obračal glavo na obe strani. Istočasno so došle Magdi do ušes nerazločne besede pesmi. Lisek je pa skočil pokonci in se zagnal proti bližajočemu se človeku. Tu je Magda prebledela nekoliko.

»Jernej, ali ni Jernej?«

Vstala je naglo, tako da se je košara s krompirjem prevrnila na zemljo: sedaj ni bilo nobenega dvoma več. Lisek je skakal prišlecju do prsi. Žena je skočila naprej in zakričala na ves glas od radosti:

»Jernej! Jernej!«

»Magda! Jaz sem!« je klical Jernej, položivši dlan na usta, in pospešil korake.

Odprl je vrata, se zadel v zavoro, da je skoraj padel, se opotekel, in padla sta si okolu vratu.

Žena je začela hitro govoriti:

»Jaz sem pa mislila, da se več ne vrneš . . . Mislila sem: ubili so ga . . . Kakšen si? Pokaži se, da se te nagledam! Precej si zdelan! O Jezus! O, revež ti! . . . Oj, moj ljubi! . . . Vrnil se je! vrnil!«

Včasih je odstranila roko od njegovega vratu in gledala nanj in ga iznova objela.

»Vrnil se je! Hvala Bogu . . . Ti moj ljubi Jernej! Kako je? . . . Pojdi v bajto . . . Francek je v šoli!

Nemški jezik otrokom dela težavo. Fant je zdrav. Gleda pa kakor ti. Čas je že, da si se vrnil! Kajti ne morem si pomagati. Beda, pravim: beda!... Bajta se podira. V skedenj zamaka, ker ni strehe. Oj, Jernej, Jernej! Da te le zdravega še vidim. Kakšne skrbi sem imela s senom!... Sosedovi so mi pomagali. Kaj pa ti? Si zdrav? Oj, veselim se te, veselim! Bog te je varoval. Pojdi v bajto. O za Boga, Jernej je, in vendar ni Jernej! Kaj pa ti je?»

Magda je šele sedaj uzrla dolgo brazgotino čez cel obraz Jernejev, čez levo sence, lice, doli do brade.

»To ni nič... Kirasir me je pogladil, pa tudi jaz sem njega. V bolnišnici sem bil.«

»O Jezus!«

»Ej, malenkost!«

»In suh si, kakor smrt.«

»Ruhig!«*) je odvrnil Jernač.

Bil je res shujšan, zdelan, potolčen. Pravi zmagovavec! Razven tega se je majal na nogah.

»Kaj si pijan?«

»Slab sem še.«

Bil je slab, to je res! Toda bil je tudi pijan, kajti ker je izmučen, je zadostovala merica vodke, a Jernač je izpil na postaji kar štiri. Toda zato je imel korajžo in je gledal kakor pravi zmagovavec. Tako ni prej gledal nikoli.

»Ruhig!« je ponovil. »Končali smo Krieg!***) Sedaj sem pa jaz gospodar, razumeš? In vidiš to?«

Tu je pokazal z roko na križce in medalje.

*) „Pri miru“.

***) Vojsko.

»Ali ne veš, kdo sem jaz? He? Links! Rechts! Heu! Stroh!*) Seno! Slama! Slama! Seno! Halt!«

Zadnji »Halt!« je zakričal tako rezko, da je žena odskočila par korakov.

»Kaj si znorel?«

»Kako se imaš, Magda! Če ti rečem: kako se imaš? Torej kako se imaš!... In razumeš francosko, neumnica?... Musiu, musiu?**) Kdo je musiu? Jaz sem musiu! Veš?«

»Človek, kaj pa je s teboj?«

»Kaj tebi mar? Was? Done diner?**) Razumeš!«

»Kaj blebetaš? Kaj je to, ali ne znaš poljsko? To ti je Švab! Prav govorim! Kaj so naredili s teboj!«

»Daj mi jesti!«

»Naprej v bajto!«

Vsako povelje je naredilo na Jernača vtis, kateremu se na noben način ni mogel upreti. Ko je torej zaslišal »naprej!«, se je zravnal, roke iztegnil po bedrih navzdol in, naredivši polobrat, je odkorakal v naznačeni meri. Na pragu šele se je spametoval in začel gledati na Magdo ves začuden.

»No, kaj si ti, Magda? Kaj si ti?«

»Naprej! Marš!«

Vstopil je v bajto, toda padel je že na pragu. »Vodka« mu je šele sedaj začela stopati v glavo. Začel je peti in iskati Francka po bajti. Rekel je celo: »Morgen, Kerl!**)« četudi Francka nikjer ni bilo. Nato se je zasmejal, naredil en prav velik korak, dva zelo majhna, zakričal: »Hurra!« in se zleknil kakor je bil

*) Levo, desno, seno, slama.

**) Gospod.

**) Kaj? Dajte jesti.

****) Dobro jutro, terus!

dolg, na postelj. Zvečer se je zbudil trezen, izpočit, pozdravil Francka, in izprosivši od Magde nekaj fenigov, je slovesno odkorakal v krčmo. Slava njegovih činov je prišla že pred njim v Pognebin, kjer so nekateri vojaki drugih stotnij istega polka, ki so se vrnili poprej, pripovedovali o njegovi hrabrosti pri Gravelottu in Sedanu. Ko se je razglasila vest, da je zmagovavec v krčmi, so prihiteli vsi njegovi prejšnji tovariši, da bi ga videli.

Naš Jernač sedi torej za mizo, toda nihče bi ga sedaj ne spoznal. On, ki je bil prej tako pohleven, bije sedaj s pestjo ob mizo in se napihuje kakor purman:

»In pomnite, fantje, kako sem tedaj Francoze našgal: kaj je rekel Steinmetz?«

»Kaj bi ne pomnili!«

»Govorili so o Francozih, strašili nas, pa to so slabotni ljudje, was? Oni jedo solato kakor zajci, zato beže tudi kakor zajci. In piva ti nič ne pijejo, samo vino.«

»Tako je!«

»Ko smo zažgali neko vas, tedaj so sklepali roke in kričali pri tem: Pitie! Pitie!*) To najbrže pomeni, da nam dajo piti, če jim damo mir. Toda nismo se zmenili za to.«

»Torej se lahko razume njih jezik? je vprašal mlad hlapec.

»Ti ne razumeš, ker si tepec, a jaz razumem. Doné di pa,**) razumeš?«

»Kaj pa govorite?«

*) Usmiljenje, usmiljenje!

***) Dajte kruha.

»In Pariz — ste videli? Tam je bila bitka za bitko. Toda v vsaki smo zmagali. Oni nimajo dobrih poveljnikov. Tako so ljudje govorili. Plot, pravijo, je pri njih dober, toda količki so slabi. Častniki so za nič, generali so za nič, naši pa dobri.«

Matija Krž, star, moder gospodar iz Pognebina, je začel majati z glavo.

»O, Nemci so dobili strašno vojno, dobili in mi smo jim pomagali; a kaj bomo imeli od tega, ve samo Bog.«

Jernač je izbuljil oči.

»Kaj govoriš!«

»Nemci nas že prej niso hoteli spoštovati, in sedaj vihajo nosove, kakor bi niti Boga ne bilo več nad njimi. In še bolj nas bodo zaničevali, kakor nas zaničujejo.«

»To ni resnica!« je zavpil Jernač.

V Pognebinu je imel stari tak ugled, da je vsa vas mislila kakor on in bila je predrznost nasprotovati mu, toda Jernač je bil sedaj zmagovavec in ugleden mož.

Kljub temu so ga drugi pogledali začudeni in še celo z nekakim ogorčenjem.

»Ti se boš z Matijo prepiral? ... Kaj pa si ti? ...«

»Kaj meni mar Matija. Jaz nisem govoril samo s takimi, razumete! Fantje, ali nisem govoril s Steinmetzom? Was? In kar Matija izmisli, to izmisli. Sedaj nam bo boljše.«

Matija je gledal nekaj časa na zmagovavca.

»Oj, ti tepec!« je rekel.

Jernač je udaril s pestjo ob mizo, da so odskočili vsi kozarci in vrčki.

»Still der Kerl da! Heu, Stroh! ...«*)

*) Tihó, ti terus! Seno, slama ...

»Tiho, ne vrešči tako! Vprašaj, tepec, župnika ali grajščaka.«

»Ali je bil župnik v vojni? Ali je bil grajščak? Jaz sem pa bil. Ne verjemite, fantje! Sedaj nas začno spoštovati! Kdo je dobil bitko? Mi smo jo dobili. Jaz sem jo dobil. Sedaj dajo, za kar jih prosim. Če bi hotel kot posestnik v Franciji ostati, tedaj ostanem. Vlada dobro ve, kdo je najbolj tolkel Francoze. In naši polki so bili najboljši. Tako so pisali v poveljih. Sedaj so Poljaki zgoraj, razumete?«

Krž je mahnil je z roko, vstal in odšel. Jernač je tudi na političnem polju zmagal. Mlajši, ki so z njim ostali, so gledali sedaj vanj kakor v mavrico. On je govoril dalje:

»In kar bi hotel, to mi dajo. Ko bi mene ne bilo, bi ne bilo nič! Stari Krž je tepec, razumete? Vlada ukaže biti, torej je treba biti! Kdo bo mene zaničeval? Nemec? Kaj pa je to?«

Tu je iznova pokazal na križce in medalje.

»In za koga sem bil Francoze? Ali ne za Nemce, kaj? Jaz sem sedaj boljši ko Nmec, kajti noben Nmec nima toliko takih. Dajte piva! S Steinmetzom sem govoril in s Podbielskim sem govoril. Dajte piva!«

Polagoma se je začejalo pitje. Jernač je začel peti:

»Trink, trink, trink,
Wenn in meiner Tasche
Noch ein Thaler klinget.«^{*)}

Hipoma je privlekel iz žepa pest fenigov.

»Nate! Jaz sem sedaj gospod... Nočete? Oj, ne samo takega denarja smo nabrali v Franciji, a

^{*)} Pij! — dokler v mojem žepu — še kakšen tolarček žvenklja!

smo ga že pognali. Nismo malo požgali, ljudi pobili! Bog ve, koga ... Francoze ...»

Dobra volja pijanih ljudi se hitro prevrže. Nepričakovano je Jernač pograbil denar z mize in začel žalostno klicati:

»Bog bodi milostljiv in moji grešni duši!«

Potem se je oprl z obema komolcema ob mizo, skrnil glavo v dlan in molčal.

»Kaj ti je?« je vprašal eden izmed pijanih.

»Kaj sem jaz kriv?« je mrmral žalostno Jernač. »Sama sta notri prišla! Samo žal mi je zanja, kajti oba sta bila domačina. Bog bodi milostljiv! Eden je bil tak kakor zlata zora. Jutro potem je bil bled kakor prt. In potem so še živa zagrebli ... Vodke!«

Nastal je trenutek mučne tišine. Kmetje so se začudeni spogledali med seboj.

»Kaj govoriš?« je vprašal eden.

»Z vestjo ima nekaj opraviti.«

»V vojski se človek navadi piti,« je godrnjal Jernač.

Potegnil je vodko, enkrat, dvakrat zaporedoma. Nekaj časa je posedel molče, potem pljunil in nepričakovano se mu je povrnila dobra volja.

»Ali ste govorili s Steinmetzom? ... Jaz sem pa govoril z njim! Hurra! Pijte! Kdo plača? Jaz!«

»Ti plačaš, pijanec, ti!« se je odzval glas Magde.

»Toda tudi jaz ti poplačam, ne boj se!«

Jernač se je ozrl na prišlo žensko z motnimi očmi.

»In s Steinmetzom si govorila? Kdo pa si ti?«

Namesto odgovora se je obrnila Magda k poslušavcem in začela tožiti:

»Oj, ljudje, glejte mojo sramoto in nesrečo! Vrnil se je, veselila sem se kakor česa dobrega, in on

se je vrnil pijan. In na Boga je pozabil, tudi naš jezik je pozabil. Vlegel se je spat, se iztreznil in sedaj zopet pije in plačuje z mojim delom in z mojimi žulji. In kje si vzel ta denar? Ali morda niso to moje skrbi, ali niso to moji žulji? Kaj? Oj, ljudje, saj to ni že več katoličan, ni človek, to je obseden Nемеc, ki nemško klepeče in misli le, kako bi delal škodo ljudem. To je odpadnik, to je ...»

Tu so ženo zalile solze, nato pa začela z višjim glasom:

»Neumen je bil, toda dober; pa kaj so sedaj iz njega naredili? Čakala sem ga zvečer, čakala sem zjutraj, in sem ga tudi pričakala. Od nikoder tolažbe, od nikoder usmiljenja! Vsemogočni Bog! Potrpežljivi Bog! ... Ko bi bil vsaj poginil. Ko bi se bil čisto ponemčil!«

Zadnje besede je izgovorila tako žalostno, skoraj pevaje. In Jernač nato:

»Tiho, če ne te lopnem!«

»Bij, odseci mi glavo, le odseci, ubij me, umori me!« vpije na vso moč žena, in iztegnivši vrat se je obrnila h kmetom:

»In vi, ljudje, pogledjte!«

Toda kmetje so začeli izginjati. V kratkem času je bila krčma prazna; ostal je samo Jernač in žena z iztegnjenim vratom.

»Kaj izteguješ vrat tako, kakor gos,« je godrnjal Jernač. »Pojdi domov!«

»Odseci!« je ponavljala Magda.

»Tega že ne natredim,« je odvrnil Jernač in vtaknil roke v žep.

Tu je krčmar, ki je hotel končati prepir, ugasnil edino svečo. Nastala je tema in tišina. Čez nekaj časa se je odzval v temi cvileči glas Magde:

»Odseci!«

»Tega že ne naredim,« je odvrnil zmagoslavni glas Jernača.

V mesečini sta se videli dve postavi, idoči iz krčme proti bajtam. Ona, ki je šla spredaj, je tarnala glasno, to je bila Magda, za njo je stopal s povešeno glavo in precej pokorno zmagovavec pri Gravelottu in Sedanu.

VII.

Jernač se je vrnil tako oslavljen, da več dni ni mogel nič delati. To je bila velika nesreča za celo gospodarstvo, ki je silno potrebovalo moške roke. Magda si je pomagala, kakor si je znala. Delala je od rana do noči; sosedje so ji pomagali, kolikor so mogli, toda vse to ni zadostovalo, in gospodarstvo je šlo polagoma rakovo pot. Bilo je tudi že nekaj dolga, katerega je naredila pri naselniku Justu, Nemcu, ki je svoj čas kupil od graščine nekaj oralov ledine in sedaj je imel v celi vasi najboljše gospodarstvo in gotovino, katero je posojal na precej visoke obresti. Pred vsem je posojal graščaku, gospodu Jarzinskemu, čegar ime se je svetilo v »zlati knjigi«, ki je pa ravno zaraditega moral ohraniti ugled hiše na primerni stopinji, pa Just je posojeval tudi kmetom. Magda mu je bila že kakega pol leta dolžna nekaj denarja, katerega je porabila deloma v gospodarstvu, deloma ga je poslala za časa vojske Jerneju. Pa to bi ne bilo nič posebnega. Bog je dal dobro letino in s pričakovano žetvijo je bilo mogoče dolg poplačati, ko bi bilo le rok, ki bi prijele za delo. Za srečo Jernač ni mogel delati. Magda temu ni hotela nič kaj verjeti in je hodila k župniku po svet, kako bi

moža vzdramila, toda Jernač res ni mogel. Zmanjkalo mu je sape, če se je le količkaj utrudil, in križ ga je bolel. Posedaj je cele dni pred bajto in kadil iz porcelanaste pipe z Bismarckovo sliko v beli uniformi in s kirasirsko čelado na glavi, in gledal v svet z izmučenim, zaspanim pogledom človeka, iz katerega kosti še ni izginila utrujenost. Premišljeval je pri tem nekoliko o vojni, nekoliko o zmagah, o Magdi, nekoliko o vsem, nekoliko o ničemer.

Ko je tako nekoč sedel, je zaslišal oddaleč Francka jokati.

Francek se je vračal iz šole in tulil, da se je daleč razlegalo.

Jernej je vzel pipo iz ust.

»No, ti Franc! Kaj ti je?«

»Seveda, kaj ti je?« je ponovil ihte Francek.

»Kaj tuliš?«

»Kaj bi pa ne tulil, ki sem jih dobil po ustih...«

»Kdo te je po ustih?«

»Kdo, ako ne gospod Boege!«

Gospod Boege je opravljal v Pognebinu službo ljudskega učitelja.

»Kakšno pravico ima on biti te po ustih?«

»Jo mora že imeti, ker me je bil.«

Magda, ki je kopala v vrtu, je zlezla čez plot in se z motiko v roki približala dečku:

»Kaj si naredil?« je vprašala.

»Kaj čem narediti? Samo Boege me je zmerjal s poljsko svinjo, me udaril po ustih in rekel, da nas bodo Nemci zdaj, ko so Francoze zmagali, z nogami teptali, ker so oni najmočnejši. Pa jaz mu nisem nič naredil, samo on je vprašal, kdo je najvišja oseba na svetu, jaz pa sem mu rekel, da sveti oče, in on

me je udaril po ustih, jaz pa sem začel kričati, on pa me je zmerjal s poljsko svinjo in rekel, da sedaj, ko so zmagali Francoze...«

Francek je začel vedno iznova ponavljati: »on je rekel, jaz pa sem rekel«; končno mu je pokrila Magda obraz z roko in, obrnivši se k Jerneju, je sama začela vpiti:

»Slišiš, slišiš!... Pojdi v vojsko proti Francozom in potem naj ti Nемеc tepe otroka kakor psa! Naj ga zmerja!... Pojdi v vojsko... naj ti Švab otroka ubije: tu imaš nagrado... naj ti umazanec...«

Tu je Magda do solz ginjena, od lastne zgovornosti, začela s Franckom skupaj jokati, in Jernač je izbuljil oči, zazijal in se začudil, začudil tako, da ni mogel besede izpregovoriti in pred vsem razumeti tega, kar se je zgodilo. Kako to? In njegove zmage! Sedel je še nekaj časa molče, hipoma se mu je pa nekaj zabliskalo v očeh, kri mu je udarila v obraz. Začudenje, ravno tako prestrašenje, se pri prostih ljudeh izpremeni često v besnost. Jernač je hipoma poskočil in izbleknil skozi zobe:

»Jaz hočem z njim govoriti.«

In šel je. Ni bilo daleč. Šola je stala takoj za cerkvijo. Gospod Boege je stal ravno pred hodnikom, obdan od kope praset, med katere je metal kosce kruha.

Bil je lepo zrasel človek, okoli petdesetih let, še krepak kakor hrast. Ni bil preveč debel, samo obraz je imel precej tolst, in v tem obrazu so plavale velike ribje oči, z izrazom smelosti in energije.

Jernej je stopil precej blizu k njemu.

»Zakaj mi ti, Nемеc, biješ otroka? Was?« je vprašal,

Gospod Boege je stopil od njega par korakov, ga premeril z očmi brez sledu bojazni in rekel hladnokrvno:

»Proč, poljski butec!«

»Zakaj mi biješ otroka?« je ponovil Jernač.

»Jaz bom tudi tebe bil, poljski kmetavs. Sedaj vam pokažemo, kdo je tu gospod. Pojdi k vragu, pojdi tožit k sodišču! Proč!«

Jernač je zgrabil učitelja za ramo, ga začel tresti in je vpil s hripavim glasom:

»Ali veš, kdo sem? Veš, kdo je Francoze potolkel? Veš, kdo je s Steinmetzom govoril? Zakaj biješ otroka, umazani Švab?«

Ribje oči gospoda Boege so izstopile nič manj kakor Jernejeve, toda gospod Boege je bil močen človek in je sklenil z enim udarcem oprostiti se od napadovavca . . .

Ta udarec se je odzval v velikanski klofuti na obrazu zmagovavca pri Gravelottu in Sedanu. Sedaj je kmet izgubil pamet. Glavo Boega sta pretresla dva nenavadna sunka, ki sta spominjala na gibanje nihala, s to razliko, da sta bila sunka strašno hitra. V Jerneju se je iznova oživel grozni krotivec Algircev in zuavov. Zaman je prišel dvajsetletni Oskar, sin Boegov, ravno tako močan kakor oče, na pomoč. Razvila se je bitka, kratka, strašna, v kateri je sin padel na tla, in oče se je začutil dvignjenega v zrak. Jernač ga je nesel, dvignivši roke, sam ne vedoč, kam. Na nesrečo je stal pred hišo sod pomij, katere je gospa Boege marljivo zlivala za svinje, in sedaj je zapljuskalo v sodu in čez trenutek sta moleli iz njega močno brcajoči nogi Boegejevi. Žena Boegejeva je skočila iz hiše.

»Pomagajte, rešite!«

Iz bližnjih hiš so prihiteli nemški naselniki na pomoč sosedu.

Nekoliko Nemcev se je vrglo na Jernača, ki so ga začeli obdelovati s palicami in pestmi. Nastala je splošna zmešnjava, v kateri je bilo težko Jerneja razločiti od nasprotnikov: nekoliko teles se je zamotalo v eno maso, ki se krčevito premetavala.

Naenkrat je pa skočil iz mase bojujočih Jernač kakor znorel in tekkel na vso moč k plotu.

Nemci so skočili za njim, istočasno se je pa zaslislalo pretresljivo pokanje plotu in v istem hipu je zavihtel Jernač ogromen kol v svojih železnih dlanch.

Obrnil se je spenjen, razdražen, vzdignil je roko s kolom: vsi so se razpršili.

Jernej je drvil za njimi.

K sreči ni dohitel nikogar. Medtem se je spame-toval in se začel umikati k domu. Oh, ko bi imel pred seboj Francoze! Tako umikanje bi ovekovečila zgodovina.

Bilo je tako: napadavci so se — po številu blizu dvajset ljudi — zbrali in na novo udarili na Jerneja. On se je počasi umikal, kakor mrjasec zasledovan od kope psov. Včasih se je obrnil in obstal, in tedaj so obstali tudi preganjavci. Pred kolom so imeli veliko spoštovanje.

Metali so pa kamenje, in eden od teh kamenov je ranil Jerneja na čelu. Kri mu je zalila oči. Čutil je, da omaguje. Opotekel se je enkrat, dvakrat, spustil okl in padel.

»Hurra!« so zakričali naselniki.

Toda predno so ga dohiteli, se je Jernej zopet vzdignil. To jih je zadržalo. Ta ranjeni volk bi mogel biti še nevaren. K sreči ni bilo že več daleč do prvih

bajt in oddaleč je bilo videti že nekoliko hlapcev, ki so na vso moč hiteli na bojišče. Naselniki so se umaknili v hiše.

»Kaj se je zgodilo?« so vprašali prišleci.

»Nemce sem malo potipal,« je odgovoril Jernač in omedlel.

VIII.

Zadeva je postala kočljiva. Nemški časniki so prinašali zelo ganljive članke o preganjanju, ki ga morajo pretrpeti mirni nemški prebivavci od barbarske in mračnjaške mase, nahujskane od državi sovražne agitacije in verskega fanatizma. Boege je postal »junak«. On, tih in skromen učitelj, ki razširja prosveto na daljnih mejah države; on, pravi misijonar kulture sredi barbarov, je padel prvi kot žrtev upora. K sreči stoji za njim sto milijonov Nemcev, ki ne dopuste, da bi itd.

Jernej ni vedel, kakšen vihar se zbira nad njegovo glavo. Nasprotno, bil je dobre volje. Bil je prepričan, da pri sodnji zmaga. Saj mu je Boege otroka tepel; Boege ga je prvi udaril, in potem ga je toliko Nemcev napadlo! Saj se je vendar moral braniti. Razbili so mu še glavo s kamenjem. In komu? Njemu, ki so omenjala dnevna povelja, njemu, ki je »dobil« bitko pri Gravelottu, ki je govoril s samim Steinmetzom, ki je imel toliko zaslužnih križcev! Sicer mu nikakor ni šlo v glavo, na kak način ne bi mogli Nemci o vsem tem vedeti in mu tako krivico storiti, kakor mu tudi ni šlo v glavo, kako je Boege mogel zažugati Pognebincem, da jih bodo sedaj Nemci z nogami teptali zato, ker so oni, Pognebinici, tako pridno bili Francoze, kadarkoli je bila prilika. Kar se njega tiče, je bil Jernač prepričan, da se so-

dišče in vlada potegneta zanj. Tam bodo vendar vedeli, kdo je on in kaj je v vojni storil. Če nihče drug, tedaj se Steinmetz potegne zanj. Saj je Jernač vendar zavoljo te vojske ubožal in bajto zadolžil, tako mu vendar ne bodo odtegnili pravice . . .

Medtem so se pripeljali v Pognebin po Jerneja orožniki. Najbrže so pričakovali groznega odpora, kajti prišlo jih je kar pet z nabitimi puškami. Motili so se. Jernej ni mislil na odpor. Ukazali so mu vsesti se na voz, vsedel se je. Samo Magda je obupovala in ponavljala trdovratno:

»Oj, ali ti je bilo treba tako bojevati se proti Francozom? Sedaj imaš, tepec, imaš.«

»Tiho, neumnica!« je odgovoril Jernej in se nasmehoval dosti veselo srečujočim ga na poti.

»Jaz jim bom že pokazal, komu krivico delajo!« je klical z voza.

In s svojimi križci na prsih se je peljal kakor triumfator v sodišče.

Sodišče se je izkazalo proti njemu res ljubeznivo. Vpoštevali so olajšujoče okolnosti. Jernej je bil obsojen na tri mesece zapora.

Razven tega so ga obsodili, da mora plačati petdeset mark kot odškodnino rodbini Boegejevi in drugim »telesno poškodovanim naselnikom.«

»Krivec pa,« je pisala v poročilu o sodni obravnavi »Posener Zeitung,*)« »po prečitani mu obsodbi ni samo pokazal niti najmanjšega kesanja, ampak je začel tako sirovo govoriti in tako nesramno oponašati državi svoje namišljene zasluge, da se moramo samo čuditi, da razžalitve z ozirom na sodišče in z ozirom na nemško pleme . . .«

*) Poznanjski časnik.

Medtem je Jernej mirno premišljeval v ječi svoje čine pri Gravelottu, Sedanu in Parizu.

Storili bi vendar krivico, ko bi trdili, da ni izzvalo postopanje gospoda Boegeja nobene javne graje. Nasprotno, nasprotno. Deževnega jutra je neki poljski poslanec zelo zgovorno razložil, kako se je izpremenilo postopanje s Poljaki na Poznanjskem, kako bi se morali, za hrabrost in žrtve, ki so jih izkazali poznanjski polki za časa vojne, bolj ozirati v poznanjski provinci na človeške pravice; kako je končno gospod Boege zlorabil svoje stališče kot učitelj, ko je tepel poljske otroke, jih nazival poljske svinje in jim grozil, da bodo po taki vojski priseljenci teptali z nogami domačine.

In ko je tako poslanec govoril, je padal dež, in ker — nadleguje na tak dan zaspanost ljudi, so zevali konservativci, zevali so narodni liberalci in socialisti, zeval je tudi centrum, ker je bilo to še pred kulturnim bojem.

Končno je prešla zbornica čez to »poljsko tožbo« na dnevni red.

Jernej je med tem sedel v ječi, oziroma pravilneje — ležal v jetniški bolnišnici, ker se mu je od udarca s kamnom odprla rana, katero je dobil v vojni.

Kadar ni imel mrzlice, je mislil, mislil kakor oni purman, ki je izdihnil od premišljevanja. Toda Jernej ni izdihnil, samo nič ni izmislil.

V trenutkih pa, katere imenuje znanost lucida intervalla, **) mu je prihajalo na misel, da je morda po nepotrebem »udrihal« po Francozih.

Za Magdo so pa prišli težki dnevi. Treba je bilo plačati kazen: kje naj vzame? Pognebinski duhov-

**) „Jasni trenutki.“

nik je hotel pomagati, toda pokazalo se je, da v blagajni nima niti štirideset mark. Ubožna je bila pognebinska župnija, in končno ni starček nikoli vedel, kam mu denar izginja. Grajščaka Jarzinskega ni bilo doma. Govorili so, da se je peljal v Kraljevino, snubit neko bogato gospodično.

Magda ni vedela, kaj bi počela.

Na podaljšanje obroka ni bilo niti misliti. Kaj torej početi? Prodati konje, krave? Že tako je bilo med žetvijo, najbolj težavni čas. Žetev se je bližala, gospodarstvo je zahtevalo denarja, a bil je že ves porabljen. Žena je vila v obupu roke. Vložila je nekaj prošenj za pomiloščenje pri sodišču, omenivši zaslugе Jernejeve. Ni dobila niti odgovora. Rok se je približal, in z njim zarubljenje.

Molila je in molila, spominjajoč se prejšnjih časov pred vojno, ko so bili premožni in ko je Jernej pozimi še v tovarni zaslužil. Šla je k kumom po denar na posodo: niso imeli. Vojna se je čutila povsod. K Justu ni smela iti, ker mu je bila že tako dolžna, pa še niti obresti ni bila plačala. Medtem je Just nenadoma sam prišel v hišo.

Nekega popoldneva je sedela na pragu bajte in ni delala nič, ker je izgubila vse moči vsled obupa. Gledala je predse, na zlate mušice, ki so se podile po zraku, in mislila: »Kako srečni so ti črvi, rojijo okoli in ne plačajo ničesar itd.« Včasih je globoko vzdihnila, ali se ji je z bledih ustnic odtrgal tihi klic: »O Bog, Bog!« Naenkrat se je pokazal pred vrati potlačeni nos Nemca Justa; pod nosom je visela pipa. Žena je prebledela. Just je izpregovoril:

»Morgen!« *)

*) Dobro jutro!

»Kako je gospod Just?«

»In moj denar?«

»O moj zlati gospod Just, potrpite. Kaj čem re-
vica početi? Moža so mi zaprli, kazen moram zanj
plačati, ne morem si pomagati. Raje bi umrla, kakor
da bi se tako mučila dan na dan. Počakajte, moj zlati
gospod Just!«

Zaplakala je, in poklonivši se ponižno, poljubila
tolsto, rdečo roko gospoda Justa.

»Ko pride grajščak, vzamem pri njem na po-
sodo, in vam vrnem.«

»No, s čim pa boste plačali kazen?«

»Kaj jaz vem, kvečjemu če kravo prodam.«

»Potem vam jaz že posodim.«

»Bog vam plačaj, moj zlati gospod! Če tudi lute-
ranec, vendar ste dober človek. Resnico govorim!
Ko bi drugi Nemci bili taki kakor ste vi, bi jih človek
blagoslavljal.«

»Toda jaz ne posodim brez obresti.«

»Že vem, že vem.«

»Torej mi napišite pobotnico za vse.«

»Dobro, zlati gospod. Bog vam plačaj tudi
tako.«

»Ko pridem v mesto, narediva pismo.«

Bil je v mestu in naredil pismo, poprej pa je šla
Magda vprašat župnika za svēt. Kaj pa je bilo tu
svetovati? Duhovnik je rekel, da je rok prekratek,
da so obresti previsoke, in zelo obžaloval, da gos-
poda Jarzinskega ni doma, kajti ko bi bil tu, bi
morda pomagal. Magda pa ni mogla čakati, da ji
prodajo živino, ampak je morala sprejeti Justove po-
goje. Naredila je dolga tristo mark, to je dvakrat
toliko, kakor je znašala kazen, kajti morala je ven-
dar imeti doma kak groš za vsakdanje potrebe. Jer-

nej, ki je bil zaradi važnosti pisma zavezan, potrditi ga z lastnim podpisom, se je podpisal. Zategadelj je šla Magda nalašč k njemu v zapor. Zmagavec je bil zelo potrft, pobit in bolan. Hotel se je že enkrat pritožiti in opisati svojo krivico, toda pritožbe niso vzprejeli. Članki časopisa »Posener Zeitung« so precej neugodno vplivali na mnenje vladnih krogov. Ali mar vlada ni bila dolžna raztegniti svojega varstva nad mirnimi nemškimi prebivavci, »ki so v zadnji vojni podali toliko dokazov ljubezni do domovine in požrtvovalnosti?« Seveda je bila ovržena pritožba Jernejeva. Ni čudno, če ga je to čisto potrla.

»Sedaj pa vidim, da mi čisto propademo,« je rekel svoji ženi.

Jernej se je skušal nečesa domisliti.

»Strašna krivica se mi godi,« je rekel.

»Boege preganja fanta,« je govorila Magda. »Šla sem ga prosit, pa me je še ozmerjal. Oj, sedaj so v Pognebinu Nemci na konju. Oni se sedaj nikogar ne boje.«

»Seveda so na konju,« je rekel Jernej žalostno.

»Sicer sem preprosta ženska, toda to ti povem: Bog je pa le še tudi nad njimi.«

»On je naše pribežališče,« je dodal Jernej.

Nekaj časa sta molčala oba, potem je iznova vprašal:

»No, in kaj je z Justom?«

»Ko bi Bog dal dobro letino, ga morebiti na kak način poplačava. Morebiti bo nama tudi grajščak pomagal, če tudi ima on sam dolgove pri Nemcih. Še pred vojno so govorili, da mora Pognebin prodati. Samo, če se bogato oženi.«

»In se kmalu vrne?«

»Kdo to ve? V grajščini pravijo, da pride že v kratkem z ženo. Nemci ga pritisnejo, kadar se vrne. Vedno ti Nemci! Saj lezejo kakor črvi iz tal! Kamorkoli se ozreš, kamor pogledaš, ali v vasi, ali v mestu — Nemci, samo zavoljo naših grehov! Pomoči pa od nikoder!«

»Morda ti kaj opraviš, ti si precej modra ženska.«

— »Kaj si hočem izmisliti, kaj? Ali sem mar rada vzela denar od Justa? Po pravici rečeno, naša bajta in naše posestvo je že njegovo. Just je boljši ko drugi Nemci, toda tudi on gleda samo na svoj dobiček. Ne prizanesel nama, kakor tudi drugim ni prizanesel. Sem mar tako neumna, ali mar ne vem, zakaj mi ponuja denar? Toda kaj je storiti, kaj storiti!« je govorila in vila roke. »Svetuj ti, ki si moder. Francoze si znal biti, in kaj počneš, ko ne boš imel strehe nad glavo, niti žlice živeža za v usta?«

Zmagovavec pri Gravelottu se je zagrabil za glavo.

»O Jezus, Jezus!«

Magda je bila dobrega srca; ganila jo je bolest Jernejeva in rekla je takoj:

»Tiho bodi, tiho! Ne grabi se za glavo, ker se ti še ni zacelila. Da bi le Bog dal dobro letino! Rž je tako lepa, da bi človek zemljo poljubil, pšenica pa ravno tako. Zemlja ni Nемец, ne dela krivice. Če tudi je zaradi tvoje vojne polje slabo obdelano, pa vendar ti tako raste, da je kaj!«

Vrta Magda se je nasmehnila skozi solze.

»Zemlja ni Nемец...« je ponovila še enkrat.

»Magda,« je rekel Jernej in jo gledal s svojimi izbuljenimi očmi.

»Kaj je?«

»Kajti ti si ... Ko ne bi ...«

Jernej je čutil do nje veliko hvaležnost, toda ni je znal izraziti.

IX.

Magda je bila res za deset drugih žensk. Imela je svojega Jerneja malo trdo, toda bila mu je v resnici udana. V trenutkih razburjenosti, kakor na primer takrat v krčmi, mu je rekla v obraz, da je neumnen, toda navadno je videla raje, da so ljudje drugače mislili: »Moj Jernej se dela neumnega, pa on je zvit«, je govorila večkrat. Med tem je bil Jernač tako zvit, kakor njegov konj, in brez Magde bi si ne bil mogel pomagati niti pri gospodarstvu, niti kje drugje. Sedaj je slonelo vse na njenih krepkih ramah, in ko je začela letati, hoditi, prositi, je tudi izprosila rešitev. Teden po zadnjem obisku v jetniški bolnišnici je priletela zopet k Jerneju zasopljena, žareča, srečna.

»Kako je, Jernej?« je zaklicala veselo. »Ali veš, graščak je prišel! Oženil se je v kraljevini, mlada gospa je liki jagoda. In z njo je dobil veliko doto. Oj! Oj! ...«

Graščak iz Pognebina se je res oženil, prišel je z ženo in je res dobil z njo »veliko doto«.

»No, in kaj potem?« je vprašal Jernej.

»Tiho, neumnež!« je odgovorila Magda. »O, to sem se zasopla! O, Jezus! ... Šla sem se gospej poklonit, gledam: prišla je k meni kakor kaka kraljčina, mlada kakor sveža cvetka, lepa kakor zora ... To je vročina! Kako sem se zasopla! ...«

Magda je vzdignila predpasnik in si začela otirati potni obraz. Čez nekaj časa je zopet govorila v pretrganih stavkih:

»Suknico je imela modro kakor plavica. Objela sem ji nože, in ročico mi je dala . . . poljubila sem jo, in ročice ti ima dišeče in majčkine kakor otrok! Ravno taka je kakor kaka svetnica na podobi, in dobra je in ima sočutje z ljudsko bedo. Začela sem jo prositi pomoči. Da bi ji Bog dal zdravje! . . . In ona je rekla: »Kar je v moji moči,« je rekla, »bom storila.« In glasek ima tak, da, kadar izpregovori, te kar sladkost obide. Tako sem še začela pripovedovati, kako so ljudje v Pognebinu nesrečni, in ona je rekla: »Ej, ne samo v Pognebinu . . .« in jaz sem se razjokala, in ona tudi. Ko je gospod prišel, je videl, da ona plače, in kako jo je začel poljubovati. Gospodje niso taki, kakor ste vi! Tu mu je ona rekla: »Stori, kar moreš, za to ženo.« In on je rekel: »Vse na svetu, kar hočeš.« Naj jo Mati božja blagoslovi, ono jagodo zlato! Naj jo blagoslovi z otroci in zdravjem. In takoj je gospod rekel: »Pregrešili ste se težko, ko ste se v nemške roke izročili, rešim vas in za Justa posodim.«

Jernej se je začel praskati za ušesi.

»Saj so grajščaka tudi imeli Nemci v krempljih.«

»No, kaj to! Toda gospa je bogata. Gospoda bi lahko sedaj pokupila vse Nemce v Pognebinu, tu lahko gospod govori. »Volitve,« je rekel gospod, »bodo v kratkem, naj ljudje gledajo, da ne bodo glasovali za Nemce, in jaz posodim za Justa in Boegeju pristrižem peroti.« In gospa ga je zato objela, in gospod je vprašal po tebi in rekel: »Če je slab, bom govoril z zdravnikom, da mu napiše izpričevalo, da sedaj ne more sedeti. Ako ga popolnoma ne oproste, tedaj,« je rekel, »odsedi po zimi, sedaj je pa potreben pri žetvi.« Šlišiš? Včeraj je bil gospod v mestu, in danes se bo peljal zdravnik v Pognebin na

obisk, ker ga je gospod povabil. On ni Nemeč. In izpričevalo napiše. Po zimi boš sedel v ječi, kakor kralj, bode ti toplo in zastonj ti bodo dali jesti, in sedaj pojdeš domov, delat, tudi Justa poplačava, in gospod morebiti ne bode zahteval nobenih obresti, in če jeseni vsega ne povrneva, tedaj izprosim pri gospej. Naj jo Mati božja... Slišiš?...»

»Dobra gospa! Nič ji ni reči!« je rekel hitro Jernač.

»Da boš pokleknil pred gospo, veš, če ne, ti sama tvojo ruso glavo odtrgam! Da bi le Bog dal dobro letino! In vidiš, odkod je prišla pomoč? Od Nemcev? So ti mar dali groš za tvoje neumne medalje? Kaj? Dali so ti jih po buči in po hrbtu. Da boš pokleknil pred gospo, veš, to ti povem.«

»Saj bom!« je odvrnil odločno.

Zdelo se je, da se usoda iznova smehlja zmagovalču. Nekaj dni pozneje mu je bilo naznanjeno, da ga z ozirom na zdravje sedaj izpuste iz zapora do zime. Poprej ga je pa poklical deželni svetnik k sebi. Jernej je prišel ves potr. Ta kmet, ki je z bajonetom v roki osvojeval zastave in topove, se je začel sedaj bati vsake uniforme bolj ko smrti, začel je nositi v srcu nekak gluhi, neznan občutek, da ga preganjajo, da lahko z njim naredo, kar hočejo, da je nad njim nekaka ogromna sila, sovražna in zla, ki ga zatre, ko bi se ji upiral. Tako je sedaj stal pred deželnim svetnikom, kakor nekda pred Steinmetzem, pokonci, trebuh, notri, prsa ven in brez sape v prsih. Bilo je tudi nekaj častnikov: vojna in vojaška strogost sta stali Jerneju pred očmi, kakor živi. Častniki so ga opazovali skozi zlate ščipalnike s prevzetnostjo in zaničevanjem, ki se spodobi za prostaka in poljskega kmeta od pruskih častnikov; on pa je

stal, zadrževal sapo, in deželni svetnik je govoril nekaj z zapovedujočim glasom. Ni prosil, ni prigovarjal, ukazoval je, grozil. V Berlinu je umrl poslanec, nove volitve so razpisane.

»Du polnisches Vieh! Poskusi samo glasovati za gospoda Jarzinskega, samo poskusi!«

Obrvi častnikov so se zaježile v tem trenutku v grozeče gube. Eden je, ogrizujoč smodko, ponovil za deželnim svetnikom: »Poskusi!« in zmagoslavnemu Jernaču je zastajala sapa. Ko je zaslišal zaželeni: »Hajdi!« je naredil polobrat na levo, odšel in se oddahnil. Ukazali so mu, glasovati za gospoda Šulberga. O ukazu ni veliko premišljeval, kajti sedaj je šel v Pognebin, ob žetvi je bil lahko doma, kajti grajščak je obljubil izplačati Justa. Šel je iz mesta. Obdajale so ga njive z dozorevajočim žitom. Težki klas je v vetru udaril ob klas, in šelesteli so vsi s šelestom, tako prijetnim za kmetsko uho. Jernač je bil še slab, toda solnce ga je grelo. Hej! Kako je na svetu lepo! je mislil strti vojak. In do Pognebina ni več daleč.

X.

Volitve! Volitve! Gospa Marija Jarzinska jih ima polno glavico; ne misli, ne govori in ne sanja o ničemer drugem.

»Milostljiva je velika politikarica,« ji reče šlahčič iz soseščine in ji poljublja male ročice, in velika politikarica zrdi kakor češnja in odgovori s krasnim smehljajem:

»O, mi agitiramo, kolikor le moremo!«

»Gospod soprog bo poslanec!« pravi šlahčič prepričevalno in »velika politikarica« odgovori:

»Zelo rada bi videla, če tudi se ne gre samo za moža, ampak — tu zardi »velika politikarica« zopet nepolitično — ampak to je splošna zadeva . . .«

»Cel Bismarck! Kakor Boga ljubim!« kliče šlahčič in iznova poljublja majčkene ročici, potem se posvetujeta oba radi agitacije.

Šlahčič prevzame Dolnjo Krivdo in Mizerov. (Velika Krivda je izgubljena, kajti tam je grajščak gospod Šulberg.), in gospa Marija se mora predvsem pečati s Pognebinom. Vse v nji gori, ker prevzame tako vlogo. Nič časa ne izgublja. Vsak dan jo je videti na potu med bajtami; suknjico privzdignjeno v eni roki, solnčnik v drugi, in izpod suknjice gledajo majčkine nožice, stopicajoče z vnemo za velike politične namene. Stopa v bajte, po poti pa govori ljudem pri delu: »Bog pomagaj!« Obiskuje bolnike, pridobiva si ljudstvo, pomaga, kjer more. Delala bi to tudi brez politike, ker je dobrega srca, toda radi politike tembolj. Česa ne bi ona naredila radi politike?! Samo tega si ne upa priznati možu, da jo neznansko mika peljati se na kmečki shod; sestavila si je že v glavi govor, ki ga bi rada govorila na shodu. Kakšen govor bi to bil, kakšen govor! Res se ga skoro gotovo ne bi upala govoriti, toda ko bi ga govorila, no, tedaj! Ko je v Pognebin došla vest, da je vlada shod prepovedala, se je razjokala »velika politikarica« od jeze v svoji sobici, raztrgala žepni robec in imela ves dan rdeče oči. Zastonj jo je mož prosil, da bi se ne razburjala tako zelo. Drugi dan se je agitiralo v Pognebinu z še večjo vnemo. Gospa Marija se ne umakne sedaj ničemur. Vsak dan obišče po več hiš in zabavlja tako glasno čez Nemce, da jo mora mož zadrževati. Toda saj ni nobene nevarnosti. Ljudje jo sprejemajo z veseljem,

ji poljubijo roke in se ji smehljajo, ko je tako ljubka, tako krasna, da kjer vstopi, postane svetlo. Po vrsti pride tudi do Jernejeve bajte. Lisek je ne pusti naprej, toda Magda ga udari v svoji gorečnosti s polenom po glavi.

»O, milostljiva gospa! Moje zlato, moja lepota, moja jagodica!« je klicala Magda, poljubovaje ji roke.

Jernač se ji vrže, kakor je obljubil, k nogam, mali Francek ji poljubi najprej roko, potem vtakne palec v usta in se popolnoma vtopi v občudovanje.

»Pričakujem,« reče po pozdravu mlada gospa, »pričakujem, Jernej, da boste glasovali za mojega moža, ne za gospoda Šulberga.«

»O, moja zora!« kliče Magda, »kdo bi glasoval za Šulberga! Naj ga mrtvoud zadene. (Tu poljubi gospej roko.) Naj se milostljiva gospa ne jezi, toda kadar je o Nemcih govor, tedaj ne more človek niti jezika držati za zobmi.«

»Mož mi je ravno rekel, da izplača Justa.«

»Naj ga Bog blagoslovi!«

Tu se Magda obrne k Jerneju:

»Kaj stojiš kakor tnalo? Mož, ne zamerite, gospa, zelo malo govori.«

»Boste glasovali za mojega moža?« vpraša gospa. »Kaj ne? Vi ste Poljaki, mi smo Poljaki, držali bomo skupaj.«

»Glavo bi mu odtrgala, ko ne bi glasoval!« reče Magda. »Kaj stojiš kakor tnalo? Mož zelo malo govori. Premakni se vendar!«

Jernač poljubi gospej zopet roko, toda vedno molči in je mračen, kakor noč. V mislih mu je deželni svetnik.

Dan volitve se približuje in napoči. Gospod Jarzinski je gotov zmage. Sosedje se vozijo v Pognebin. Gospodje se vračajo že iz mesta, oddali so že glasove in sedaj bodo čakali v Pognebinu na sporočilo, ki ga prinese župnik. Potem bo obed, zvečer se pelje gospoda v Poznanj in potem v Berlin. Nekatere vasi iz volivnega okraja so oddale glasove že včeraj. Izid se bo danes razglasil. Zbrani so vsi dobre volje. Mlada gospa je malo nemirna, toda polna nadeje in se smehlja, je tako pazljiva gospodinja, da se vsi vjemajo v tem, da je gospod Josip našel v Kraljevini pravi zaklad. Ta zaklad sedaj sicer ne more mirno na mestu sedeti, leta od gosta do gosta in si da stokrat zatrditi, da »Josip bo izvoljen«. Ona v resnici ni častilakomna, tudi noče iz ničemer-nosti postati žena poslančeva, toda ubila si je v svojo mlado glavico, da morata oba z možem izpolniti važno nalogo. Srce ji torej bije tako močno, kakor pri poroki, in radost ji odseva iz ljubkega obraza. Gibčno se kretajoč med gosti se približa možu, ga potegne za rokav in mu zašepeče v uho, kakor otrok, ki koga izziva: »Gospod poslanec!« On se nasmehlja, in oba sta čez vse srečna. Rada bi se poljubila, toda pri gostih se to ne spodobi. Vsi se ozirajo vsaki hip skozi okno, kajti zadeva je v resnici važna. Rajni poslanec je bil Poljak, in prvič šele si upajo Nemci postaviti v tem okraju svojega kandidata. Najbrže jim je zmagoslavna vojna povečala pogum, in ravno zategadelj je zbranim v pognebinskem dvorcu tem več ležeče na tem, da bi bil njih kandidat izvoljen. Ni manjkalo še pred obedom domoljubnih govorov, ki vobče vznemirjajo mlado gospo, ki jih ni vajena. Včasih jo obide bojazen. Kaj pa, če se zgodi golju-fija pri štetju glasov? Toda saj ne sede v komisiji

samo Nemci! Starejši državljani tolmačijo gospej, kako štejejo glasove. Stokrat je že slišala to, toda še enkrat hoče slišati. Ah! Kajti tu se gre za to, ali bodo imeli prebivavci kraja v parlamentu prijatelja ali sovražnika? V kratkem se bo to odločilo, čisto v kratkem, kajti glej! na cesti se je vzdignil oblak prahu. »Župnik gre! Župnik gre!« ponavljajo prisotni. Gospa obledi. Na vseh obrazih se pozna razburjenje. Gotovi so zmage, in vendar utriplje vsem srce. Toda to ni župnik, ampak oskrbnik je prijahal iz mesta. Morebiti kaj ve? Priveže konja na kol in hiti v dvorec. Gostje z gospodinjo na čelu prilete na hodnik.

»Ali je kaj vesti? Kaj? Je izvoljen naš gospod? Kaj? Pojdi sem! Veš za gotovo? Je izid razglašen?«

Vprašanja se križajo in lete kakor rakete, mož pa vrže čepico v zrak.

»Naš gospod je izvoljen!«

Gospa sede na klop in pritiska roko na razburjene prsi.

»Vivat! Vivat!« kličejo sosedje. »Vivat!«

Služabniki prilete iz kuhinje.

»Vivat! Nemci so poraženi! Živio poslanec! In gospa poslančeva!«

»In župnik?« vpraša nekdo.

»Tako bo tukaj,« odgovori oskrbnik, »še ostale glasove štejejo...«

»K obedu!« zakliče gospod poslanec.

»Vivat!« ponavljajo drugi.

Zopet vstopijo vsi s hodnika v dvorano. Čestitke gospodu in gospej so že mirnejše, samo gospa ne more obvladati radosti in brez ozira na goste objame moža. Toda ne štejejo ji tega v zlo; nasprotno, vsi so ginjeni.

»No, še živimo!« pravi sosed iz Mizerova.

Medtem se zasliši pred hodnikom drdranje in v dvorano stopi župnik, in ž njim stari Matija iz Pognebina.

»Pozdravljeni! Pozdravljeni!« kličejo zbrani.
»No, kakšna večina?«

Župnik molči en trenutek in nagloma zakliče, kakor navkljub splošni radosti, osorno in kratko:

»Šulberg je izvoljen!«

Trenutek začudenja, ploha naglih vprašanj, na katere župnik zopet odgovori:

»Šulberg je izvoljen!«

»Kako? Kaj se je zgodilo? Na kakšen način? Oskrbnik je rekel, da ni! Kaj se je zgodilo?«

V tem trenutku odpelje gospod Jarzinski ubogo gospo Marijo, ki grize žepni robec, da bi ne zaplakala ali omedlela.

»O nesreča! Nesreča!« ponavljajo zbrani, grabeč se z rokami za glave.

V tem trenutku dohajajo od vaše strani nekaki zmešani glasovi, kakor radostni vzkliki. Pognebinski Nemci slave tako radostno svojo zmago.

Soproga Jarzinski se vrneti zopet v dvorano. Slišali so, kako je pri vratih rekel mladi gospod k gospej: »Il faut faire bonne mine.«*) In mlada gospa ne plaka več. Oči ima suhe in je prav zelo zardela.

»Povejte sedaj, kako se je zgodilo?« vpraša mirno gospodar.

»Kako se ne bi zgodilo, milostljivi gospod,« pravi stari Matija. »če so celo tukajšnji pognebinski kmetje glasovali za Šulberga.«

»Kdo vendar?«

*) Treba je kazati ljudem prijazen obraz,

»Kako to? Tukajšnji?«

»I seveda. Jaz sam sem videl in vsi, kako je Jernej Slovik glasoval za Šulberga...«

»Jernej Slovik?« reče gospa.

»I seveda. Sedaj ga drugi zmerjajo. Kmet se valja po zemlji, plaka, žena ga zmerja. Toda jaz sem videl, kako je glasoval.«

»Iz vasi je treba takega pognati!« meni sosod iz Mizerova.

»Kajti, milostljivi gospod,« govori dalje Matija, »tudi drugi, ki so bili v vojni, so tako glasovali, kakor on. Pravijo, da so jim ukazali...«

»Zloraba, čista zloraba, neveljavne volitve, nasilnost, goljufija!« so klicali razni glasovi.

Nevesel je bil obed na ta dan v pognebinskem dvorcu.

Zvečer se je gospoda odpeljala, pa ne v Berlin, ampak v Draždane.

Ubogi, preklinjani, zanemarjeni in sovraženi Jernač je sedel med tem v svoji bajti, tuj celo lastni ženi, kajti tudi ta ni izpregovorila z njim ves dan niti besedice.

Jeseni je Bog dal dobro letino in gospod Just, ki je ravno prevzel Jernejevo posestvo, je bil zadovoljen, ker ni nikakor naredil slabe kupčije.

Nekega dne je šlo iz Pognebina v mesto troje ljudi: kmet, žena in otrok. Kmet je bil zelo sključen, bolj podoben bolniku, nego zdravemu človeku. Šli so v mesto, kajti v Pognebinu niso mogli dobiti službe. Deževalo je, žena se je milo jokala od žalosti po izgubljeni bajti in celi vasi. Kmet je molčal. Po cesti je bilo pusto: nobenega vozu, nobenega človeka;

samo križ je tupatam iztegoval nad njo svoji od dežja premočeni rami. Deževalo je vedno močnejše, gosteje, in začelo se je temniti.

Jernej, Magda in Francek so šli v mesto, kajti zmagovavec pri Gravelottu in Sedanu je moral še po zimi odsedeti v ječi radi zadeve učitelja Boegeja.

Gospoda Jarzinski je bivala vedno v Draždanih.

Med plazovi.

Povest tirolskega gorskega župnika.

I.

Kaj daje mlademu duhovniku tako moč, da kljubuje vsem težavam, ki ga čakajo v neprijazni samoti visokih gorskih vasi? Ali ga tako okrepi moč prve svete daritve? Ali navdušenje za častiti stan od tistega dne, ko obleče talar in kolar? — Mladi duhovniki odhajajo pogumno v pusti gorski svet in izpolnjujejo svoje dolžnosti tako, da jih morajo občudovati vsi, ki poznajo tako življenje, in spoštovati zastopnike stanu, ki žrtvuje v službi krščanske ljubezni do bližnjega vse, imetje in življenje, do konca trudapolnega zemeljskega bivanja, ki je prazno zunanjega veselja. Pač ima Tirolska nekaj lepih, prijetnih dolin in ondi župnije, ki so manj težke, nego župnije v hribih; ondi je služba lažja in tako župnijo dobiti se smatra kakor dar z nebes; toda v gorske župnije gre duhovnik rad, iz pokorščine, dasi ve, kaj ga čaka tam gori: Ne samo trdo življenje od onega dne naprej, ko prevzame župnijo, ampak včasih tudi smrtna nevarnost, ko opravlja svojo službo. Vsak tirolski duhovnik takoj uboga, če ga pozove škof, in se napoti po strmih rebrih proti samotnemu župnišču, po stezah, ki noben voz ne more iti po njih. Samo ena stvar ga ustavi, da ne posluša povelja, zima s svojimi neizrečenimi težavami, ki se pa nanje pri škofiji iz lahkoumljivih razlogov kolikor mogoče ozirajo, če koga na novo imenujejo ali prestavijo. Seveda vremenske nezgode hude gorske zime s tem niso odpravljene. Ko je gorski župnik enkrat na svojem mestu in ga sneg od vseh strani obdaja,

mora pač sam gledati, kakó bo pretolkel dolgo zimo in prebil samotno življenje ter izpolnjeval svoje težke dolžnosti. Že v bogoslovju se bojé, da ne bi prišli za župnike v kako samotno župnijo, o nevarnostih plazov in sneženih zametov govoré mladi bogoslovci že takrat, ko so še v varnem zavetju semeniških zidov, in s tihim strahom pričakuje novomašnik škofovega pisma, ki mu bo odločilo prvo službo. Gorske župnije, ki so nevarne zaradi plazov, ne smejo biti nikdar brez duhovnika, in če živijo planinci v neprestani nevarnosti, mora tudi duhovnik opravljati med njimi svojo sveto službo.

Vasica, v kateri se godi naša povest, je kakor prilepljena na strmo reber, ki je daleč na okoli razvpita zaradi plazov, kateri pustošijo vsako leto te kraje po cele mesece, odkar so nespametni ljudje posekali gozde. Nekaj čudno zgrajenih hišic, spodaj iz kamna, zgoraj pa iz neobdelanih hlodov, stoji okoli župne cerkvice, druga poslopja pa se tiščijo ob robu gozda, skednji in stogi pa so razstreseni po strmini. Nekdaj je bila tukaj planina, počasi pa je nastala iz planšarskih koč vasica; ljudje so se rajši stalno naselili v tej mrzli višavi, kot da bi morali vedno hoditi težavno pot z gore v dolino in zopet nazaj. In žilavi planinec si zida vedno iznova svoje revno bivališče tukaj gori, naj mu ga plazovi še tolikrat odnesejo.

Marsikateri kmet, ki dobro vé, kod se navadno privalé plazovi, se umakne kolikor mogoče in si sezida hišo na varnem kraju; toda vselej pa to iz različnih vzrokov ni mogoče, in kdor ima n. pr. svojo kočo tik cerkve, nikdar ne zapusti varne bližine božje hiše. Zakaj staro izročilo v vasi pravi, da so plazovi v teku stoletij odnesli že vse hiše ali

vsaj deloma porušili, samó cerkvici so še vselej prizanesli; njen strmi zvonik moli še zmeraj trdno kvišku. O groznih viharjih, o stiskah, ki so jih povzročili snegovi in plazovi, pripovedujejo pač stari nagrobni kamni, ki jih je odneslo v dolino, pa so jih potem s težavo zvezli nazaj na vrh in jih vzdali v razpokli pokopališčni zid.

Štiri ure hodá je iz doline do naše gorske vasice, in čez to gorsko pot se približno na dvajsetih mestih — kakor pripovedujejo ljudje — spomladi valé plazovi in vedno je bilo to visoko gorsko selo najbolj v nevarnosti. Pa vendar se ljudje ne umaknejo, oče zapusti sinu posestvo in tako gre naprej od rodú do rodú; če plaz razruši hišico, pa jo planinec iznova postavi, kakor lastavica svoje gnezdo, ki se naseli semtertje za malo časa v tej samoti.

* * *

Pred davnimi leti je zatisnil v tej samoti svoje trudne oči star župnik in vaščani so s solzami v očeh pokopali ljubljeneega pastirja na malem pokopališču. S težavo je grobar izkopal grob skozi seženj debel sneg, ljudje pa so stali visokó okrog na snegu in molili za preminulega duhovpika. Marsikdo se je med tem plašno oziral na strmo višavo, če se ne bo morda med tem žalostnim opravilom utrgal kak plaz in vse odnesel v globino. Čeprav je bilo južno vreme, je tačas sneg vendar še ostal pri miru; pa še isto noč je gromeče bobnenje oznanjevalo pogubo; več hiš se je porušilo, njihove prebivalce pa so našli mrtve spodaj v potoku, stisnjene med skale.

Vsi so vedeli, da v tem času, ko so nagromadeni zametje zapirali vsa gorska pota, ni misliti, da bi prišel novi župnik; župnišče je ostalo zaprto, dokler se ni počasi, oj, tako počasi, zbudila pomlad in iznova oživila upanje, da pride novi župnik. Samo če bo pravi planinec, so dejali vaščani, ki potrebujejo utrjenega dušnega pastirja, moža, ki je vzrastel na planinah, ki je vsem naporom tudi kos in bo mogel skupaj z njimi siromašno živeti. Naznanilo, da jim je umrl stari, obče spoštovani župnik, je sestavil župan in ga sam nesel dol na malo poštno postajo, ne brez nevarnosti za lastno življenje; poštna upraviteljica pa je skrbnemu možu povedala, da pismo ne pojde tako hitro naprej, ker poštni sluga zaradi zametov ne more par tednov nikamor.

Tako je počasi prišla pomlad, ki je na gori skoraj hujša kot zima, katera priveže človeka na sobo. Pobočje naše gorske vasi je obrnjeno proti solncu in ob lepih pomladnih dnevih se taja sneg, na dnu pa še dolgo ostane ledena skorja, ki z vso silo oklepa neznansko strmi breg tudi še potem, ko je dež že skoro popolnoma vzel ves sneg. V tem hudem času, ko se zima še ni čisto končala, pomlad pa še ne prav začela, morajo vaščani na vrtoglavi višini natanko paziti, da nihče ne gre na pot, bodi gor ali nizdol, če nima čevljev oboroženih z ostrimi derezami.

Pri županu se je zbralo nekaj občanov in ker ni v vasici nobene gostilne, jim ponudi od časa do časa župan kak kozarček, da si zmočijo usta in privežejo dušo. Vaščani se menijo, da bo zdaj pač čas, da pride novi župnik; mladini je treba pouka, stari si želijo tolažbe, bolniki obiska in cerkev tudi ne sme dlje ostati prazna. Pot do najbližje dolinske

vasi je predolga in preutrudljiva. Če greš ob takem času tja k maši, zgubiš pol dneva in še za zdrave ude si v nevarnosti.

Župan je z ljudmi enih misli, posebno ker je župnik obenem tudi učitelj v revni vasi, ki ne more posebej plačevati učitelja. Ono pismo, kjer je župan naznanil smrt starega župnika in prosil za novega, je moralo vendar že davno priti škofu v roke in glede novega župnika je gotovo tudi že vse uravnano. No, zdaj so le radovedni, kdo jim je odločen za župnika, to se pravi, če bo mogel priti v ta kraj ob takem vremenu. Če je mestni otrok in razvajen človek, se mu ne bo mudilo in bo rajše čakal, da planine ozelené, da bo mogel lepo zložno splezati na višavo, no, in potem se že vé, kaj morejo od »novega« pričakovati. Če je pa pravi Tirolec, ki je vzrastel v gorah, potem je upati, da kmalu pride. O tej važni stvari se pomenkujejo vaščani in kadijo pri tem svoj grobi tobak, da sedijo kmalu v gostem dimu in drug drugzega komaj razločijo.

Od streh kaplja voda, solnce je čez dan že nekoliko stajalo sneg in vodice brzijo kakor drobne kače po rebri, ki je na nekaterih krajih že kopna, večinoma pa še nosi nevarni ledeni oklep.

Župan je stopil pred vrata, da bi parkrat dihnil váse svežega zraka, in rdeče solnce je sijalo z zadnjimi žarki v zakajeno vežo. Ostra gorska sapa brije čez vrhe; ne bo minila ura, pa bodo zamrznili potočki — neprestan boj med pomladnim solncem in trdoživo zimo v tem planinskem svetu.

Neko škripanje od tam spodaj zbudi županovo pozornost; najbrž gre kdo z derezami po strmini navzgor; in kaj tacega je za samotno planinsko vas že velikanski dogodek.

Čez dan ni nihče zapustil vasi; vsak mora mimo županove hiše in on bi bil moral vsakega videti, ker celi dan ni storil koraka iz hiše. Po pisma si morajo vaščanje sami hoditi, globoko dol v dolino, toraj ne leze poštar pod noč navkreber. Kdo pač gre?

Ravno v zadnjem rdečem solnčnem svitu se prikaže črno oblečena postava; krepko zadira z nogami dereze v ledeno skorjo in ost dolge, okovane palice ropoče ob zamrzlih tleh; zasopel se ustavi popotnik, pa že v istem trenutku zakriči na ves glas: »Ogenj!« ter steče hitro k poslopju zraven cerkve, ki mu šviga plamen iz oken.

Kakor od strele zadet se zdrzne župan pri tem vzkliku, in še predno more pogledati, kje gori, je že skočil mimo njega pozni popotnik tja k goreči hiši. Klic je hitro zbral kmete; hipoma pridrvijo, pa preveč so se prestrašili, kar nič ne morejo gasiti, osupli stoje pred hišo, iz katere šviga ogenj.

Pri enem oknu, ki ga razsvetljuje ogenj, se prikaže od znotraj neznani tujec, urno trga zavese na tla, meče odeje skozi okno in duši s suktnjo plapolajoči ogenj. Ta zgled zgane ljudi. Z odejami potlačijo kmetje ogenj, drugi pa polivajo z vodo goreče pohištvo, in kmalu je ogenj v sobi pogašen.

Ostro doni popotnikov glas skozi noč: »Učite se od tega dogodka; pazite bolj na svoje otroke; kolikokrat so že napravili otroci veliko nesrečo, ko so se igrali brez varstva. Nevarnosti ni več, zdaj se le razidite!«

Kmetje osupnejo. Kako vendar ta tujec ž njimi ravna in jim ukazuje, kakor bi bil za gospodarja tukaj? Gore pa pozna in tako varno stopa z železom na nogah, kakor bi bil rojen tukaj gori.

Pol spoštljivo, pol radovedno vpraša župan tujca, če mu more kot župan s čim postreči, ali če mu sme ponuditi požirek žganja ali četrta rdečega vina, zakaj v vasi ni nobene gostilne.

Tujec bi vkljub pozni uri najprej rad videl župnišče, vsaj od zunaj, potem bi pa seveda prosil župana za gostoljubnost, dokler mu drugi dan ne prineso vaščani v koših njegovih reči gori v župnišče. On da je namreč novi župnik.

To je bilo veselje! Slednjič imajo spet duhovnega gospoda; in to pot posebnega možaka, pravcatega planinca, ki pokaže takoj, ko pride, da je cel mož. Kako žaré župniku oči ob tem veselju! Tako udanih src zares ni pričakoval. Tesno mu je bilo pri srcu, ko je lezel navzgor; še vedno mu je donelo na uho pomilovanje tovarišev, da mora ravno on, ki tako rad potuje in nosi tako velike misijonarske načrte v svoji glavi, priti v vas, ki je na celem Tirolskem najbolj razvpita zaradi sneženih plazov. Prijazni in prisrčni sprejem mu je prepodil vse plašne misli; z veselim pogumom gleda mladi župnik v prihodnost.

* * *

Zgodaj zjutraj zapusti par vaščanov z velikimi koši na hrbtu planinsko vas, da prevzamejo malo pohoštvo novega kurata spodaj ob ozki dolinski cesti. Skrbno naložijo posamezne stvari; ta nese v trebušnatem košu posteljno opravo, drugi malo knjižnico, tretji obleko in različne drobnarije; tudi nekaj hišne oprave zvlečejo gor in jo oddajo v župnišče, kjer se kurat trudi, da bi si svoje majhno gospodarstvo prijazno uredil. Nekaj oprave je za-

pustil rajni župnik v oporoki z določilom, da naj za zmeraj ostane last župnišča. Dobri stari gospod je tako ukrenil, ker je pač videl, da bo na novo nastavljeni mladi duhovnik brez posebnega premoženja gotovo od srca vesel, če dobi kaj pripravljene-
nega.

To je tudi res tako bilo; in novi kurat se je čutil čisto domačega in se je šalil z županom, da stanuje zdaj kakor grof. Seveda si grofje čevljev ne snažijo sami; je omenil stari kmet po svoji redkobesedni navadi, in s to pripombo je bilo načeto vprašanje, kdo bo pač novemu župniku gospodinjlil. Ženskam ta služba ni posebno ugajala; že stari kurat ni mogel dobiti nobene kuharice in se je imel zahvaliti za oskrbo svojih domačih opravil dobrosrčni kmetici, ki je pošiljala vsak dan svojo deklo za eno uro v župnišče. Mladi duhovnik prav nič ne vé, kje naj dobi kuharico; pa za silo mora biti tudi brez nje; saj je dosti župnikov na samotah, ki si morajo sami kuhati in celó dimnik ometati. Pa župan noče o tem nič slišati; to bi vendar škodilo soseski na dobrem glasu in bi moralo spraviti vas v sramoto, ko je že tako razvpita zaradi svojih plazov.

Ko se o tem menita, se spomni stari kmet neke daljne sorodnice, ki bi bila pripravna za gospodinjo pri duhovnem gospodu. Kuratu je to prav; samo pripomni, da ne more z denarjem kar razsipati in zaradi tega kuharice ne bo mogel plačevati s svetlimi cekini. Sicer pa na par goldinarjev ne bo gledal, in če je poštena in zna kaj kuhati, se bo stvar ugodno uredila. Z velikim trudom je torej spisal župan pisemce ter ga oddal po nekem hlapcu na pošto. Da je bilo v pismu za kuharico tudi nekaj goldinarskih bankovcev za na pot, ki jih je dal

vrli kmet iz svojega žepa, tega župniku ni bilo treba vedeti, saj njegova blagajna po prihodu tako ni mogla imeti preveč denarja.

Čez nekaj časa je opravljala kuharica svojo službo tako, da je bil gospod popolnoma zadovoljen, in tudi župan je bil vesel, da je to reč tako dobro opravil. Skoraj malo preveč čedna je ta kuharica za gospodinjo v tem gorskem župnišču, si je mislil kurat sam pri sebi, pa to napako dobra kuha popolnoma odvaga, in kuharica je tudi pridna, tako da ni najti nobene pajčevine in nobenega madeža v hiši. Ne ravno bogato, pa vendar zložno ima torej urejeno novi župnik, in z živo gorečnostjo se posveti svojim dolžnostim. Kdorkoli potrka v župnišču, se mu gotovo odpre, in brez pouka, modrega sveta, tolažbe, in če treba tudi ne brez podpore ne zapusti nihče župnikove hiše.

* * *

Za mrazom in poledico je vendar počasi prišlo zeleno poletje, pa skoraj neprestano ga je spremljal dež, ki spridi seno, ustavi vsako rast in spravlja planince v razne nevarnosti. Že bobnijo studenci, ne navadno vodnati, v penastih slapih doli k ledeniškem potoku, čegar divji, rujavkasti valovi odjedajo prst od ceste in pluskajo ob rodovitna polja. Hudourniki drvijo s sabo dračje in prod, kosi pobočja se odtrgajo, ker jih je voda izpodjedla, razrahljano gorstvo prikazuje svoje grozote — rahlo sestavljena gora se giblje kakor živa. Kjer ni trdno vkoreninjenega drevja in gosto zarastlega lesa na pobočju, tam se trga tenka ruša. Skale, skriljne stene se prikazujejo iz rahle zemlje, tiščijo naprej in letijo

nevzdržno po strmini v globočino. Prst in raztrgane ruše drčijo za njimi; sipni plazovi, ki se jih tako boje, se prožijo in uničujejo vsako življenje na njivah in travnikih. Zasuta je njiva na rebri, ki so jo obdelali z neizrečenim trudom; kjer je rastel oves, je zdaj sam prod in kamenje, ki ga največja pridnost ne more več izpremeniti v rodovitno zemljo. Če stoje stogi ali kočje in hiše tem plazovom na potu, jih odrine sila drčeče zemlje proč in nese razbite deske in kose zidov daleč proč.

Prebivavci višave in cele ozke doline poznajo strahote gorstva, posebno ob vremenskih izpremembah. Po hudem dežju, po nevihtah ali neprestanem slabem vremenu jim naznanja odletavajoče kamenje, da se začinja rušiti. Popotnik na dolinski cesti mora bistro gledati na odskakujoče kamenje, paziti, da se izogne večjim skalam in si reši življenje. Pa tudi na rebrih je treba ob takem času previdno delati in hoditi, zakaj marsikatera »božja martra« (znamenje) pripoveduje, kako je tega in onega planinca zgrabilo, ko ga je nenadoma ujel sipni plaz.

Ravno ob času, ko se ti nevarni plazovi najraje prožijo, je prišel star hlapec po gospoda, da bi šel nekam obhajati. Gospod je bil ravno v šoli, pa kuharica je takoj šla v leseno poslopje, kjer je bilo stlačenih kakih dvajset otrok, da si pridobe pičlo omiko za poznejše težavno in revno življenje.

Umirajočega se ne sme pustiti, da bi čakal na tolažbo svete vere. Gospod izpusti torej otroke iz »šole« ter hiti domov, da se opravi za pot bolj po planinsko. Divji in pusti gorski kraji zahtevajo pripravne obleke: Noge se vtaknejo v težko nabite čevlje in celo dereze vzame kurat s sabo. Kmalu stopi z Najsvetejšim iz cerkve, pred njim pa nese

hlapec svetilko, zvonček in tudi okovano palico za gospoda. Le malo vernikov je opazilo pripravo za obhajilo; stopili so pred hiše, da izkažejo svoje spoštovanje Najsvetejšemu. Zvoniti ni bilo več časa; dušni pastir je nenavadno hitel, da ne bi bilo treba bolniku predolgo čakati.

Po strmi, kamnati stezi sta šla navzgor, dokler nista prišla na zeleno košenico, ki je bila nekdanj zaraščena, pa je služila potem za pašnik, ko so posekali gozd. Steza čez travnik je bila zaradi večne mokrote zelo polzka in težavna za hojo. Kurat je z rokami tesno držal Najsvetejše in je komaj naprejšel; parkrat je že padel na kolena, pa vselej se je vzdignil, včasih s pomočjo hlapca, ki je na tem kraju župnika opominjal k posebni previdnosti.

»Ta vlažni travnik je spodaj že čisto izpodjeden od vode«, pravi hlapec. Tukaj se bo gotovo kaj izpremenilo, kadar bo potok ali kaka odkrušena skala ali kako izruvano drevo povzročilo, da se začne cel breg nizzdol premikati. Posebno nazaj grede bo treba paziti, ker bi gospod kurat v mraku lahko zašel s steze. Komur se tukaj izpodrsne, se skotali v dolino in pride neprostoovoljno v potokovo kopel, če sploh ostane še živ.

Duhovnik komaj sliši dobrohotno svarilo; v duhu vidi umirajočega, ki prošni zadnje tolažbe, predno odide na oni svet. »Naprej!« veli mladi gospod in naganja k večji hitrosti.

»Seveda!« reče hlapec in nirmra nekaj tacega, da prevelika naglica v tako divjem kraju prav nič ne pomaga, prehitro potnikove moči porabi, tako da ravno nasprotno doseže, namreč prav veliko zamudo. Pa mladi ljudje tako vse bolje vedo.

V istem trenutku se hlapec bliskoma obrne, zgrabi duhovnika za obleko in ga potegne s silno močjo par korakov nazaj. V hipu prižvižga od strani sem v dolgih skokih kamen, velik kakor glava, dovolj velik, da ubije vsakega, če mu prileti na glavo.

»Gospod župnik!« reče zdaj redkobesedni hlapec, »treba je gledati na pot in navzgor predse! Zdaj pa glejva, da prideva naprej, lahko zdrkneva še v globino!«

»Lojze, hvala ti, da si mi pomagal o pravem času!«

»Že dobro, gospod župnik!«

Molče leze hlapec spet naprej, vedno navzgor. Že jima stopijo strme stene planin pred oči in ledniki bližnjih švicarskih velikánov kažejo blesteči zmrzli sneg, kadar namreč ostra burja nekoliko razžene velikanske megle, da se vidi skozi nje za malo časa novi sneg na vrhovih.

Kurat je hitro spoznal svoj položaj, pa nehoté je vprašal, če bo še dolgo trajala ta pot, ker mu že sapo jemlje; saj sta že zunaj stalnih selišč na plninskih pašnikih.

»Seveda!«

»Čakaj malce, Lojze, da se malo oddahnem. — Torej bolnik je planšar na kakem visokem pašniku?«

»Seveda!«

»Kaj mu pa je?«

»Zdravja ni.«

»Čisto prav, Lojze! Pa kaj ga je pripravilo ob zdravje?«

»Sneg!«

»Torej pridemo danes še do sneženih zametov?«

»Seveda!«

»Koliko časa pa je bil planšar pod zameti?«

»Oseminštirideset ur, kakor mrlič na odru; pa snega je bilo čedalje več in živine ni mogel rešiti.«

»Potem je živina izgubljena?«

»Ne, jaz sem jo prignal domu.«

»Pa planšar je zdaj gori sam in brez potrežbe?«

»Seveda!«

»Hitiva! Jaz se bojim zanj!«

»Naganjati prav nič ne pomaga, gospod župnik. Če še živi, ko prideva, je prav; če ne, more pa tudi prav biti. Ampak midva morava priti živa gor in nazaj. Pomislite to, gospod župnik!«

Druzega ni mogel duhovnik več spraviti iz robavsca, ki je pa tvegala svoje življenje, da je rešil kmetu govedo in ga prignal v vas.

Spet gresta navkreber, včasih brez steze, čez prodje, po močvirnih travnikih. Skozi meglo ni težko razločiti sivih sten granitnega gorstva, ki molijo v čudnih oblikah v zrak. Dež je pač nekoliko ponehal, zato pa rosi mrzla megla in čeprav se od trudnega župnika kar kadi, ga vendar trese mraz na tej planini, ker si ne mara vzeti plašča iz nahrbtnika, da ne bi izgubljal časa, rajši koraka brez tega prepotrebne varštva. Že stopata po palec debelem snegu, ki se pa vidoma kopiči čim dalje in čim višje korakata. Slednjič se prikažejo planšarske kočice, na njih pa velikanske kope snega, ki vsak trenutek pretijo, da bodo zmečkale lesene stavbe.

Hlapec išče svoje sledove od zjutraj, pa le semtertje jih more najti, ker jih je večinoma že zametlo.

Kakor bi hotel že od daleč deliti tolažbo, zazvoni hlapec z zvončkom, čegar glas nekako čudno

trepeče po zasneženi krajini tja do strmih skalnih sten.

Poletje bi moralo biti, tukaj gori je pa divja zima; kočje so prazne, travniki debelo zameteni in ž njimi duhteča klaja. To bo še slabo do jeseni!

Pred kočjo si otepe hlapec sneg s čevljev, pozvoni z zvončkoin ter vpraša:

»Prosim, častiti gospod, ali naj grem z vami noter?«

»Ne! Zunaj počakaj in zmoli par očenašev za planšarjevo dušo!«

Ne da bi se kaj oddahnil, gre župnik ves zasopel v sobo in stopi k planšarju, ki je srčno hrepenel po svetih zakramentih za umirajoče.

S prisrčnimi, sočutnimi besedami nagovori župnik umirajočega, pa ta se ne gane in ostane nem. Hitro se nagne župnik čezenj in mu potiplje žilo: bolnik je sicer mrzel, a ne še otrpel.

»Lojze!« zakliče duhovnik, nakar hitro pricepta hlapec. S skupnimi močmi se trudita, da bi priklicala planšarja k življenju, kar se jima nazadnje res tudi posreči. Lakota in mraz sta bila pospešila oslabljenje. Pa kako pomagati? Moke in mleka ni nič več; duhovni gospod ni vzel nobene jestvine s sabo. Lojze ga vpraša, ali naj da planšarju malo encijanovega žganja.

Župnik pritrdi. Počasi se planšar nekoliko oživi. Zdaj veli župnik Lojzetu, da naj gre spet pred hišo; nato izpove bolnika, kolikor mogoče, in pokliče Lojzeta nazaj. Skoraj mило se mu stori, ko obhaja bolnika; umirajoči pa se blaženo nasmehlja, toda takoj se ga pa poloti spet smrti podobno spanje. Duhovnik mu podeli še sveto olje, potem pa se obrne k Lojzetu:

»Kaj pa zdaj?«

Lojze skomizgne z ramami.

Mraz je v koči, da gre do kosti, pa komaj par polen je pod streho. Poletje je zdaj in veseli čas planinske paše, pa je padlo čez noč snega skoraj dva metra na debelo!

»Planšar ne sme ostati tukaj gori in žalostno umreti,« je pripomnil župnik.

»Kam pa ž njim?«

»Najprej dol v župnišče, naprej se bo videlo.«

Čeprav bi bilo treba zdaj duhovniku samemu krepčila, vendar se hoče takoj vrniti, posebno ker ga opominja pozna ura k naglici, ako hoče priti še pred nočjo domov. Lojze zadene skrbno v koc zavitega planšarja na rame, duhovni gospod pa si oprta Lojzetov nahrbtnik ter se opira na dolgo palico, da more varneje stopati.

Doli gre bolj počasi, ko gori; trudnost se polašča župnika, pa tudi Lojze ne more s planšarjem na ramah korakati kakor po navadi. Mnogo misli roji župniku po glavi, kako zvesto je planšar izpolnjeval svojo službo, kako je Bogu vdano živel, zdaj pa bo postal žrtev svojega težavnega stanu. In ta Lojze tudi ni slabši, čeprav je neotesan in poldivji človek. Zares težko je tako-le obhajilo.

»Pazite, gospod župnik!« je naenkrat zavpil Lojze, pa v istem trenutku je že omahnil duhovnik v stran, ker v svoji zamišljenosti ni pazil na pot, ter se je valil po strmini nizdol. Hitro položi Lojze planšarja na tla in steče v orjaških skokih za župnikom, da bi ga ujel, predno se zadene njegovo telo na štrleče skale. Vsled hlapčeve hitre pomoči in neustrašenosti se posreči rešitev in Lojze spravi župnika zopet na noge.

»Ta bo še lepa,« mrmra Lojze, ko pomaga duhovniku nazaj na stezo. »Drugič morate bolj paziti na pot, gospod župnik, in palico prav rabiti!«

»Jaz sem nekoliko oslabel,« reče duhovnik, »težavna hoja me je utrudila.«

Lojze hoče planšarja zopet zadeti na rame, pa v tem hipu zasliši neko hropenje.

»Planšar umira, gospod župnik!« zakliče hlapec.

Hipoma je župnik pri umirajočem, en sam pogled mu pove, da je človeška pomoč zastonj. Hitro moli molitve za umirajoče. Lojze pa kleči poleg umirajočega odkrit in pobožno šepeče očenaš za planšarjevo dušo. Tulčči veter odnaša njiju glasove, od sten bobnijo vode, megle krijejo grozno samotni kraj in tih dež rosi na tla. Šumni ropot sproženega kamenja budi strahoten odmev, v stenah prasketa, drčanje in pokanje doni skozi vedno gostejši mrak. »Requiescat in pace!« šepeče župnik, hlapec pa moli: »Bog mu daj večni mir!«

Kaj sedaj storiti? Mrliča ne smeta pustiti v tej gorski divjini; nazaj v kočjo ga nesti bi bilo preda-leč in preveč kasno, v mrzli koči prenočiti pa se zdi še trdnemu hlapcu prenevarno. Zmučeni župnik bi si še smrt lahko nakopal. Seveda tudi hoja navzdol ni brez nevarnosti, in dolga, hudo dolga je še pot do vasi, pa morata jo prehoditi.

Da bi bil župnik vsaj nekoliko varen pred padanjem, koraka Lojze spredaj z mrtvim planšarjem na hrbtu; hlapcu je steza vendar bolj znana, in če gospodu izpodleti, bo padel vsaj na Lojzeta, ki je dovolj močan, da ga vzdrži.

Srednje hitro stopata oba skozi noč, ki je medtem že nastopila. Nevarna in neprijetna hoja je bila to, ki je zahtevala skrajno previdnost in pozornost

vseh čutov. Čisto zmučen se vleče kurat le še s težavo naprej; vse moči mora zastaviti, da ostane tik za hlapcem, pa še zaostaja vedno bolj za njim. Večkrat je hotel poklicati za Lojzetom, naj gre bolj počasi; pa vselej se premaga, in ko hoče nazadnje od slabosti zavpiti, mu glas zastane in neslišno besedo prevpije bobnenje peščenega plazu, ki se je bližal od zgoraj — tla se zamajejo duhovniku pod nogami, zemlja začne drčati pod njim in v gosti temi kurat ne more videti, kam naj skoči, da pride na trda tla.

Bučanje nepričakovano nastalega plazu je hitro slišal tudi hlapec, pa njegovo tenko uho je čutilo, da gre bolj zada, da torej zanj ni nevarnosti. Pa vendar se obrne, kakor bi se hotel prepričati, če je župnik še tik za njim. Bog se usmili! Gospoda ni več!

»Gospod, kje ste!« zavpije prestrašeni hlapec.

Odgovori mu grmenje plaza, ki ruje drevje in vse drvi s sabo. V istem trenutku se je vsulo kamenje čez spodmolate stene, kakor toča je prasketalo, zemlja pa se je tresla pod udarci velikanskih skal.

Zdaj gre za življenje! Lojze vrže mrliča od sebe in se reši v divjem begu v bližnji gozd.

V dolgi brazdi je šel strašni plaz v globočino — kaj vse je pograbil s sabo, bo pokazalo drugo jutro. Votli udarci prsti in kamenega dežja spodaj v dolini kažejo, da je plaz prišel do konca. Grgraje se prerivajo valovi spodaj tekočega potoka skozi jez in v dolgih curkih pada težak dež na nočno, razdejano pokrajino. — — —

Vsled mraza in vlage se zbudi kurat iz omedlevice; njegove roke tipljejo okrog in čutijo vlažno zemljo.

Naenkrat mu je jasno, kaj se je zgodilo ž njim; plaz ga je potegnil v dolino, pa usmiljeni Bog je ču-

val nad njim ter ga rešil strašne smrti. Še tiči duhovnik v prsti in produ in gorka kri mu teče z glave; duhovnik pridno rije s tresočimi se rokami in se nazadnje vendar izkoplje.

Kam naj se zdaj obrne? Tik njega bobnijo valovi narastlega potoka; smrt naznanjajo vsakemu, ki se jim bliža. Na plezanje po plázovi poti ni misliti, ob potoku grede bi šel zmeraj bolj proč od vasi, namesto da bi se ji bližal. Poizkušati treba torej, kako bi se šlo poševno navzgor; pa skoraj pri vsaki stopinji pade nazaj na mehko prst.

Po vseh štirih leze kurat navkreber in sopiha od napora, dokler ne doseže z rokami vlažne trave, po čemer za gotovo spozna, da je zunaj plaza. S kratkim vzdihom se zahvali Bogu za rešitev iz največje sile in obleži na mestu; moč mu je pošla. Da bi lezel v temni noči navkreber po silno strmem pobočju, na to še misliti ni; kako lahko bi se oklenil kake rahlo stoječe skale in iznova padel v globino.

Dež lije kakor iz škafa. Spodaj grmi razdivjana voda — vse je črno okoli njega. Nobena nit ni več suha na njem, mraz ga pretresa do kosti, prstje se mu zasadijo v rušo, da ne bi izpodrsnil, pa kmalu mu od mraza otrpnejo in odpovedo.

Grozna noč!

Kaj ni to lučka, ki se premika semtertje kakor iskrica tam v višavi? Morda iščejo ponesrečenega župnika? Mar je šel hlapec vaščane klicat?

Luči je vedno več; zdaj se prikaže tu ena, tam druga; pa, oh! noben rešilni žarek ne sega doli! Ljudje iščejo vse previsoko gori; mislijo si pač, da ponesrečenec ni globlje doli; če pa je, da je mrtev.

Kurat zakliče na pomoč; ker pa leži ob strmem pobočju, se ne more vzravhati pokonci in tako mu

glas ne seže v zaželjeno daljavo. A ena lučka se vendar bliža, počasi, pa zmeraj bolj — hvala Bogu, Lojze s svetilnico išče po travi semtertje in prihaja nižje.

»Lojze, pomagaj!«

»Koj, koj! Že grem!«

Na dolgo zategnjen glas zadoni skozi noč in kakor vešče hite tudi kmetje z lučmi nizdol, dokler ne stoje slednjič v medli svetlobi okoli župnika, ki je bil ves trd od mraza in mu je Lojze ravno pomagal vstati.

Na dva moža naslonjen se vleče duhovnik navkreber. Skoraj nezavestnega ga prineso v župnišče, kjer je bedela kuharica v največjih skrbeh. Hitro zavre ubogemu župniku vina, ki ga mora gospod izpiti kolikor mogoče vročega. Šele potem se vleže k zaslužnemu počitku.

II.

Za deževnim poletjem je prišla krasna jesen, na veliko veselje ubogih planincev, ki so zdaj vsaj otavo spravili suho domov, in jim je tako dobrotljivi Bog vsaj nekoliko olajšal veliko škodo. Kdor ima zdrave roke, izgine zgodaj zjutraj iz vasi in se vrne šele pozno zvečer s planinskih pašnikov s košem sena na hrbtu. Trdnejši kmetje prevažajo otavo na nekakšnih saneh domov, in še na tretjakovico se sme računati, če ostane vreme dlje časa tako lepo.

Ob takih dneh je vse tiho v samotni vasi; samo prav majhni otroci, stari dedje in ženice ostanejo doma in počivajo ali pa vzamejo kako manjše delo v roke, kolikor jim slabotne moči še dopuščajo.

V pisanje zatopljen sedi župnik v svoji sobici in kadi iz svoje pipice. Skozi odprto okno véje v sobo travniški duh; po rožah, ki so postavljene na oknu, iščejo medu pridne čebele, in semtertje obiše cve-tove kak okoren čmrlj, potem pa spet odbrenči.

Globooko resno je postalo župnikovo obličje od one viharne noči; vsled trpljenja, ki ga je užil tisto noč, je res postal bolan, toda mladost in planinski zrak pa skrbna postrežba so mu kmalu pomagale na noge.

Kakor izmrla stoji vasica na rebri; daleč naokoli ni videti na samotni višavi nobene žive stvari. A glej! Po ozki stezi leze počasnih korakov navkreber nekdo, ki ga njegova obleka izdaja na prvi pogled za logarja.

In res je to državni logar iz trga tam v dolini, pa prihaja po opravkih v samoto. V senci prvega poslopja postoji mož in si oddahne, potem pa krene naravnost proti župnišču, da vpraša po gospodu.

Prijazno ga pelje kuharica v sobo do župnika, ki se ni malo čudil ob tem nenavadnem obisku.

»Cesarski gozdar pri župniku! Kako nenavaden dogodek!«

»Le norčujte se, častiti gospod! Pa šalo na stran! Moj obisk je služben, pa vendar tudi zaseben, zakaj imam neko prošnjo do Vas!«

Predno je še utegnil logar povedati svojo stvar, je poklical župnik kuharico, da naj prinese prišlecu kozarec vina. Žejni uradnik je parkrat prav dobro potegnil, potem je pa razložil svojo zadevo.

To je bilo kmalu povedano, pa težje je kaj obljubiti; župnik mora reči, da se ne more utikati v take zadeve, kakor je lovska tatvina.

»Vi ne zahtevate od mene nič manj, kakor da se naj vmešavam v take sitnosti in Vam stikam za sumljivimi ljudmi ter jih prisilim s cerkvenimi pomočki, da opusté svoje kaznivo in protipostavno opravilo.«

»Res je takó, častiti gospod!«

»Ali pa imam jaz pravico do tega? Kaj mi ne more reči zadnji hlapec: Kaj te to briga!?!«

»Naj le poskusi, hu . . .!«

»Prosim, v hiši katoliškega duhovnika se ne kolne!«

»Oprostite, častiti gospod! Saj veste, da imamo mi gozdarski ljudje nečedne in zarobljene navade! Jaz pa vendar mislim, da dušni pastir more in mora porabiti svoj ugled za to, da spravi farane z opomini na pot čednosti in jih odvrne od gozda.«

»Kaj bi ne bilo lažje, če bi ujeli gozdarski in lovski pomočniki lovskega tatu in ga spravili pred sodišče?«

»Seveda, častiti gospod! Pa v tem slučaju bi morali spraviti pred sodišče vse moško prebivavstvo, to pa ne gre kar tako!«

»Tako, kje je pa ta lepa soteska, kjer uganjajo vsi moški lovsko tatvino?«

»Pri Vas, prečastiti!«

»Ka-a-aj? Jaz ne vem ničesar o tem! To ni mogoče!«

»Pa je vendar takó, kakor pravim! Vaša vas je v vsem kraju najhujše gnezdo lovskih tatov!«

»To ni mogoče!«

»Pa je vendar res, kaj hočemo!«

»Jaz tega ne morem verjeti! . . . Pa če je res takó, potem je moja dolžnost, da jih začnem opo-

minjati. Na to se lahko zanesete! Prijetno mi pa Vaše poročilo ni, gospod logar!«

»To Vam prav rad verjamem! Meni tudi ni prijetno; posebno ker moram priznati, da smo čisto brez moči proti prekanjenosti Vaših faranov. Razun tega bi moral imeti namesto dveh lovčev stotnijo orožnikov, če bi hoteli vse poloviti.«

»Tako, tako! Pa kjer je toliko tatov, imajo gotovo svojega poglavarja. Kdo je ta?«

»Sum leti najbolj na nekega hlapca, Lojzeta po imenu.«

»Ka-a-aj? Moj Lojze, ta človek, ki me je rešil, ko sem se ponesrečil v plaz, in je tvegjal svoje življenje? Tisti Lojze, brez katerega bi bil jaz izgubljen? Ta človek, ki se ni bal za življenje, ko je šel po živino svojemu gospodarju? Ta Lojze . . . to ni mogoče!«

»Pa vendar je ravno ta najbolj prekanjen tat, kar jih je kdaj rogovililo po tirolskih lovskih okrajih.«

»To mi ne gre v glavo.«

»Tukaj se ne dá nič dvomiti, prečastiti!«

»Torej je prav za trdno Lojze poglavar lovskih tatov v moji fari?«

»Dà, gospod župnik!«

»Dobro! Kot dušni pastir si bom to stvar malo premislil. Seveda mi zdaj še ni prav jasno, kako naj dosežem, da se ljudje poboljšajo, ali morda celo popolnoma opustijo to protipostavno navado. Vendar Lojzeta bom še posebej vzel v roke.«

»Vso stvar izročam zaupno v Vaše roke, in se Vam že naprej zahvalim za Vašo pomoč. No, pa lepa hvala tudi za prijazno postrežbo. Z Bogom, gospod župnik!«

Krepko sta si stisnila oba gospoda roke in se ločila. Župnik je ostal sam v svoji tihi sobici. Zamišljen je gledal tja v veličastni planinski svet, in marsikateri prizor je stopil pred njegov duh. Kakšne strasti gospodarijo vendar v človeškem srcu! In kako čudno se človek izpreminja! Tu reši boren hlapec življenje svojega bližnjega brez strahu pred nesrečo, in — zaradi ene srne bi ustrelil zvestega logarskega uradnika in se še umora ne boji, samo, da ostane za malo časa prost! Strast, nesrečna strast! Kaj ni to v krvi? Kaj ne prešine vsakega tirolskega otroka kakor električna, samo če sliši o divji kozi? In on, ki je danes resen dušni pastir, kaj ni bil nekdanj ves srečen, če mu je zašla drobnica v višje kraje, kjer se pasejo že divje koze? Kako so mu šle oči za ponosnimi drznimi gamsi! Kako ga je veselil v mladih letih ta pogled in kako mu je želelo srce, da bi hodil s puško za to lepo divjačino in pobiral gamse drugega za drugim s pečin! Kako rad bi bil postal lovec . . . oh, kako rad! . . . pa prišlo je drugače, in v semenišču so mu prihajale želje, ki so gnale srce proti jugu, k valovom sinjega jadranskega morja, pa tudi te so ostale prazne želje. Vse, vse je drugače, kakor si je želelo mlado srce! Drugače, čisto drugače!

Zdavnej je že ugasnila zamišljenemu župniku pipa, ne da bi bil to opazil. Nekje na gori počí strel; župnik se zgane, toliko da mu ni padla pipa iz ust. Torej vendar! Logar ima prav! Kako je le moglo biti, da dozdej še ni slišal tega pokanja in da se ni prav nič zanj zmenil! Res je slišal strele, pa si ni nikdar mislil kaj posebnega. Torej lovski tatje prebivajo v tej tihi, samotni vasi — in on sam govori ljudem s prižnice, da so vse stvari božje, vse, kar

leze in pa gre, ki jih je ustvaril nebeški oče za človeka. Prebrisani kmetje pa to izrabljajo in mislijo, da jim župnikove besede opravičujejo to tatvino. To napako mora popraviti — ali kako? Svojih lastnih besedij kurat ne more zatajiti, in nevarno bi bilo v prihodnji pridigi nasprotno oznanjevati. Pa tej razvadi se mora ustaviti.

Medtem, ko duhovnik še o tem pomišlja, potrka nekdo na vrata, in kuharica vpraša ponižno, ali naj gre v dolino kupit mesa za praznike. Zdi se ji, da je za gospoda župnika potrebna taka izpremembra, ker je tako že cele tedne jedel same žgance in ječmenovo kašo.

Kakor v mislih izgubljen, mrmra župnik predse: »Dà, dà! Kmetje jedó divjačino, mi se pa davimo s polento!« Tiho odide kuharica, slišala je samo dovoljenje, vse drugo ji je postransko.

* * *

Ko se vrne zvečer župnik z izprehoda in stopi v župnišče, osupne, ker mu udari iz kuhinje preprijeten duh pečenke. Kakšno iznenadenje! Na navaden delavnik, in še zvečer, pečenko na skromni mizi gorskega župnika! Velikanska zapravljalivost! Takoj po molitvi vpraša kuharico, kako si upa zagrešiti tako razkošnost. Mar misli, da je vaški kurat bogat kakor Rotšild? Kuharica hiti pripovedovati, da se o zapravljalivosti ne more govoriti, ker je dobila pečenko po smešno nizki ceni; funt je veljal samo deset krajcarjev, in srnjak je bil čisto svež.

Kurata je kar zbudlo. Vedeti hoče, od koga je kupila divjačino.

Moj Bog, bila je tako lepa prilika! Kuharica je bila na potu v dolino. Tu gori se dobi sveže meso

samo takrat, če zakoljejo kako ponesrečeno živinče. in ko je šla navzdol. jo je srečal Lojze z debelo bisago na plečih. Pa mu je rekla, da je kuhinji v župnišču tudi enkrat treba izpremembe, in če bi Lojze kedaj slišal, da se divjačina kje dobi, naj to naznani v župnišču.

Ves prestrašen strmi župnik v kuharico, in grižlje mu zastane v grlu.

In Lojze je rekel, da takoj lahko pomaga, češ, da ravno nese srnjaka gosilničarju v dolino. Če mu dá kuharica en goldinar, ji takoj odstopi celega srnjaka. Take prilike ne bo spet kmalu, in kuharica je takoj naredila kupčijo. Pečenka je čudovito nežna. »Jejte vendar, gospod župnik,« sili kuharica.

»Nesi ukradeno pečenko takoj vun! Raje suh krompir s poštenjem, kakor ceneno divjačino iz tatarskih rok!«

Vsa začudena gleda kuharica župnika. Potem pa vpraša plaho, če gospod župnik res misli, da je srna . . . ukradena.

»Seveda! Kaj misliš, da bo logar ponujal divjačino kar pod nič in . . . Lojzetu naročil prodajo?«

»Nak, tega jaz tudi ne verjamem!«

»Torej! In nikdar več mi ne pridi v hišo divjačina iz takih rok. To si zapomni!«

»O jej! Lojzetu sem pa še rekla, da bomo v župnišču vselej radi kupili!«

»Še to povrh! Zmiraj lepše! Nesi to reč vun! Ne maram je videti nič več!«

Poslušno je spravila kuharica z mize in vprašala, kaj naj počne z ostalo pečenko?

»Sama jo snej ali pa jo daj revežem; jaz ne poskusim nobenega koščka več. Kar je še ni rabljene, oddaj gozdarju. In še nekaj: kadar se Lojze spet

oglasi v župnišču, ga pošlji k meni, pa drugega mu nič ne reci!«

»Že prav, gospod župnik. Lahko noč!«

Zopet sedi kurat sam v sobici, in lahak tobakov dim se kadi skozi odprto okno v topli večerni zrak. Kuratu gre dogodek bolj po glavi, kakor bi mu bilo prav, in beli si glavo, kako bi kmete najlepše odvadil od lovske tatvine.

Naenkrat zazvoni zvonček v župnišču in nekdo vpraša z razburjenim glasom po gospodu. Prestrašen pogleda kurat skozi okno in zakliče:

»Kaj je?«

»Hitro, gospod župnik, Lojze leži gori pri nekem kmetu . . . obstreljen in bo umrl!«

Naglo se preskrbi župnik z vsem potrebnim in teče k imenovani hiši ob gozdu.

Zmedeni stoje kmetje v veži; komaj morejo povedati, kako se je zgodila nesreča. S težavo spravi župnik iz njih, da je bil Lojze v gozdu in se je srečal z nekim logarskim uradnikom. Ta je bil urnejši in zdaj ima Lojze kroglo v telesu.

»In uradnik?«

»Ta je zdrav in je Lojzeta prinesel doli!«

»Kje leži Lojze?«

Župnika peljejo v zakajeno sobo, kjer je stokal lovski tat na revni postelji.

»Pustite me samega ž njim,« zapove kurat in kmetje se plaho umaknejo.

Hitro preišče duhovnik rano: kroglja je zadela tik pod levo lopatico.

»Ali bom moral umreti, gospod župnik,« šepče Lojze.

»Zaslužil si že! Pa če gospod Bog hoče, boš ostal pri življenju.«

Kaj vse je z Lojzetom kurat govoril, kmetje niso mogli slišati, če so še tako vlekli na ušesa. Osramočeni so povešali glave, ko je župnik hipoma odprl vrata in jih zalotil, ko so prisluškovali, ter jim naravnost v obraz povedal, kako malopridni ljudje so! Potem pa je poslal nekega dečka v župnišče po obveze in, kolikor se je dalo, tudi opravil pri ranjencu zdravniško pomoč, dokler ni prišel okrajni zdravnik.

* * *

Kakor bi kaj slutili, so prišli v nedeljo zjutraj kmetje prav mnogoštevilno v cerkev; verjetno se jim je zdelo, da bo župnik na prižnici govoril o dogodku, ki bo spravil Lojzeta v ječo, kadar ozdravi; vsi so bili radovedni, ker se je vsak gospodar ali hlapec več ali manj pečal z lovsko tatvino. Kako je vendar mogel Lojze, ki je izmed vseh najbolj pretkan, biti tako neumen, da ni opazil pravočasno logarja? In kako je mogel čakati Lojze s strelom, da ga je logar prej zadel! Nerazumljivo! Redkokdaj je cerkvica tako natlačeno polna, kakor danes, in težko čakajo možje, da stopi duhovnik na prižnico.

Resno in svečano je začel kurat sveto daritev; po evangeliju odloži mašno obleko, zapusti oltar in gre po stopnjicah na prižnico. Ljudje si komaj upajo sopsti od pričakovanja, in srce marsikateremu plašno utriplje — kurat gleda tako čudno mrko na zbrano sosesko!

Slednjič je na prižnici. Pred Najsvetejšim pripogne koleno, pokrije glavo z biretom in začne pridigo. Danes ni nič navadnega ogovora, čudno! Kako trdo doni njegov glas! In njegovo oko kaže sveto jezo!

»Vidim, da ste zbrani vsi v božji hiši! Toda enega ni, ki ga je Bog kaznoval. Božje maščevanje bo za trdno doseglo tudi one, ki božji dar, svoje zdravo telo, zlorablajo za greh nad tujo lastnino, mesto da bi ga rabili za pošteno delo, ki skrunijo svoje ude s tatvino! Če je dal Bog, gospod in stvarnik sveta, človeku živali in divjačino, je to storil, da bi bile te stvari podložne človeku, ki je obdarovan z neumrljivo dušo in je ustvarjen po njegovi podobi. Pa kakor nihče izmed vas zaradi tega ne sme misliti, da sme vzeti svojemu sosеду govedo ali perutnino, ravnotako se ne sme lotiti gozdnih živali, zakaj vedite: to je tuja last; last države, če je gozd državen; last soseske, če je gozd soseskin. Z lovsko tatvino torej ne grešite samo proti postavi, ampak tudi zoper sedmo božjo zapoved! Tatvina in prikrivanje se je vgnezdilo v našo sosesko, in vaša dela kličejo božjo jezo, zahtevajo božjo sodbo, ki bo prišla s svojo ostrostjo nad vas! Gospod Bog vas opominja vse dni v letu, da stojite na robu groba; narava vam žuga vsak trenutek s smrtjo, in vendar grešite in nočete iti vase, pogledati v svojo grešno vest! Gorje vam trdovratnežem, ki ste se podvrgli slepi strasti! Imejte pred očmi, kar stoji zapisano v evangeliju o mitarju, da se je treba pokoriti in storjeno škodo povrniti. Kdor je torej divjačino kradel, mora postavnemu lastniku povrniti, kar mu je naredil škode s tatvino . . .«

»Stojte, župnik!« zadoni naenkrat neki glas izmed kmetov, ki vse neizrečeno razburi. Začuden ob tem nezaslišanim motenjem pridige pogleda kurat doli na jezno in razburjeno množico, iz katere se vzdigne neki kmet in zakliče na ves glas: »Župnik, Vi pretiravate! Mi nismo tatje! Mi stre-

ljamo divjačino, ki razdeva naše revne njive, pa zato še nismo tatje! In Vam nas ni treba sramotiti s prižnice . . ., Vi župnik, ki sami jeste ceneno divjačino!»

»Mir! V božji hiši imam samo jaz pravico govoriti! Mir! . . . Brez moje vednosti je kupila kuharica divjačino od Lojzeta, in noben kosček ni šel skozi moja usta, ko sem zvedel, odkod je: ostanek sem oddal na gozdarski urad. Enako zahtevam od vas, ki ste krivi greha! Popravite škodo po svojih močeh in varujte se, da vas kdo ne zapelje. Saj veste, da se trdovratnežem, ki ostanejo v svojih grehah, ne sme podeliti odveza pri sv. izpovedi! Zdaj molite, da vam bo Bog milosten! Amen!«

Komaj je zapustil kurat prižnico, da spet obleče mašno obleko in nadaljuje sveto opravilo, se že vzdigne več kmetov, da bi šli iz cerkve. Pa župan jim namigne, in vsi ostanejo, čeprav neradi, dokler ne slišijo: »Ite, missa est!«

Po božji službi stoje kmetje v razburjenem pogovoru okoli cerkve, dokler jim župan ne reče, naj si vzamejo župnikove besede k srcu in odidejo domov; zakaj kurat ima prav. Ne sme se več zanaprej tako loviti; če ne, bo prišlo še več nesreče. In zaradi motenja v cerkvi bo pa sam naznanil orožnikom.

To je pomagalo. Marsikateri gospodar in hlapec se ima bati orožnikov zaradi nedovoljenih potov po tujih lovih, in vsak si sam lahko reče, da je logarju lažje uiti kot orožnikom. In kdo more reči, kaj vse je župniku znano o skrivnih lovih? On mora dosti vedeti, če ne vsega, drugače ne bi govoril o tem s prižnice.

Čeprav je župnik pazil in delal celo večje sprehode po gozdu — nikdar več ni slišal strela in počasi

je sam začel verjeti, da je njegov opomin padel na rodovitna tla. Seveda ni nič slišal, da bi bil gozdarju kdo kaj povrnil; pa bil bi že napredek za splošno poštenje, če bi lovska tatvina ponehala ali se vsaj po večjem omejila.

* * *

Tiho so minevali dnevi in zima je zagospodarila na višavi. Že zdavnaj je pozabil gospod župnik na Lojzetovo reč, ko se oglasi nekega jutra gozdar v župnišču in pove, kako je vesel, da se je župnik tako odločno pobrigal za to stvar.

»Le pomislite, prečastiti! Ko je Lojze okreval, je prišel k menj in mi izročil kot odškodnino za ustreljene srne in gamse nekaj denarja, čeprav ne veliko, in me je prosil, da naj nič ne naznanim o tej odškodnini in pa da je priznal hudodelstvo.«

Kako je le župnik tega vesel! Torej vendar ni zastonj opominjal!

»Lep uspeh, častiti gospod! Samo ne verjamem, da bo dolgo tako ostalo.«

»Kako to?«

»Iz dveh razlogov ne: prvič, ker ni noben drug iz Vaše soseske dal odškodnine v denarju, in drugič, ker se je Lojze na moje vprašanje, če je zdaj pustil lovsko tatvino, kar na kratko odrezal, da tega še ne vé natančno!«

»Ne bi bilo napačno!«

Gozdar se je nato zahvalil za podporo, kurat ga je zavrnil, češ, da je storil samo svojo dolžnost, na kar je oni zapustil župnišče.

* * *

Predno se začne za vas doba odločenosti od ostalega sveta, hoče kurat še enkrat obiskati svojega duhovnega sobrata v dolini, in ker vreme ravno še ne obeta snega, se napoti gospod z gorsko palico po poti navzdol. Takole eno urico s tovarišem kramljati dé dobro, če se je treba za cele mesece odreči razgovoru z enako izobraženim človekom. Kako je vendar dolinski tovariš potraten pri kajenju! Župnik s samotne planine kadi zmeraj samo najcenejši tobak v pipi iz porcelana, dolinski župni pa trati denar za kube po grošu, ki mu torej požro skoraj desetino mesečne plače.

»Tako živijo zapravljivci!« se pošali planinec, si prižge ponujeno kubo in pije vodo.

»Ti si mi že pravi zapravljivec s tvojo vodko!« se smeje dolinec. »Hahaha! Čakaj! Ti si pa svoje farane trdo vzel v roke!«

»Kaj se ti moje ravnanje ne zdi prav?«

»Seveda, prijatelj, pa zdi se mi, da opomin ni za dolgo pomagal...«

»Kako to?«

»Ker hodi poglavar tvoje soseske zdaj na našo stran!«

»Ni mogoče!«

»Pa je vendar tako! Tega človeka moraš še posebej prijeti, če ne, ti vse nič ne pomaga in njegov zgled ti še druge spridi!«

Kozarec rdečega tirolca in čaša vode trčita složno skupaj, potem se pa duhovna gospoda ločita.

Ob Zdravi Mariji je bil planinski župnik spet doma in takoj je morala kuharica poklicati Lojzeta v župnišče.

V mraku je res prišel Lojze, poglavar lovskih tatov, pa tako ponižno stoji pred župnikom, da je težko verjeti, da je ta človek nepoboljšljiv tat.

Z resnimi besedami opomni kurat Lojzeta na njegovo obljubo iz tistega časa, ko je ležal obstreljen in prosil, da bi ga prevedeli; ali je že vse pozabil?

»Prav zares sem nesel denar gozdarju, gospod župnik!« jeclja hlapec.

»Dobro! To je bilo prav! Zdaj krađeš pa na drugi strani gore!«

»Odkod pa veste to?«

»Torej priznaš?«

»Ne priznam prav nič!«

»Potem se mi spravi vun, Lojze! Ti si in ostaneš malopriden! Vun!«

Lojze si tega ni dal dvakrat reči in hitro izgine iz župnišča. Pozneje se je župnik kesal, da se je tako razsrdil in pamet mu je rekla, da še sveta jeza ni velej dobra. Pa ta zanikarnež je vendar preveč malopriden.

* * *

Zima je prišla; več metrov debel sneg leži na višavi. Dvakrat na dan je treba odkidati pot od župnišča do cerkve, drugače župnik sploh ne bi več mogel priti do zakristije. Vaška mladina je pustila smuči, ker je sneg predebel, mesto tega se kratkočasijo otroci s tem, da skačejo s šolske strehe — šola je bila revna lesena kočica — na zasneženi vrt; pa še to veselje bo treba pustiti, ko zraste sneg še bolj visoko in ljudi čisto zapre v hiše. Kurat se mnogo trudi, da mu ostane vodnjak odkrit, iz kate-

rega dobiva pitno vodo in večkrat na dan mora sneg odstraniti.

Ravno kida gospod pri vodnjaku, ko pristopi Lojze in pove s skrivnostnim obrazom, da bi rad ž njim govoril.

»Kaj pa bi rad, Lojze?«

»Ne zamerite, gospod župnik! Pa to bi vam v župnišču rad povedal!«

»Potlej pa počakaj, da opravim svoje delo, ali pa mi pomagaj!«

Hitro vzame Lojze lopato in kmalu je vodnjak v redu.

»Tako, zdaj pa pojdi noter, pa dobro si sneg ostrgaj s čevljev.«

V sobi ga vpraša kurat, kaj ima na srcu.

Hlapec stoji boječe pred duhovnikom in vrtil klobuk v roki; ne ve, kako bi povedal svojo stvar, tudi mu ni jasno, kako bo gospodu župniku ugajalo. Nazadnje pa začne:

»Ne zamerite, gospod župnik! Ker vi tako hočete, sem dal gozdarju denar za divjačino in sem povrnil škodo. Ne zamerite, sem pa spet denar prinesel, topot k vam! — Jaz vam dam polovico izkupička, vi mi dajte zato — odvezo...«

Župnika bi bilo skoraj obrnilo, in vroča kri mu je stopila v glavo; sveta jeza in neizrečen srd ga obideta pri tej nezaslišani zahtevi in tlesk — dobi hlapec zaušnico, da se opoteče, in predno more kurat odpreti vrata, je Lojze že zunaj, roko na bolečem licu...

Dolgo je hodil župnik gori in doli po sobi, da bi si potolažil razvneto kri. Počasi se je malo umiril in pamet mu pravi, da je prav storil, ko je z udarcem kaznoval to nesramno zahtevo; toda vest ga spomni

na to, da se duhovnik nikdar ne sme lotiti bližnjega. Zdaj je pa z Lojzetom nasilno ravnal in ga na vso moč udaril! Kurat sklene prostovoljno se pokoriti za to dejanje, ki bi se morda še dalo opravičiti. S tožnim smehljajem vzame svojo ljubo pipico, odpre okno in jo zavihiti daleč v sneg in usta mu pri tem šepečejo: »Poravnati hočem to napako in nič več ne bom kadil! Odpusti mi, Gospod, to prenagljeno dejanje, jezo, strast, in sprejmi milostno ta spravni dar.« — —

Kar ni dosegla pridiga — udarec na Lojzetovo lice je naredil velikansko izpremembo v mislih lovskih tatov po vasi. Ravnanje njihovega župnika in močni udarec se je zdelo vaščanom silno imenitno: začeli so se bati odločnega dušnega pastirja in so opustili lov. Mislili so si prav priprosto: če je kurat močnega Lojzeta z eno samo zaušnico tako zdelal, bo prihodnjemu lovskemu tatu polomil vsa rebra, ko ga pride prosit odveze. Brez župnika pa se ne da živeti, in tako se je ta nerednost vedno bolj manjšala na veliko veselje logarjevo.

III.

Dolgo že sneži; noč in dan padajo snežinke; tiho se kupiči velikanski sneg, proti kateremu je človek čisto brez moči. Gora in dol, vse je pokrito s snegom seženj na debelo, spodaj ob ozki dolinski cesti so izginili v zametu kažipoti, vtesnilo je potokovo strugo in neprestano pada sneg na valove, čim pridnejše odjedajo belo odejo. Na drevju se že kaže škoda po snegu, slabejša drevesa ne morejo na vejah

več nositi težkega bremena; sneg jih tišči k tlom in napravi široke luknje v brezlistne vrhove, celo trpežno smerečje stoka pod silno težo.

Gorje strehi, ki ni trdno zgrajena, sneženo breme je ogromno, in še raste od ure do ure. Skednji in kočje kažejo po eni strani vsaj pomalem še vedno temnorjavo preperelo barvo lesa, pa precej prihodnji veter jih bo že pobelil.

Marsikateri vaščan je že nehal bojevati se s snegom in je pustil, da je zamelo hišo, ker kidanje tako nič ne pomaga. Potrebno vodo daje sneg, in krompir pa turščična moka je hrana jetnikov neprijazne planinske zime. Vedno manj otrok prihaja v šolo, in tudi v božji hiši je ob nedeljah vedno manj ljudi. Ljudje ne morejo več iz hiš in samo najbližji sosedje si morejo komaj z vsemi močmi za silo odkidati pot, tako da se da hoditi vsaj med najbližjimi hišami, pa do župnišča in cerkve.

Pri tem vzbuja župnikov zgled k neprestanemu boju zoper sneg; župnik kida namreč sam po cele ure v potu svojega obraza in pridno pometa z župniške strehe sneg, da ne bo pritisk premočan.

Vaščani niso videli nad sabo cel teden drugega, kakor snežinke, pada oče od sivo zastrtega neba, ki so nakopičile sneg že dva sežnja visoko. Res stopica gospod dan na dan skozi sneg do samotno stoječe šole; pa ker si upa samo še par dečkov iz najbližjih hiš priti v šolo, se mora pouk za dlje časa popolnoma opustiti.

Župnik se je pripravil na hudo zimo in poskrbel za živež; pa to dolgo trajno sneženje je hujše, kakor se je bal, in bridka skrb ga obide; lahko si misli, kako mora biti pri srcu planincem, če kdo zboli; brez pomoči, brez tolažbe! Naj ga še tako sili njegova go-

rečnost, nikamor ne more; tesne so meje, v katere vklene onemoglega človeka velikansko sneženje. Da more vsaj v cerkev, si je izkopal duhovnik pot kakor kak rov v rudniku, in tako visoke so že stene na obeh straneh, da še snega ne more več metati čez nje. Treba je sneg v rovu steptati, a za to opravilo ne kažejo sosodje nobenega veselja več; vdajo se v to, kar jim je vsojeno, in pustijo, da jim zakrije sneg tudi okna.

Ponoči je vendar nehalo snežiti, zato pa je potegnil veter od severa; sever tuli s strahobnim glasom in žene rahli sneg pred seboj. Tu pleše sneg v divjem vrtnu, tam se nakopičijo celi hribci, pri marsikateri hiši vrata kar čisto zatvorijo in kjerkoli se dobi kaka špranja, povsod podi veter v notranjost sneg; vse je zakopano pod snegom — ena sama bela odeja je zakrila vse.

Zdaj je tudi kurata zaprlo v hišo, pa naredil si je krplje, da bi vsaj nekoliko mogel hoditi zunaj, če bi bilo treba njegove pomoči. Če bi se sploh dalo narediti, bi obiskal tudi samotnejše hiše, da pogleda pri ljudeh in jim morda prinese pomoč. Da bi preskusil krplje, kako nesejo, gre kurat ž njimi vun in pride do županove hiše. Takoj ga pride župan pozdravit; nato meni, da se naj gospod nikar ne trudi, po teh strašnih zametih je nemogoče hoditi, ker sneg ne drži.

»Pa morda bo treba ljudem kaj pomagati?«

Pozimi ni na taki višavi nobene pomoči; to vedo ljudje. Gospod kurat pa naj bo previden, naj varuje svoje življenje; posebno kadar se veter izpremeni in začnejo plazovi prihajati, takrat naj opusti vsa pota, tudi službena.

To pač ne bo še tako kmalu, meni župnik. Žu-

pan pa se ozre s skrbnim pogledom na višavo in reče: »Ob južnem vremenu se plazovi spuščajo s hriba, sneg leži na peščenih tleh, treba je le kaj mallega, in sneg začne drčati. Gospod kurat bi prav storil, če bi prebival spodaj v kleti, kadar se izpremeni veter.«

To svarilo se zdi župniku vendar malo čudno; saj je sam v gorah rojen, pa še nikoli ni slišal, da je treba pozimi stanovati v kletéh!

Župan mu ne zameri male šale in pokaže župniku brazde plazov na gorski rebri, in pota, po katerih plazovi skoraj redno prihajajo in katerim se je že marsikateri posestnik še o pravem času umaknil, dočim mu je plaz odnesel vse premoženje. Seveda čisto pribito pa tudi ni, da bi si plaz enkrat ne prebral poti. »Ravno tako gre lahko tudi po sredi skozi vas, in potem nam bodi Bog milostiv!«

Župnika je zaskrbelo, tako nevarnega si svojega položaja vendar ni mislil. Pa njegovo življenje je v božjih rokah, in na svojem mestu bo ostal, kakor vojak na straži.

»Pa ne pozabite na vrane, gospod župnik!« zakliče župan za župnikom, koraka počasi domov, potem se vrne spet nazaj v svojo hišo.

* * *

V brezupni samoti snežne puščave je zopet prešel en dan, ki je bil za nekaj lažji, kakor drugi, ker je nastala tišina. Ponehalo je to grdo tuljenje vetra po dimniku dol do gorke peči; strahobna godba, ki je bila ponoči dvakrat bolj grozna, je sedaj pri kraju. Nebo je hudo zatemnelo; črni oblaki obetajo slabo vreme. Bog ve, če bo spet snežilo? In kako gorko je

postalo! Veter piše od juga. Moj Bog, prišla je tista izprememba vremena, ki jo je zaznamoval župan kot posebno nevarno. Kurat se ne more ubraniti nekemu nemiru; strah ga je za njegovo sosesko in gorečo molitev pošilja k vladarju sveta.

Zgodaj se zmrači; dolga noč ima nastopiti. Ali bo noč prinesla nesrečo?

Kuharica potrka na vrata in pove, da je prišel kmet, ki živo prosi, da naj gre gospod župnik k njegovim otrokom, ki so zboleli za davico.

Takoj gre kurat v vežo in vpraša kmeta, če se da priti do njegove hiše po snegu. — S krpljami in z dobro voljo že! Ali precej hudo je treba gaziti! In ali gospod župnik ne ve prav nobene pomoči, kako rešiti otroke?

Župnik vpraša, kaj so že vse rabili, in kmet pove, da so jim dali najprej smodnika z medom, in ker to ni nič pomagalo, da jim je dal potem piti vode z blagoslovljenim oljem, češ, da ima žena tako zupanje v par kapljic olja od večne luči, pa za danes je že prepozno, ker je Avemarijo že odzvonilo, olje pa da treba vzeti iz posode, kadar zvoní. Če ima gospod župnik živega raka v župnišču?

»Zakaj pa raka?«

»Tako, ker pomaga,« reče kmet, »če je v hlevu živ rak, da živina ne pogine, in če bi imel rake v sobi pri otrokih, potem...«

»Ne, ne, ljubi moj! To je samo prazna vera! Za dobro zdravilo pa tudi jaz ne vem. Rad grem gori z vami, in molil bom, da vam Bog ohrani otroke.«

Oba stopita v temno noč in kmet prevzame vodstvo po snežni puščavi. Strašno je to gazenje, in čeprav se kurat trudi, da bi stopal v stopinje kmetove, vendar izgine večkrat do vratu v sneg, čeprav ima

krplje na nogah; s težka se izkoplje, pri prvem koraku se pa spet vdere. Pač mu pomaga kmet, a potem se tudi ta pogrezne, in pri tem boju s snegom mineva ura za uro. Oba hodca sta že čisto zmočena od potu, in še obleka se jima je zmočila od neprestanega dotikanja s snegom. Počasi sopihata po rebri navzgor, dokler se slednjič ne prikažejo temni obrisi poslopja. Še enkrat napneta svoje moči do zadnjega, in oba stojita pred zasneženo hišo.

Kmet se srčno zahvali gospodu župniku za njegov trud in ga obenem prosi, da naj ostane čez noč v njegovi hiši, ker ni pametno ob južnem vremenu še enkrat hoditi to pot; tudi se je bati, da pride to noč plaz.

V skrbel pogleda zdaj tudi kurat na višavo, kjer molé v zrak zasnežene pečine kakor kake pošasti. Da se le ne bi sprožila kaka kepa, ker potem je plaz gotov! In vrhovi so danes prav sumljivi videti; še enkrat se ozre gospodar s svojim bistrim očesom tja gor, potem pa pelje premraženega župnika v izbo, kjer ležita otroka za smrt bolna, a pri peči sta hlapca vseeno kadila kakor za stavo. S solzami v očeh gleda mati vsa v strahu na uboga otroka, katerima zmanjkuje že sape; dihanje duhovnika takoj pouči, da sta v smrtni nevarnosti. Župnik ju blagoslovi in moli molitve za umirajoče; ljudje v izbi molijo pobožno za njim; čutijo, da se bliža smrtni angelj. Otroka začneta mirneje dihati, — ali ju misli vsemogočni Bog pustiti pri življenju? Že začne mati upati; gospodar pa sluti konec in stopi iz sobe, da ne bi videl umirati svojih otrok. V svoji srčni bridkosti obljubi žena, da bo šla na božjo pot in goreče moli k Materi milosti, tolažnici žalostnih.

Ves ganjen od materine žalosti položi kurat zopet roke otrokoma na glavo in ju blagoslovi, iz dna srca proseč Vsegamogočnega za rešenje.

Vrata se odpro na stežaj, smrtnobled plane gospodar v izbo in zavpije na ves glas:

»Plaz gre! Hitro vsi v klet!«

Bliskoma zgrabi ženo, hlapca skočita v divjem begu za njim in potegneta prestrašenega in zbeganega župnika s seboj. Hipoma so vsi v kleti in loputnica se s treskom zapre. Skozi gosto temo se razlegne naenkrat glas:

»Za božjo voljo, otroka!«

Grozen ropot zamori obupni krik — grmi in prasketa, zemlja se trese, konec sveta je prišel — —

Smrt odgrmi naprej. Še slabotno bobnenje in vse je tiho, kakor v grobu tiho — — —

V klet zaprti ljudje se zbudijo iz omame in tipljejo okrog sebe, kakor bi se hoteli prepričati, če še žive. Droben sneg prši skozi špranje v loputnici in spominja na grozno nesrečo: plaz je prišel in je odnesel hišo. Vse je izguljeno, prav vse!

»Moja otroka!« stoka mati vsa obupana. In čeprav bi se župnik sam najraje zjokal, mora vendar v temni noči, v vlažni kleti ves prezebel tolažiti in opominjati, da naj tudi v tej strašni nesreči spoznajo voljo božjo. Mogočni Bog je tako hotel, on je dal, on je vzel, Gospodovo ime bodi češčeno!

V molitvi prebijejo ubogi ljudje par ur, dokler ni po njih misli prišel dan. Nezavestna leži gospodinja v kotu, ne da se ji pomagati. Hlapca začneta delati, da bi prišli na dan, in gospodar jima daje povelja; široka pleča upirata proti loputnici, pa ta se ne gane. Zaprti! Vedno iznova poizkušajo spraviti kvišku loputnico, pa vse zastonj! Gospodar meni, da teži

na loputnici sneg, ki je prišel za plazom in jih zaprl — Bog ve, za koliko časa. Če ne pride pomoč iz vasi, potem to jetništvo lahko dolgo trpi.

In noben žarek ne posveti v temno klet! Počasi minevajo mučne ure, župnik moli za rešitev iz stiske, in gospodinja, ki se je med tem spet zavedela, presunljivo zdihuje vmes.

Žeja in glad se pridružita. Hvala Bogu, gospodar je bil o pravem času preskrbel za plaz in je bil v kleti, edinem zavetju pred plazom, naložil živeža: vode, slanine in kruha. Modro je treba razdeliti deleže in varčno ravnati s hrano, ker se ne ve, koliko časa bo trajalo jetništvo. Gospodar ponudi župniku, če hoče kaj jesti.

Ta se zahvali, ravno tako tudi jokajoča mati. Župnik se čuti silno slabega, posledice prehlajenja se kažejo in še brez suknje mora prezebatu duhovnik v vlažni kleti. Pa tudi drugim začno kmalu zobje šklepetati od mraza.

Spet je vse tiho; vdani v voljo božjo ležijo ljudje na tleh, brezčutnost preteče smrti se jili polasti. Duhovnik se vzdigne, da bi jih opominjal, naj zaupajo v Boga; pa le s težka more govoriti, njemu samemu je, da bi kar umrl; oči se mu zapro— zdaj se je tudi on onesvestil.

Koliko časa že čakajo rešitve, sami ne vedo; pa morali so preiti že celi dnevi, ker jim je živež vkljub varčnosti že pošel; gospodarja samega začne skrbeti in celo krepka hlapca se bojita najhujšega. Kmet vpraša kurata, kaj misli, pa ta je umolknil, kakor tudi žena. Gospodar tiplje po temnem prostoru naokoli in začuti, da so lica ženina že mrzla, srce se komaj še čuti; to je nevarno, in gospodar veli hlapcema, naj še enkrat poizkusita vzdigniti loputnico. Zdi se

mu, da je južno vreme nekoliko vzelo sneg, tudi iz kapljanja snežnice se da sklepati, da je pričelo deževati. Še enkrat se upreta hlapca z zadnjimi močmi v vrata, gospodar pa porine kolec v odprtino. Loputnica odjenja — skozi odprtino prisije svetloba — rešitev se bliža! Z združenimi močmi jo potisnejo možje popolnoma nazaj — sneg in voda jim butneta nasproti — pot na zunaj jim je odprta! Rešeni!

Pa kakšno je zunaj! Tla so kakor obrita, poslopja ni nobenega več; samo podzidje stoji še, čisto zakrito s snegom, razsip kaže, kakšna nesreča je prišla nad kmetovo posestvo. Ves imetek je izgubljen in — oh, plaz je vzel v dolino s hišo vred tudi umirajoča otroka. Osiveli planinec zaihti kakor otrok, in tudi hlapca jočeta na mestu razdejanja, od katerega se vleče proti dolini globoka brazda: plazova pot.

Potem se gospodar ojunači. Zdaj gre za to, kako rešiti ženo in nezavestnega duhovnika. Po stopnjicah privlečejo oba iz kleti, drgnejo jima senci s snegom in po dolgem trudu se jim delo posreči. Toda ubogemu župniku se vidi, da je hudo bolan, komaj more še gibati ude; treba ga bo nesti doli v župnišče.

»Pojdite po plazovi poti, tam je najmanj snega!« zakliče gospodar. »Jaz pridem z ženo za vami.«

Topel dež kaplja z neba in hudo zdeluje sneg. S težavo se držita hlapca pokonci na polzkih tleh, na katerih je obrisal plaz ves sneg do zmrzle zemlje. Z vsako roko se opira župnik na enega hlapca in tako se vleče počasi proti vasi. Ko pridejo v vas, hočejo k župnišču — moj Bog! Kje je župnišče?

Plaz je šel ravno čez ono mesto, kjer je bilo prej župnišče — zdaj ni ničesar več videti, tudi tukaj je

hiše odneslo! Nesreča čez nesrečo! Samo cerkvice je še cela! Hlapca neseta župnika, ki je spet izgubil zavest in bil ob svojo hišo, k županu in ga položita na posteljo v isto sobico, kjer je prenočil takrat, ko je stopil prvič v kraj svojega delovanja.

Kaj pa župan?

V dolino je šel k potoku, ki ga je potisnil plaz iz struge, katero je zaježila velikanska množina snega. Cele dni se že trudijo dolinci, da bi izkopali zasute. Iščejo ljudi omenjenega kmeta in pa župnika, ker mislijo, da jih je zasulo in so zdaj spodaj. Zato jih tudi ni nihče gori iskal. Ravno tako niso vedeli, da župnik ni bil takrat doma. In župnikova kuharica? Zagreblo jo je kakor kmetova otroka. Njihova trupla bodo našli — morda kmalu, gotovo pa v mesecu majniku.

IV.

Pomlad je na planinah; na rebri bingljajo zvončki mladi vigredi naproti in trobentice klijejo po svežih travnikih. Modri svedrec pozdravlja pomladno solnce in vetrnice odpirajo belo cvetje. Na vrtu pred lesenim šolskim poslopjem sedi sključen mož: župnik, čegar trdoživa narava je slednjič vendar premagala dolgotrajno bolezen. Kako blede mu je postalo blago obličje, vdrta lica so zdaj blede skoraj kakor vosek! Gospod se je preselil v neko sobico v šoli; izgubil je dom in imetje. Kar je bilo v župnišču, vse je v snegu spodaj pri potoku, rešil ni ničesar, razen svojega revnega življenja. Vaščani ne morejo v zgodnji pomladi tako kmalu sezidati no-

vega župnišča, tudi občina je tako revna, da sama ne more skrbeti za zidavo. To ve župnik ravno tako dobro, kakor župan, in zato se je blagi duhovnik odrekel novi hiši, češ, da tudi v šoli lahko stanuje, sam zase; kuharice mu zanaprej ni več treba. Par večjih šolarjev izlahka pospravi po sobici in tako silno bogato tudi ni njegovo pohištvo: postelja, izposojena od župana, miza od kovača, črviva in majava omara od neke dobrosrčne kmetice, in celo dva stola od vaškega čevljarja. Kakšno bogastvo!

In kako so ljudje dobri! Saj je podaril župan čisto obubožanemu duhovniku celo obleko, in duhovni gospod hodi v sukneni obleki, dokler mu v bližnjem mestu ne naredijo novega talarja. Kurat bi vse prenesel in pozabil, toda z razvalinami župnišča vred so šle dol tudi listine, zapiski in star letopis v globočino in so se gotovo za vedno izgubile. Da je vzel plaz tudi par grošev denarja, je škoda; pa saj je le prazna navlaka. Zdaj bi ga seveda lahko rabil. Župniku je treba perila in marsikaj drugega, čeravno je drugače z vsem zadovoljen. In prišlo mu je na misel, da bi opisal svojo nesrečo, ki mu jo je naredil plaz, in prosil za posojilo. Sam je bil vesel te misli, ker mu ne bi bilo treba prositi pri županu ali pa tovarišu v dolini, če bi dobil uradno posojilo. Gospod res čaka zaželjene pošiljatve dan na dan — in več mesecev je že preteklo, pa še ni prošnjia rešena. Samo trideset goldinarjev mesečne plače mu pride prvi teden vsakega meseca.

* * *

Kakor so že naprej napovedovali, tako se je zgodilo, vse iskanje mrličev v plazju je bilo zaman.

Razbito tramovje in pohištvo, kose zidovja, deske, klajo so našli in izkopali, trupel pa ne. Zdaj je majnik, in sneg je skopnel, da ga je ostala samo kopica, velika kakor dve hiši. Zdaj bo lažje preiskati ostanek plaza, in planinci ga obdelavajo s cepini.

Žalostno srečanje je bilo, ko so izkopali župnikovo kuharico in je stal župnik s solznimi očmi ob njenem truplu. Ko bi bil on takrat doma, bi zdaj sam ležal mrtev in trd v snegu. Čudna so pota božje previdnosti! Tudi otroka so našli globoko v pusti sneg zakopana. Bog vé, ali sta bila že mrtva, ko ju je odnesel plaz s seboj?

Na nosilih neso vaščani mrtvece navkreber, in ob njihovih odprtih grobeh je imel blagi duhovnik pogrebni govor, ki je genil celo vas do solza. Ta mož je izgubil vse in vendar tolaži v milih, prisrčnih besedah uboge, potrte starše in jim lajša bolečino s tem, da jih spominja na vladarja sveta v nebesih.

Ubogih vaščani so kakor izpremenjeni! Svojega dušnega pastirja ljubijo zvesto in vdano, da je ta sam večkrat do solz ganjen. Vse je pozabljeno in odpuščeno. Nič več ne uganjajo lovske tatvine, da ne bi žalili ljubljenega duhovnika, in ubili bi vsakega, ki bi si upal temu možu samo en las skriviti.

Hoteli so napraviti zbirko za kurata, da bi mu pomagali popraviti škodo, pa se jim je zahvalil in ni pustil. Potem so hoteli vzeti posojilo za zidavo novega župnišča, pa tudi ni pustil, češ da je v šoli tudi dobro, dokler ni svetnega učitelja pri njih.

Ko je spet prišla zima v divje planinske kraje, je naznanil župnik s prižnice, da bo dal zanaprej vedno z velikim zvonom zvoniti, kadar se bo bati plazov, da bodo bežali ljudje v varne kleti. In vsako nevarno noč je sam prebedel in premolil v cerkvi,

in vselej, ko se je spustil kak plaz z gore, je šel po njegovi poti navkreber in ogledoval, če niso ljudje v kaki kleti zaprti. Tako je postal rešilni angel celega kraja in marsikatero družino je rešil skrbipolnega ujetništva in ji prinesel pomoč o pravem času.

* * *

Do trideset let je deloval skromni kurat v tej vasi, zmeraj enako dober in zvest v svojih dolžnostih. Pil ni družega kakor vodo, tobaka ni pušil, bila ga je sama zadovoljnost, in pozabljene so bile sanje in upi mladih let. In zdelo se je, da je bil pozabljen tudi v škofijski pisarni, pozabljen od vseh, razen od onega uradnika, ki mu je moral pošiljati borno mesečno plačo.

Tovariša v dolini so že davno odnesli na božjo njivo, in tudi kmetje z županom vred počivajo na malem pokopališču okrog planinske cerkvice. Nov rod je zrastel v mali vasi, ki spoštuje župnika kakor svetnika, in redki starci, katerim so smrt in plazovi še prizanesli, ne vedo nič družega povedati, kakor to, da ni takega župnika na celem svetu več.

In ko je slednjič nekega dne prišlo pismo, s katerim so vabili starega duhovnika, naj prosi za kakšno lažjo župnijo, tedaj je naznanil svoj sklep, da hoče v ljubljeni samoti tudi umreti. Pisal je priprosto, da večje župnije ne more več voditi, da je postal planinski župnik, in da mu je dobro samo v planinah. Vaščanje so mu bili zato hvaležni. Prvikrat v življenju so mu priredili nenavadno bakljado. Vaščanje niso imeli bakelj, zato so pa prikorakali z gorečimi trskami in njihov mladi župan se je zahvalil v imenu

soseske prav pristrčno, da hoče ljubljeni župnik pri njih ostati prav do konca.

Tako je res zvesto ostal planinski župnik do pozne starosti angel varih vasi, in po njegovi lastni želji so vklesali v nagrobni kamen pod njegovo ime častni priimek:

Planinski župnik.

